

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till brottsskadelag och till ändring av vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I propositionen föreslås en totalreform av brottsskadelagen. Den gällande brottsskadelagen föreslås bli upphävd och ersatt med en ny lag med samma namn.

Propositionens huvudsakliga syfte är att stärka brottsoffrens rätt till ersättning för personskada och att förtydliga ersättningsbestämmelserna. Propositionens mål är att ersättningen för en personskada i regel skall bestämmas på samma sätt enligt brottsskadelagen som det skadestånd som har dömts enligt skadeståndslagen för samma skada vid domstol. I syfte att nå detta mål ändras bestämmelserna om ersättning för personskada i brottsskadelagen så att de motsvarar de reviderade bestämmelserna i skadeståndslagen, vilka träder i kraft den 1 januari 2006. Till den del som ersättningsskyddet enligt brottsskadelagen är mer begränsat än ersättningsskyddet enligt skadeståndslagen, skall skillnaderna i ersättningsskyddens omfattning framgå uttryckligen av lagen.

Ersättningsskyddet för offren för grova våldsbrott stärks dessutom från ingången av år 2008 så att den som utsatts för försök till brott mot liv, grov misshandel och försök till grov misshandel, till skillnad från vad som är fallet i dag, förutom för personskada också skall kunna få ersättning för lidande. För den ersättning som skall betalas för lidande enligt brottsskadelagen föreskrivs i lagförslaget ett maximibelopp som för sexualbrottsoffrens del är 8 000 euro och för frihetsbrottsoffrens och våldsbrottsoffrens del är 3 000 euro.

I propositionen föreslås bestämmelser i syfte att förtydliga och precisera ersättningsskyddet för närstående till brottsoffer. Personer som står den som tillfogats en personskada särskilt nära skall under i brottsskadelagen angivna förutsättningar ha rätt till ersättning för kostnader och inkomstförlust som orsakas dem av vården av den som tillfogats person-

skadan och av övriga åtgärder som skadan ger upphov till.

Personer som stått någon som omkommit särskilt nära skall för sin del under vissa förutsättningar ha rätt till ersättning för sjukvårdskostnader och andra utgifter samt inkomstförlust vid personskada som tillfogats dem till följd av dödsfallet. Ersättningen för personskada ersätter den ersättning för lidande som i dag under vissa förutsättningar kan betalas närstående till någon som omkommit.

I syfte att kontrollera de kostnader som ersättningssystemet orsakar staten och för att skapa effektivitet i systemet föreslås ett grundavdrag som skall gälla alla ersättningsstagare och vars belopp skall vara 150 euro. Dessutom effektivteras ersättningssystemet genom att brottsskadenämnden, som bistår statkontoret, läggs ned.

Vissa av bestämmelserna i propositionen syftar till att sätta i kraft rådets direktiv om ersättning till brottsoffer. Om en i Finland bosatt person har fallit offer för ett uppsåtligt våldsbrott i någon annan medlemsstat i Europeiska unionen, kan denna person enligt förslaget lämna sin ansökan om ersättning för den skada som orsakats genom brottet till Statskontoret för vidareförmedling till ersättningsmyndigheten i den stat där brottet begicks.

I propositionen föreslås sådana ändringar i lagen om delegationen för personskadeärenden som följer av att brottsskadenämnden läggs ned. Dessutom föreslås vissa ändringar i lagen om verkställighet av böter till följd av att bestämmelserna om återkrav i den föreslagna brottsskadelagen avviker delvis från motsvarande bestämmelser i den tidigare lagen.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2006.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING.....	2
ALLMÄN MOTIVERING.....	5
1. Nuläge	5
1.1. Lagstiftning och praxis.....	5
Allmänt	5
Skador som skall ersättas	5
Minimi- och maximibelopp.....	6
Ansökan om ersättning	6
Statens regressrätt.....	6
Myndigheter.....	6
1.2. Ersättningssystemet och dess kostnader.....	7
Ansökningarnas antal och behandlingstider.....	7
Personalresurser vid behandling av ersättningar.....	7
Betald ersättning.....	7
1.3. Brottsskadeersättningarnas förhållande till dömda skadestånd	8
1.4. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i EU.....	8
Europarådets konvention	8
Brottsofferdirektivet.....	9
Nationella ersättningssystem	10
1.5. Bedömning av nuläget	10
Allmänt	10
Ändringsbehov som följer av reformen av skadeståndslagen	11
Genomförandet av brottsofferdirektivet	11
Reformbehov som följer av andra orsaker	11
2. Målsättning och de viktigaste förslagen.....	12
2.1. Allmänt	12
Enhetlighet i ersättningspraxis.....	12
Ersättningen för personskada i förhållande till ersättningen för lidande.....	12
2.2. Rätten till ersättning för personskada	13
2.3. Brottsoffrets rätt till ersättning för lidande	14
Brott som ger rätt till ersättning för lidande	14
Grunderna för bestämmande av ersättning.....	14
2.4. Rätten till ersättning för närstående till den som tillfogats en personskada	15
2.5. Ersättning vid dödsfall	15
Förlust av underhåll.....	15
Begravningskostnader.....	16
Personskada som tillfogats en närstående till någon som omkommit	16
2.6. Ersättning av sakskada och annan ekonomisk skada	16
2.7. Ett effektivare ersättningssystem	17

Nedläggning av brottsskadenämnden.....	17
Grundavdrag	17
2.8. Genomförande av brottsofferdirektivet.....	18
2.9. Övriga ändringsförslag	18
Ändringar som grundlagen ger anledning till	18
Ansökningstid	18
Ersättning av ansökningskostnader.....	19
Avskaffande av den ersättningskyldiges dubbla betalningsskyldighet	19
3. Propositionens konsekvenser	19
3.1. Ekonomiska konsekvenser	19
Utgångspunkterna för bedömningen	19
Ersättningar som betalas den som tillfogats en personskada	20
Ersättning för lidande som tillfogats brottsoffer	20
Rätten till ersättning för lidande för närstående till den som tillfogats en personskada	20
Ersättningar till följd av dödsfall.....	21
Övriga ändringsförslag	21
Sammandrag	21
3.2. Konsekvenser för myndigheterna	22
Snabbare ersättningshandläggning	22
Övriga konsekvenser	22
3.3. Konsekvenser för brottsoffren och närstående till dem.....	23
4. Beredningen av propositionen	23
5. Samband med andra propositioner.....	24
DETALJMOTIVERING.....	24
1. Lagförslag.....	24
1.1. Brottsskadelagen.....	24
1 kap. Allmänna bestämmelser.....	24
2 kap. Skada som skall ersättas	26
Personskada och lidande.....	26
Sakskada och ekonomisk skada	33
Rättegångskostnader	35
3 kap. Gemensamma bestämmelser om bestämmande av ersättning.....	36
4 kap. Ersättningsförfarandet	38
5 kap. Statens regressrätt.....	41
6 kap. Samarbetet med myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska unionen	42
7 kap. Ändringssökande och återkrav	43
8 kap. Särskilda bestämmelser	45
1.2. Lagen om delegationen för personskadeärenden	48
1.3. Lagen om verkställighet av böter	48
2. Närmare bestämmelser och föreskrifter.....	48
2.1. Närmare bestämmelser som genomförandet av brottsofferdirektivet förutsätter.....	48

2.2. Ändring av 26 § i statsrådets förordning om rättshjälp.....	49
3. Ikraftträdande.....	50
4. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning.....	50
LAGFÖRSLAG	51
Brottsskadelag	51
om ändring av lagen om delegationen för personskadeärenden	60
om ändring av lagen om verkställighet av böter	62
BILAGA.....	63
PARALLELLTEXTER.....	63
om ändring av lagen om delegationen för personskadeärenden	63
om ändring av lagen om verkställighet av böter	65
BILAGA.....	67
FÖRORDNINGSGRANSUTKAST	67
om samarbetet mellan Statskontoret och myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska unionen vid ersättning av brottsskador	67
om ändring av 26 § i statsrådets förordning om rättshjälp	69
BILAGA.....	70
Det nationella genomförandet av rådets direktiv 2004/80/EY om ersättning till brottsoffer.....	70

ALLMÄN MOTIVERING

1. Nuläge

1.1. Lagstiftning och praxis

Allmänt

Bestämmelserna om ersättning med statsmedel för skador som orsakats genom brott finns i brottsskadelagen (935/1973) vilken trädde i kraft den 1 mars 1974. I lagen har sedan ikraftträdandet gjorts ett flertal ändringar till följd av vilka ersättningssystemet har utvidgats betydligt. Särskilt de reformer som gjordes på 1990-talet har lett till att antalet ersättningsansökningar per år och de ersättningar som betalas med statens medel har mångdubblats.

Ersättning för skador som tillfogats juridiska personer kan i regel inte betalas enligt brottsskadelagen. Arbetsgivaren till ett brottsoffer som tillfogats en personskada samt den som har ordnat en tjänstgörings- eller arbetsorienteringsplats för någon som dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff kan dock i nedan beskrivna fall ersättas också när arbetsgivaren eller den som ordnats tjänstgörings- eller arbetsorienteringsplatsen är en juridisk person.

Offret för ett brott som har begåtts i Finland har i allmänhet rätt till ersättning oberoende av sin nationalitet och av var personen är bosatt. Ersättning betalas dock inte utan särskilda skäl, om skadans anknytning till Finland är ringa.

Också en person som fallit offer för ett brott utomlands har rätt till ersättning för en personskada, om personen är varaktigt bosatt i Finland. Dessutom krävs att brottsoffrets vistelse i utlandet berodde på arbete, studier eller andra med dem jämförbara orsaker eller att det annars, med beaktande av bland annat brottets nära anknytning till Finland, skall anses vara befogat att ersättning betalas.

Rätten till ersättning enligt brottsskadelagen är subsidiär i förhållande till andra ersättningar som betalas på grund av samma skada. Om brottsoffret har rätt till ersättning för samma skada enligt någon annan lag eller enligt en frivillig försäkring, dras den ersätt-

ning som kommer från annat håll av från den ersättning som betalas enligt brottsskadelagen. Det skadestånd som en gärningsman skall betala dras dock av bara till den del som skadeståndet har betalats.

Skador som skall ersättas

Ett brottsoffer kan enligt brottsskadelagen få ersättning för personskada och lidande som orsakats genom ett brott samt för sakskada och annan ekonomisk skada.

Den som tillfogats en personskada ersätts för sjukvårdskostnader och andra utgifter som skadan ger upphov till, sveda och värk samt bestående lyte och men, bestående kosmetiskt men inbegripet. Om personskadan till sin natur är en störning i den psykiska hälsan, ersätts lidande som kan jämföras med sveda och verk. Dessutom ersätts inkomstförlust och kläder, glasögon och andra sedvanliga bruksföremål som skadats i samband med personskadan. Brottsoffrets arbetsgivare får ersättning för den lön eller motsvarande ersättning som arbetsgivaren under perioden av arbetsförmåga har betalat den arbetstagare som fallit offer för ett brott.

Offret för ett frihets- eller sexualbrott ersätts också för lidande.

Om brottet har orsakat ett dödsfall, betalas ersättning för skäligena begravningskostnader och förlust av underhåll till den som har rätt till underhåll eller underhållsbidrag. Dessutom har den omkomnes föräldrar, barn och make samt andra med dem jämförbara personer som stått den omkomne särskilt nära under vissa förutsättningar rätt till ersättning för det lidande som dödsfallet orsakat.

Sakskada och annan ekonomisk skada ersätts bara under vissa förutsättningar. En sakskada ersätts, om den har orsakats av en person som är intagen på anstalt eller som annars har mist sin frihet på grund av ett brott eller en sinnessjukdom eller av någon annan motsvarande orsak. Likaså ersätts en sakskada som orsakats av ett barn som omhändertagits med stöd av barnskyddslagen (683/1983) och en sakskada som en person som dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff har or-

sakat vid utförande av arbete eller uppgift som hör till samhällstjänsten eller ungdomsstraffet.

Oberoende av skadevållarens person kan en sakskada enligt prövning ersättas om den skadelidandes utkomstmöjligheter varaktigt försämrats på grund av skadan eller om den skadelidandes hjälplöshet har bidragit till skadan uppkomst och betalningen av ersättning med beaktande av dennes förhållanden måste anses vara befogad. Under motsvarande förutsättningar kan enligt prövning ersättning betalas exempelvis för en ekonomisk skada som orsakats genom bedrägeri.

Den som ansöker om ersättning och som beviljas andra ersättningar enligt brottskadelagen får också skälig ersättning för de rättegångskostnader som domstolsbehandlingen av ärendet gett upphov till.

På ersättning som betalas enligt brottskadelagen betalas ingen ränta.

Minimi- och maximibelopp

Det minsta belopp som skall ersättas är för närvarande 34 euro. Minimigränsen tillämpas dock inte på en sakskada som på ovan beskrivet sätt en person som är intagen på anstalt har orsakat på anstalten eller placeringsstället eller i närheten av dem.

Maximibeloppet för en engångsersättning för personskada är 51 000 euro. Maximibeloppet för saksador och andra ekonomiska skador är 25 500 euro. Förlust av inkomst ersätts med högst 125 euro per dag minskat med övriga inkomster för samma period. Närstående till någon som omkommit kan få högst 3 700 euro i ersättning för lidande.

Ersättningarnas maximibelopp justeras genom förordning av statsrådet vart tredje år enligt förändringen i penningvärdet. Maximibeloppen har senast justerats vid ingången av år 2003.

Ansökan om ersättning

För att få ersättning måste brottsoffret i regel anmäla brottet till polisen. Om ärendet behandlas vid domstol, måste brottsoffret yrka på skadestånd från gärningsmannen. Att den skyldige inte klarnat eller att ärendet av någon annan anledning inte har behandlats

vid domstol hindrar dock inte att ersättning betalas till brottsoffret.

Ersättningen måste sökas inom tio år från det att brottet begicks. Av särskilda skäl kan dock också en ansökan som gjorts senare prövas.

Ersättningsfrågan kan i regel inte avgöras innan sökandens rätt att få ersättning från den som ansvarar för skadan har avgjorts i första rättsinstans eller åtalseftergift meddelats gärningsmannen. Ersättningsfrågan kan dock avgöras om åtal inte har väckts eller beslut om åtalseftergift inte har fattats sex månader efter det att polisen fick kännedom om brottet.

Fördröjs avgörandet i ett ersättningsärende, kan förskottersättning betalas om det är uppenbart att sökanden har rätt till ersättning.

Den som ansökt om ersättning och som beviljats rättshjälp när ärendet behandlats vid domstol får ersättning för de skäliga kostnader som ansökan om ersättning enligt brottskadelagen orsakat. På samma sätt förför man om ärendet inte har behandlats vid domstol, men sökanden uppfyller villkoren för att få rättshjälp.

Statens regressrätt

Ersättningssökandens rätt att få skadestånd av den som ansvarar för skadan övergår till staten den dag beslutet om att betala ersättning har fattats och högst till den del som ersättning skall betalas enligt beslutet.

Myndigheter

Ersättning enligt brottskadelagen beviljas och betalas av Statskontoret. När Statskontoret beviljar ersättning är det inte bundet av det beslut som en domstol meddelat i ersättningsärendet.

Statskontoret bistås av en brottskadenämnd som tillsatts för att på begäran av Statskontoret ge utlåtanden i frågor som är förknippade med beviljandet av ersättningar enligt brottskadelagen.

I Statskontorets ersättningsbeslut får ändring sökas genom besvär till försäkringsdomstolen. I ett avgörande som gäller förskottersättning eller ansökningskostnader får dock ändring inte sökas genom besvär. I försäk-

ringsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

Rättsregistercentralen företräder staten i ärenden som gäller utövande av regressrätt enligt brottsskadelagen och ser till verkställigheten av fordringar som grundar sig på statens regressrätt.

1.2. Ersättningssystemet och dess kostnader

Ansökningarnas antal och behandlingstider

Antalet ersättningsansökningar har hela tiden ökat. Åren 1982—1993 ökade antalet ersättningsansökningar från lite mer än 1 000 till drygt 3 000 per år. Åren 1994—1999 gjordes cirka 4 000 och åren 2000—2002 cirka 5 000 ansökningar per år. År 2003 uppgick antalet ansökningar till 5 543 och år 2004 till 5 748. Under de senaste åren har cirka 90 procent av ansökningarna gällt personskador.

Den genomsnittliga handläggningstiden för ersättningsansökningar vid Statskontoret har åren 1994—2001 varierat mellan 5 och 7 månader. Den var 8,4 månader år 2002, 7,7 månader år 2003 och 7,8 månader år 2004.

Statskontoret har anhållit om brottsskadenämndens utlåtande i 262 ärenden år 2002 och i 333 ärenden år 2003. I cirka 70 procent av dessa ärenden har anhållan om utlåtande gällt ersättning för lidande som orsakats en närstående till någon som omkommit. Den totala handläggningstiden vid Statskontoret har varit längre än genomsnittet i de ärenden vilkas avgörande har krävt ett utlåtande av nämnden. I ärenden som gällt ersättning för det lidande som orsakats en närstående till någon som omkommit har det dröjsmål som anhållan om utlåtande medfört varit cirka 1—1,5 år under senare tid. I övriga ärenden som krävt ett utlåtande har dröjsmålet varit cirka 6—8 månader.

Till försäkringsdomstolen har det åren 2000—2003 årligen kommit i genomsnitt cirka 380 ansökningar om ändring i ärenden

som gällt ersättning enligt brottsskadelagen. År 2004 var ansökningarna om ändring 512 till antalet. Den genomsnittliga handläggningstiden för brottsskadeärenden i försäkringsdomstolen var 14,8 månader år 2003 och 15,6 månader år 2004.

Personalresurser vid behandling av ersättningar

Vid Statskontoret handlägger man brottsskadeärenden i en enhet där det förutom en ersättningsjurist tjänstgör tio föredragande som ersättningshandläggare.

Brottsskadenämnden har fem medlemmar med uppgiften som bisyssla och en lagfaren sekreterare med uppgiften som bisyssla.

Betalda ersättningar

De betalda ersättningarnas summa har hela tiden vuxit. Ända fram till år 1989 betalades högst en miljon euro per år i ersättningar. Ersättningssumman ökade snabbt i början av 1990-talet och år 1993 betalades redan över 4,5 miljoner euro i ersättningar. Åren 1996—2002 var de betalda ersättningarnas summa cirka 5—6 miljoner euro i året. År 2003 betalades sammanlagt 8,2 miljoner euro i ersättningar och år 2004 cirka 7,6 miljoner euro.

Ersättningssummans tillväxt beror på flera olika faktorer. Den viktigaste faktorn har varit utbyggnaden av ersättningssystemet, särskilt att de immateriella skadorna införlivades i ersättningsskyddet genom en lagändring som trädde i kraft vid ingången av år 1991. Dessutom kan ersättningssummans tillväxt förklaras med det ökade antalet ersättningsansökningar och höjningen av den allmänna ersättningsnivån.

Största delen av ersättningarna betalas för personskador, särskilt för så kallade immateriella skador. År 2004 betalades för immateriella skador sammanlagt cirka 5,6 miljoner euro, vilket är cirka 82 procent av alla brottsskadeersättningar. Ersättningarna för de immateriella skadorna fördelar sig enligt ersättningslag på följande sätt:

Ersättningsslag	Ersättningssumma
Sveda och värk	2 623 000 euro
Med sveda och värk jämförbart lidande	242 000 euro
Bestående lyte och men	876 000 euro
Bestående kosmetiskt men	671 000 euro
Lidande hos brottsoffer	1 047 000 euro
Lidande hos närstående till omkomna	182 000 euro

1.3. Brottskadeersättningarnas förhållande till dömda skadestånd

I enlighet med vad som konstaterats ovan, är Statskontoret när det beviljar ersättning enligt brottsskadelagen inte bundet till domstolens avgörande i ett ersättningsärende. Ersättningsnivån i ersättningspraxis enligt brottsskadelagen är numera för de immateriella skadornas del en aning lägre än den ersättningsnivå som domstolarna följer i motsvarande skadefall.

Skillnaderna är störst när det gäller ersättning för lidande som betalas till närstående till någon som har omkommit. På basis av uppgifterna om de ersättningar som Statskontoret betalade ut år 2003 och de utlåtanden som brottsskadenämnden gav åren 2002 och 2003 kan man grovt uppskatta att summan av de ersättningar för lidande som enligt brottsskadelagen betalats till närstående till personer som omkommit utgör cirka 20—25 procent av summan av de ersättningar för lidande som domstolarna dömt i motsvarande fall. Denna skillnad beror till en del på att en närstående kan få högst 3 700 euro i ersättning för lidande enligt brottsskadelagen, medan den ersättning för lidande som kan dömas enligt skadeståndslagen (412/1974) inte har ett maximibelopp enligt lag. Den ersättningspraxis som följs vid tillämpning av brottsskadelagen skiljer sig dock också när det gäller bedömningen av förutsättningarna för när skador skall ersättas från hur motsvarande bestämmelser i skadeståndslagen har tillämpats vid domstolarna. Åren 2002 och 2003 har brottsskadenämnden behandlat sammanlagt 319 fall som gällt betalning av ersättning för lidande som orsakats en närstående i situationer där domstolen dömt ersättning för lidande till sökanden. Brottskade-

nämnden rekommenderade ersättning enligt brottsskadelagen i sammanlagt 112 av dessa fall, det vill säga i cirka en tredjedel av fallen.

Också när det gäller att ersätta ett brottsoffer för lidande är skillnaden mellan rättspraxis och ersättningspraxis enligt brottsskadelagen betydande. På basis av uppgifter om ersättningar som betalats år 2003 kan man grovt uppskatta att brottsskadeersättningarna för lidande i genomsnitt motsvarat cirka 55 procent av de skadestånd som dömts i motsvarande fall.

När det gäller personskador är skillnaden mellan rättspraxis och ersättningspraxis enligt brottsskadelagen inte så stor. Enligt uppgifterna om betalda ersättningar år 2003 kan man grovt uppskatta att brottsskadeersättningarna uppgått till cirka 90 procent av de skadestånd som i motsvarande fall dömts för sveda och värk, till cirka 45 procent när det gällt med sveda och värk jämförbart lidande och till cirka 60 procent när det gällt bestående lyte och men samt kosmetiska men.

Vid en bedömning av uppgifterna ovan bör man naturligtvis beakta att de belopp som domstolarna dömt också inbegriper skadestånd vilkas dömande grundat sig på att svarenden har medgett kändens yrkande.

1.4. Den internationella utvecklingen samt lagstiftningen i EU

Europarådets konvention

Den 24 november 1983 ingicks i Strasbourg en europeisk konvention om ersättning till offer för våldsbrott (FördrS 8/1991). För Finlands del trädde konventionen i kraft den 1 mars 1991.

Enligt konventionen bidrar den fördrags-

slutande staten, när ersättning till fullt belopp inte kan erhållas från annat håll, med ersättning till den som drabbats av en allvarlig kroppsskada eller försvagad hälsa som en direkt följd av ett uppsåtligt våldsbrott och den som för sitt uppehålle var beroende av den som avlidit till följd av brottet. Den fördragsslutande stat på vars territorium brottet begåtts, utbetalar ersättning till medborgare i de stater som är parter i konventionen och till medborgare i alla de medlemsstater i Europarådet som har ständig hemvist i den stat på vars territorium brottet begåtts.

Enligt konventionen skall ersättningen täcka åtminstone inkomstbortfall, kostnader för läkar- och sjukhusvård, kostnader för begravning och bortfall av underhåll. I bestämmelserna om ersättning kan fastställas en övre och en nedre gräns samt en frist inom vilken ansökan om ersättning skall lämnas in.

Ersättningen kan nedsättas eller förvägras till följd av brottsoffrets eller sökandens uppträdande före, under eller efter brottet. På samma sätt kan man göra om brottsoffret eller sökanden är inblandad i den organiserade brottsligheten eller hör till en organisation som begår våldsbrott. Ersättningen kan också nedsättas eller förvägras om gottgörelse skulle strida mot rättsvisans krav eller allmän ordning (ordre public).

Från den ersättning som skall betalas får avdras varje belopp som till följd av skadan eller dödsfallet mottagits från gärningsmannen eller systemet för social trygghet, enligt en försäkring eller från något annat håll. Ersättningstagarens rätt till ersättning kan övergå till staten till det belopp som utbetalats.

Enligt konventionen skall de fördragsslutande staterna vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att bestämmelserna om ersättning finns att tillgå för potentiella ersättningsökande.

Myndigheterna i de fördragsslutande staterna skall på anmodan ge varandra bistånd i ärenden som hör till konventionens tillämpningsområde. Varje fördragsslutande stat skall utse en centralmyndighet för att mottaga och handlägga ansökningarna om bistånd. Justitieministeriet har utsetts till centralmyndighet i Finland.

I april 2005 hade 18 stater ratificerat konventionen eller anslutit sig till den.

Brottsofferdirektivet

Den 29 april 2004 antog Europeiska unionens råd direktiv 2004/80/EG om ersättning till brottsoffer. Syftet med direktivet är att förbättra brottsoffrens möjligheter att få ersättning i gränsöverskridande fall. Genom direktivet tar man i bruk ett system för samarbete mellan medlemsstaternas myndigheter för att göra det lättare att få ersättning i fall där brottet har begåtts i en annan medlemsstat än den där brottsoffret är bosatt.

Enligt direktivet skall medlemsstaterna se till att ett offer för ett uppsåtligt våldsbrott som begåtts i någon annan medlemsstat än den där offret är bosatt alltid med sin ansökan skall kunna vända sig till en myndighet eller något annat organ i den egna medlemsstaten. Ersättningen betalas av den behöriga myndigheten i den medlemsstat på vars territorium brottet begicks.

Medlemsstaterna skall inrätta eller utse en eller flera myndigheter eller andra organ som är ansvariga för att ta emot ansökningar i den medlemsstat där sökanden är bosatt (biståndsmyndighet). Dessutom skall de inrätta eller utse en eller flera myndigheter eller andra organ som skall ansvara för beslut i fråga om ansökningar om ersättning (beslutsmyndigheter).

Enligt direktivet skall medlemsstaterna säkerställa att den som vill ansöka om ersättning får tillgång till grundläggande information på ett sätt som medlemsstaterna anser vara lämpligt om möjligheterna att ansöka om ersättning.

Biståndsmyndigheten skall lämna sökanden den ovan avsedda informationen och behövliga ansökningsblanketter samt i övrigt ge allmän vägledning om hur ersättning skall sökas. Biståndsmyndigheten skall översända ansökan och dess bilagor till beslutsmyndigheten så snart som möjligt.

I direktivet finns bestämmelser om bland annat handräckning mellan myndigheterna i medlemsstaterna. Om beslutsmyndigheten beslutar att höra sökanden eller någon annan person, kan den meddela detta till biståndsmyndigheten för att biståndsmyndigheten skall se till att beslutsmyndigheten kan höra personen direkt genom exempelvis video- eller telefonkonferens eller så att biståndsmy-

digheten hör personen och översänder förhørsrapporten till beslutsmyndigheten.

Enligt direktivet skall de bestämmelser som utfärdas med stöd av direktivet om ersättning i gränsöverskridande fall tillämpas i enlighet med medlemsstaternas ersättningssystem för uppsåtliga våldsbrott som begås på deras territorium. Alla medlemsstater skall se till att det i deras nationella bestämmelser föreskrivs om ett ersättningssystem som garanterar rättvis och lämplig brottsofferersättning till offer för våldsbrott som begås på deras respektive territorier.

Direktivet hindrar inte medlemsstaterna från att införa eller behålla förmånligare bestämmelser för brottsoffer eller andra personer som påverkas av brott eller från att införa eller behålla bestämmelser om ersättning till offer för brott som har begåtts utanför deras territorium eller till andra personer som påverkas av sådana brott. Bestämmelserna i fråga skall dock vara förenliga med direktivet.

Medlemsstaterna skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast den 1 januari 2006. Alla medlemsstater skall dock ha ett i direktivet avsett nationellt ersättningssystem senast den 1 juli 2005. Medlemsstaterna får föreskriva att de åtgärder som är nödvändiga för att följa direktivet vidtas endast för sökande vilkas skador har orsakats genom brott som begåtts efter den 30 juni 2005.

Nationella ersättningssystem

Alla de nordiska länderna har lagstiftning som gäller ersättning med statens medel av skador som orsakats genom brott. Också i största delen av Europeiska unionens medlemsstater har det funnits nationella brottskadeersättningssystem redan innan brottsofferdirektivet förpliktat dem till att bygga upp sådana ersättningssystem.

En jämförelse mellan de olika staternas ersättningssystem är svår att göra eftersom systemen avviker från varandra redan till sina syften och grundläggande utgångspunkter. I flera stater grundar sig ersättningssystemet på samma sätt som i Finland i huvudsak på skadeståndsrättslig reglering, medan vissa andra staters ersättningssystem snarare är en

del av systemet för social trygghet. Dessutom försvåras jämförelsen bland annat av att ersättningssystemet i alla stater är bundet till socialskyddet och hälsovårdssystemet.

Nedan beskrivs de lösningar man följer i lagstiftningen i andra länder till den del som de varit av betydelse vid beredningen av förslagen.

1.5. Bedömning av nuläget

Allmänt

Ersättningsskyddet enligt den gällande brottskadlagen kan allmänt taget anses vara rätt gott. Särskilt förmånlig för brottsoffret är den grundläggande utgångspunkten att ersättningen enligt brottskadlagen inte förutsätter att man först försökt få skadestånd av gärningsmannen eller att gärningsmannen annars har konstaterats vara insolvent. Enligt ersättningssystemen i vissa andra stater förutsätter utbetalningen av ersättning att man visar att gärningsmannen är insolvent. Så är fallet exempelvis i Nederländerna, Spanien, Portugal och Sverige.

För brottsoffret kan också den grundläggande utgångspunkten anses vara förmånlig att rätten till ersättning enligt brottskadlagen i regel har reglerats på ett sätt som motsvarar rätten till ersättning enligt skadeståndslagen, det vill säga principen om full ersättning. I flera andra länder är brottskadeersättningssystemet snarare en del av det allmänna socialskyddet och regleringen avviker således till sina utgångspunkter klart från den skadeståndsrättsliga regleringen. Exempelvis i Belgien, Spanien, Storbritannien, Portugal och Tyskland kan ersättningssystemet karaktäriseras som sådant.

Som ett grundläggande drag hos det finska brottskadeersättningssystemet kan också betraktas att alla personskador som är större än ringa ersätts och att exempelvis offret för vanlig misshandel i typiska fall kan få ersättning enligt brottskadlagen. Exempelvis i Storbritannien är minimibeloppet för den skada som skall ersättas enligt ersättningssystemet 1 000 pund, det vill säga 1 400 euro. Detta är en klar begränsning av vilka slags brott som kan ge rätt till ersättning.

De grundläggande utgångspunkterna kan

fortfarande anses vara motiverade och något behov av att ändra dem finns inte. På basis av de uppgifter som presenteras i avsnitt 1.3 kan man dock anse det vara viktigt att få brottskadeersättningarna att motsvara de dömda skadestånden oftare än vad som är fallet i dag. Om detta inte är möjligt, måste grunderna för skillnaderna mellan ersättningarna framgå av lag eller av motiven till ersättningsbeslutet.

Ändringsbehov som följer av reformen av skadeståndslagen

De bestämmelser i skadeståndslagen som gäller ersättning av personskador och lidande har reviderats genom lag 509/2004 som träder i kraft den 1 januari 2006. Till följd av reformen behövs det ändringar också i brottskadelagen.

I reformen av skadeståndslagen har man bland annat definierat ersättningslagen för de ersättningar som betalas för personskador på ett nytt sätt och i lagen tagit in exaktare bestämmelser om grunderna för bestämmande av ersättning. Eftersom grunden för den ersättningshandläggning som sker enligt brottskadelagen i allmänhet är en dom i ett ersättningsärende, är det ändamålsenligt att systematiken för och innehållet i ersättningslagen samt grunderna för bestämmande av ersättning ses över i brottskadelagen så att de motsvarar de lösningar man stannat för i reformen av skadeståndslagen.

I reformen av skadeståndslagen har man också till en del utvidgat rätten till ersättning för den som tillfogats en personskada och närstående till en sådan person samt offret för en kränkning som riktar sig mot någons person. Till dessa delar är det nödvändigt att avgöra om motsvarande utvidgningar av ersättningsskyddet är befogade och statsekonomiskt möjliga att också ta in i brottskadeersättningssystemet.

Genomförandet av brottsofferdirektivet

Den gällande brottskadelagen uppfyller det i brottsofferdirektivet ställda kravet att alla Europeiska unionens medlemsstater skall ha bestämmelser om ett ersättningssystem

som gäller offer för uppsåtliga våldsbrott som har begåtts på deras territorium och genom vilket offren garanteras rättvis och lämplig ersättning. Direktivet kräver således inte ändringar i bestämmelserna om grunderna för ersättning.

I syfte att genomföra direktivet måste till lagen dock fogas bestämmelser om att en i Finland bosatt person som har fallit offer för ett uppsåtligt brott i någon annan medlemsstat skall ha rätt att till en finsk myndighet lämna sin ansökan om ersättning enligt brottskadeersättningssystemet i den stat där brottet begicks för den skada som brottet har orsakat. Dessutom skall sådana bestämmelser som genomförandet av direktivet förutsätter utfärdas om bland annat handräckning till ersättningsmyndigheterna i andra medlemsstater.

Reformbehov som följer av andra orsaker

I brottskadelagens regleringsmiljö har det under de senaste åren också skett andra förändringar vilkas verkningar på regleringen enligt brottskadelagen inte tidigare har granskats. I den gällande brottskadelagen föreskrivs exempelvis om besvärshänsyn när det gäller Statskontorets beslut om ersättning för ansökningskostnader. Besvärshänsynen kan inte anses vara behörigt mot bakgrunden av 21 § 2 mom. i grundlagen som trädde i kraft den 1 mars 2000. Bestämmelserna i lagen om preskription av skulder (728/2003) skapar för sin del ett behov av en översyn i enlighet med vad som beskrivs närmare nedan av bestämmelserna om den tid inom vilken en ansökan om brottskadeersättning skall göras. Också bland annat förundersökningslagen (449/1987), lagen om rättegång i brottmål (689/1997) och förvaltningslagen (434/2003), vilka alla har stiftats senare än brottskadelagen, ger anledning till vissa ändringar i brottskadelagen.

Handläggningstiderna för ansökningarna om ersättning enligt brottskadelagen har ofta ansetts vara för långa och ger därför anledning till en översyn av ersättningssystemets effektivitet.

En reform av brottskadelagen är befogad också av lagstiftningstekniska skäl. I lagen

har sedan den stiftades gjorts en hel del ändringar, vilket har lett till att lagen blivit svåröverskådlig och mångtydig. I lagen finns också flera föråldrade och i praktiken oändamålsenliga bestämmelser. Ett exempel som kan nämnas är en bestämmelse enligt vilken man från ersättningen för en personskada av synnerliga skäl får dra av en fjärdedel, om den skyldige inte kunnat uppdragas.

Av ovan anförda skäl bör brottsskadelagen revideras i sin helhet, samtidigt som det i enlighet med vad som anförts ovan är motiverat att bevara de grundläggande utgångspunkterna i ersättningssystemet som sådana.

2. Målsättning och de viktigaste förslagen

2.1. Allmänt

Enhetlighet i ersättningspraxis

Målet med reformen av bestämmelserna om ersättning av personskada och lidande i skadeståndslagen har varit att främja likabehandlingen av skadelidande. Detta mål har konstaterats inbegripa strävan att skapa enhetlighet i rätts- och ersättningspraxis både när det gäller skador som ersätts enligt skadeståndslagen och också mellan de skador som ersätts inom ramen för de särskilda ersättningssystemen och de skador som ersätts med stöd av skadeståndslagen (RP 167/2003 rd, s. 18).

Målet med denna proposition är på motsvarande sätt att ersättningarna för personskador och lidande enligt brottsskadelagen skall bestämmas på möjligast lika sätt som skadestånden enligt skadeståndslagen. Till den del som ersättningskyddet enligt brottsskadelagen är snävare än ersättningskyddet enligt skadeståndslagen föreslås att skillnaderna i ersättningskyddens omfattning skall framgå direkt av lagen. Syfte med detta är att ersättningssystemet skall vara genomskådligt och att de enskilda ersättningsbeslutens innehåll skall kunna förutses och förstås av de skadelidande.

I propositionen föreslås att den princip som inskrevs i den nuvarande lagen år 1999, och enligt vilken Statskontoret vid beviljande av

ersättning enligt brottsskadelagen inte är bundet till det beslut som domstolen meddelat i ett ersättningsärende, skall bevaras. Detta är befogat eftersom brottsskadeersättningsystemet är ett separat, självständigt system som inte är beroende av de allmänna domstolarna. Det är behövt att säkerställa Statskontorets autonoma prövningsrätt bland annat därför att en dom som meddelats i ett ersättningsärende kan grunda sig på svarandens medgivande eller av någon annan orsak på ett sådant rättegångsmaterial att domstolen inte har kunnat beakta alla på saken inverkan omständigheter när den fattat sitt beslut. Till den del som ersättningsgrunderna enligt brottsskadelagen motsvarar ersättningsgrunderna enligt skadeståndslagen är det dock meningen att Statskontoret vid beviljande av ersättning skall följa det beslut som domstolen meddelat i ett ersättningsärende, om beslutet har grundat sig på materiellt rättslig prövning av saken och om domstolen i sitt beslut redan har kunnat beakta alla på saken inverkan omständigheter. Dessutom skall man kunna förutsätta att domstolens beslut inte avviker på ett avgörande sätt från rättspraxis i den form som rättspraxis exempelvis framgår av de allmänna rekommendationer som delegationen för personskadeärenden meddelar i enlighet med lagen om delegationen för personskadeärenden (513/2006) som träder i kraft den 1 januari 2006. Därför föreslås att Statskontoret, om det avviker till ersättningsökandens nackdel från det beslut som domstolen meddelat i ett ersättningsärende, skall uppge grunderna för avvikelserna.

Ersättningen för personskada i förhållande till ersättningen för lidande

Den andra grundläggande utgångspunkten för propositionen är att tyngdpunkten i det ersättningskydd som brottsskadelagen erbjuder skall förskjutas så att det i högre grad än i dag skall täcka personskador och inte lidande.

Lidande som orsakas genom sexualbrott och brott mot friheten fogades till ersättningskyddets område genom en ändring i brottsskadelagen. Ändringen trädde i kraft

vid ingången av år 1991. Det ansågs vara befogat att ersätta lidande därför att brott av nämnda slag inte nödvändigtvis orsakar personskador som skall ersättas (RP 178/1990 rd, s. 6). Huvudsakligen till följd av den utveckling som skett därefter, har man både i rätts- och ersättningspraxis börjat betrakta rubbningar i den psykiska hälsan som personskador på grund av vilka offret har rätt till ersättning för lidande som kan jämföras med sveda och värk. Också i samband med reformen av skadeståndslagen har man tydligt jämfört rubbningar i den psykiska hälsan med fysiska personskador. Ersättningen för lidande enligt brottsskadelagen har således inte längre samma betydelse som när lidande kom att omfattas av ersättningsskyddet.

Mot bakgrunden av ersättningssystemets huvudsakliga syfte kan man också annars anse det vara befogat att rikta de begränsade resurser som kan anvisas av statens medel för att ersätta brottsskador på att ersätta personskador i första hand, och lidande först i andra hand.

Av ovan anförda skäl föreslås att rätten till ersättning enligt brottsskadelagen för lidande som orsakats ett brottsoffer begränsas genom att föreskriva ett maximibelopp för den ersättning som kan betalas för lidande med statens medel.

En ändring som i sak motsvarar ovan beskrivna utveckling sker, när reformen av skadeståndslagen träder i kraft, också för de ersättningsars del som skall betalas närstående till någon som omkommit. När man genom en lag som trädde i kraft den 1 februari 1999 föreskrev om rätten för närstående till någon som omkommit att få ersättning för lidande var en av grunderna den att en närstående med den ersättning som betalas för lidande kan täcka kostnader för expert hjälp och finansiera extra ledighet från förvärsarbetet. Kostnaderna för terapi och andra kostnader samt inkomstförlust till följd av den personskada som orsakats en närstående till någon som omkommit skall enligt denna proposition i fortsättningen ersättas enligt de faktiska kostnader och förluster som uppstått. Således skall en närstående inte längre ha ett behov av att täcka dem med ersättningen för lidande. Enligt förslaget skall en närstående inte längre ha rätt till särskild ersättning för li-

dande med statens medel.

2.2. Rätten till ersättning för personskada

Av orsaker som beskrivs i avsnitt 1.5 föreslås att de ersättningslag som enligt brottsskadelagen kommer på fråga vid personskada ses över på samma sätt som ersättningslagen har setts över vid reformen av skadeståndslagen. Vid immateriell skada ersätts således å ena sidan sveda och värk och andra tillfälliga men, å andra sidan bestående men. Symptom och funktionshinder som orsakas av rubbningar i den psykiska hälsan ersätts inom ramen för nämnda ersättningslag. Den ersättning som enligt nuvarande ersättningspraxis har betalats särskilt för lidande som kan jämföras med sveda och värk, skall i fortsättningen i allmänhet ingå i den totala ersättning som betalas för sveda och värk och andra tillfälliga men.

I den föreslagna brottsskadelagens bestämmelser om grunderna för bestämmande av ersättning för personskada finns hänvisningar till skadeståndslagens bestämmelser om ersättningsgrunder. Syftet med till innehållet identiska ersättningsgrunder är att ersättningarna enligt brottsskadelagen i allmänhet skall bestämmas på samma sätt som de skadestånd som döms enligt skadeståndslagen. Samtidigt säkerställs att man i brottsskadelagens ersättningspraxis kan följa de allmänna rekommendationer som delegationen för personskadeärenden ger beträffande beloppen av de ersättningar som skall betalas för sveda och värk och andra tillfälliga men och för bestående men. Detta kan förväntas främja en utjämning av den i avsnitt 1.3 beskrivna skillnaden mellan ersättningsnivåerna i rättspraxis och brottsskadelagens ersättningspraxis.

I enlighet med vad som konstaterats ovan är en av propositionens utgångspunkter att det skall framgå uttryckligen av lag att ersättningsskyddet enligt brottsskadelagen till vissa delar är mer begränsat än vad det är enligt skadeståndslagen. Något maximibelopp anges inte i skadeståndslagen för ersättningen för sveda och värk och andra tillfälliga men. I rättspraxis har i vissa enstaka fall mycket stora skadestånd dömts för sveda och värk. I alla sammanhang kan det inte anses

vara befogat och möjligt med tanke på behovet av att kunna förutse statens ersättningsutgifter att brottsoffren skall få samma ersättning till fullt belopp som domstolen förpliktat gärningsmannen att betala. Därför föreslås att den ersättning som enligt brottsskadelagen betalas för sveda och värk och andra tillfälliga men skall ha ett maximibelopp på 10 000 euro. Det föreslagna maximibeloppet motsvarar i den nuvarande brottsskadelagens ersättningspraxis den maximala nivå på ersättningar som i vanliga fall har betalats för sveda och värk, och som överskridits bara i enstaka fall.

Mot bestämmelser om maximiersättning talar naturligtvis att en sådan begränsning av ersättningskyddet i de allra allvarligaste skadefallen kan hindra brottsoffret från att av statens medel få full ersättning för den skada som tillfogats honom eller henne. Å andra sidan har erfarenheterna av maximibeloppet enligt brottsskadelagen för det lidande som orsakats en närstående till någon som omkommit varit huvudsakligen positiva. Att bestämma beloppet av ersättningen för immateriella skador är svårt särskilt när det gäller de allvarligaste skadorna. I sådana fall är det sannolikt lättare för ersättningssökanden att förutse och förstå att hans eller hennes rätt till ersättning enligt brottsskadelagen är mer begränsad än enligt skadeståndslagen om begränsningen grundar sig på en uttrycklig bestämmelse om maximibelopp i lagen och inte på ersättningsmyndighetens prövning. Detta är också ägnat att minska benägenheten att söka ändring i ersättningsbesluten.

2.3. Brottsoffrets rätt till ersättning för lidande

Brott som ger rätt till ersättning för lidande

I propositionen föreslås att rätten till ersättning för lidande utsträcks till att gälla offren för grova våldsbrott. Av statekonomiska skäl träder reformen till denna del i kraft först vid ingången av år 2008.

Förslaget motsvarar den grundläggande utgångspunkten vid reformen av skadeståndslagen, enligt vilken också allvarliga kränkningar av den personliga integriteten orsakar offret sådant lidande som det är befogat att

ersätta. För att den ökning av statens ersättningsutgifter som det vidsträcktare ersättningskyddet medför skall kunna förutses och kontrolleras, definieras dock de kränkningar av den personliga integriteten som ger rätt till ersättning för lidande enligt brottsskadelagen på ett i viss mån restriktivare sätt än i den motsvarande bestämmelsen i skadeståndslagen. Enligt förslaget är det offren för försök till brott mot liv och offren för grov misshandel eller försök till grov misshandel som har rätt till ersättning för lidande enligt brottsskadelagen.

Enligt motsvarande bestämmelse i skadeståndslagen kan också offer för vanlig misshandel i enstaka fall ha rätt att enligt prövning få ersättning för lidande från gärningsmannen. Vanlig misshandel lämnas dock entydigt utanför ersättningen för lidande enligt brottsskadelagen. Detta är nödvändigt särskilt med beaktande av att man för tillfället inte på ett tillförlitligt sätt kan förutse hur rättspraxis i fråga om ersättningen för lidande till följd av våldsbrott utformas när reformen av skadeståndslagen har trätt i kraft. Dessutom måste man beakta att vanlig misshandel är ett rätt vanligt brott. Av de ansökningar om ersättning som lämnades till Statskontoret år 2003 gällde 2 700 vanlig misshandel. Antalet är så stort att det både med tanke på ersättningshandläggningens resurser och förutsägbarheten i fråga om statens ersättningsutgifter skulle orsaka betydande problem, om rätten till ersättning för lidande till följd av vanlig misshandel skulle bero på ersättningsmyndighetens prövning i det enskilda fallet.

Också offren för sexualbrott och brott mot friheten har enligt förslaget rätt till ersättning för lidande enligt brottsskadelagen.

Grunderna för bestämmande av ersättning

Vid bestämmande av ersättning för lidande enligt brottsskadelagen skall grunderna för bestämmande av ersättning enligt skadeståndslagen följas. Den ersättning som Statskontoret fastställer skall således i allmänhet till beloppet motsvara den ersättning som domstolen dömt. Ersättningsgrundernas identiska innehåll gör det också möjligt att i brottsskadelagens ersättningspraxis följa de

allmänna rekommendationer som delegationen för personskadeärenden ger om beloppen av ersättningarna för lidande.

I enlighet med vad som konstaterades i avsnitt 2.1 föreslås att ett maximibelopp föreskrivs i brottsskadelagen på ersättningen för lidande. Enligt förslaget är det regelmässiga maximibeloppet 3 000 euro. Vid bestämmande av maximibeloppet har man beaktat att det utvidgade ersättningsskyddet för offren för grova våldsbrott leder till att ett större antal brott ger rätt till ersättning för lidande. Till exempel år 2003 gjordes till Statskontoret närmare 600 ansökningar om ersättning till följd av försök till brott mot liv, grov misshandel eller försök till grov misshandel. Eftersom man hittills inte heller enligt skadeståndslagen betalat ersättning för lidande på grund av nämnda brott, är det omöjligt att förutspå den framtida ersättningsnivån på ett tillförlitligt sätt. Med tanke på att statens ersättningsutgifter måste hållas under kontroll kan inte maximibeloppet vara högre än 3 000 euro.

Vid bestämmande av maximibeloppet har man också beaktat att man till följd av reformen av skadeståndslagen kan förutspå att det i samband med brott mot person blir vanligare att ersättning yrkas och döms för personskada, om brottsoffret har orsakats en rubbning i den psykiska hälsan. I praxis har man vid rubbningar i den psykiska hälsan hittills ofta bara yrkat på ersättning för lidande. Meningen är att rubbningar i den psykiska hälsan i framtiden skall ersättas uttryckligen som personskador och inte omfattas av ersättningen för lidande.

De största ersättningarna för lidande har i nuvarande ersättningspraxis betalats till offren för sexualbrott. De allra största enskilda ersättningarna har gått till barn som blivit offer för sexuellt utnyttjande. Också om det efter att reformen av skadeståndslagen har trätt i kraft sannolikt sker en förflyttning av tyngdpunkten i riktning mot ersättande av personskada och inte lidande, kan ett maximibelopp på 3 000 euro anses vara otillräckligt när man beaktar hur stort lidande som i typiska fall tillfogas offren för detta slag av brott. Därför föreslås i stället för 3 000 euro ett maximibelopp på 8 000 euro för den ersättning som kan betalas för lidande till offer

för sexualbrott.

2.4. Rätten till ersättning för närstående till den som tillfogats en personskada

Redan enligt den gällande brottsskadelagen har man i vissa fall ersatt kostnader och inkomstförlust som orsakats närstående till den som tillfogats en personskada. Vanligen har det varit fråga om att betala ersättning till föräldrar till barn som fallit offer för brott, då föräldrarna lämnat sitt förvärsarbete för en tid för att vårda barnet. Rätten till denna ersättning framgår dock inte uttryckligen av lag och därför har många till ersättning berättigade personer inte förstått att ansöka om ersättning.

Den rätt till ersättning för kostnader och inkomstförlust som närstående till den som tillfogats en personskada har föreslås bli inskriven i brottsskadelagen på samma sätt som denna rätt i samband med reformen av skadeståndslagen inskrevs i den. Enligt den föreslagna brottsskadelagen betalas särskilt nära personer till den som tillfogats en personskada av synnerliga skäl en skälig ersättning för kostnader och inkomstförlust som orsakats dem på grund av vården av den skadelidande eller andra åtgärder under den period som den skadelidande haft ett akut behov av vård. Ersättning vore i enlighet med nuvarande ersättningspraxis möjlig exempelvis i en situation där föräldern till ett barn som tillfogats en personskada stannar hemma en tid från sitt förvärsarbete för att vårda barnet.

2.5. Ersättning vid dödsfall

Förlust av underhåll

Bestämmelserna om förlust av underhåll i den föreslagna brottsskadelagen grundar sig på bestämmelserna i den gällande lagen men de har setts över så att de motsvarar de nya bestämmelserna i skadeståndslagen. I enlighet med detta utvidgas rätten till ersättning så att också underhåll som grundar sig på ett faktiskt försörjningsförhållande skall ersättas. Till skillnad från vad som är fallet i dag föreslås att ersättning för förlust av underhåll skall kunna betalas till exempelvis en sambo

eller ett styvbarn som varit beroende av den omkomne för sin försörjning.

Begravningskostnader

Enligt förslaget skall ersättningen för begravningskostnader enligt brottsskadelagen bestämmas på samma sätt som enligt den reviderade bestämmelsen i skadeståndslagen. I praktiken utvidgas rätten till ersättning för begravningskostnader så att närstående till någon som omkommit till skillnad från nuvarande ersättningspraxis också kan få ersättning för de skäligena kostnader som resan till begravningen har gett upphov till.

Personskada som tillfogats en närstående till någon som omkommit

Enligt den gällande brottsskadelagen kan en närstående till någon som omkommit under vissa förutsättningar få högst 3 700 euro i ersättning för lidande. När reformen av skadeståndslagen har trätt i kraft har närstående till någon som omkommit med stöd av skadeståndslagen under i lagen angivna förutsättningar förutom till ersättning för lidande också rätt till ersättning för sjukvårdskostnader och andra utgifter samt för inkomstförlust som orsakats av den personskada som tillfogats den närstående till följd av dödsfallet.

Det kan också anses vara befogat att med stöd av brottsskadelagen kunna ersätta ekonomiska förluster som beror på personskador som orsakas närstående till någon som omkommit till följd av dödsfallet. Med tanke på återhämtningen från den psykiska skada som har orsakats en närstående till offret för ett brott mot liv, är det viktigt att personen kan söka ändamålsenlig vård så snart som möjligt efter skadefallet. Detta främjar också personens rehabilitering och möjligheter att återfå sin arbets- och funktionsförmåga. Därför är det ändamålsenligt att med hjälp av brotts-skadeersättningsystemet stödja en närstående som tillfogats en psykisk skada på grund av ett dödsfall genom att trygga den närståendes rätt till ersättning för kostnader som orsakats av att denne sökt vård.

Av ovan anförda skäl föreslås att den som stått någon som omkommit särskilt nära och som till följd av dödsfallet orsakats en per-

sonskada skall ha rätt till ersättning enligt brottsskadelagen för nödvändiga sjukvårdskostnader och andra utgifter samt för inkomstförlust som personskadan gett upphov till.

Ersättningen för en personskada som tillfogats en närstående till någon som omkommit är en ny form av ersättning. I syfte att beräkna och behärska dess statsekonomiska verkningar föreslås att ersättningen skall ha ett maximibelopp. Enligt förslaget kan högst 5 000 euro betalas i ersättning för kostnader och inkomstförlust. Den föreslagna maximiersättningen är således klart högre än den nuvarande maximiersättningen för lidande, som är 3 700 euro. Det högre maximibeloppet har ansetts vara befogat med beaktande av att den nya ersättningsformen gäller psykisk rehabilitering och stöd för återfående av arbets- och funktionsförmåga.

I enlighet med vad som konstateras i avsnitt 2.1 avstår man i samband med detta från att enligt brottsskadelagen betala ersättning för lidande till närstående till personer som omkommit.

2.6. Ersättning av sakskada och annan ekonomisk skada

Det huvudsakliga syftet med brottsskadelagen kan anses vara att ersätta personskador som orsakats genom brott. I propositionen ingår bara smärre ändringar i bestämmelserna om ersättning av saksador och andra ekonomiska skador.

Bestämmelserna om ersättning för saksador som orsakats av personer som har intagits på anstalt preciseras. I syfte att undanröja tolkningsproblemen i tillämpningspraxis anges i lagen på ett exaktare sätt än förut vilka de situationer är där rätten till ersättning för en sakskada uppstår på den grunden att gärningsmannen varit intagen på anstalt. Samtidigt utvidgas rätten till ersättning till situationer där gärningsmannen tagits i förvar med stöd av utlänningslagen (301/2004). Å andra sidan föreslås för konsekvensens skull att rätten till ersättning för saksador inte skall gälla saksador som orsakats av barn som omhändertagits med stöd av barnskyddslagen men inte har placerats på anstalt. Barn som omhändertagits med stöd av

barnskyddslagen och som placerats i familjevård utom hemmet jämställs enligt förslaget inte längre med fångar och andra som placerats på anstalt oberoende av sin vilja.

Rätten till ersättning enligt prövning för sakskada och annan ekonomisk skada begränsas så att den gäller i skadefall där skadan är betydande till sitt belopp och den skadelidandes hjälplöshet har bidragit till skadans uppkomst.

2.7. Ett effektivare ersättningssystem

Nedläggning av brottsskadenämnden

I propositionen föreslås att brottsskadenämnden läggs ned. Syftet med förslaget är en snabbare och effektivare ersättningshandläggning.

Behovet av en brottsskadenämnd motiverades i regeringspropositionen med förslag till brottsskadelag (RP 98/1973 rd) framför allt med att tillämpningen av det nya ersättningssystemet ansågs kunna orsaka svåra tolkningsproblem. Statskontoret har verkat som ersättningsmyndighet i brottsskadeärenden redan en längre tid. Eftersom verksamheten är etablerad finns det inte längre ett likadant behov av ett organ som bistår Statskontoret som när det nya ersättningssystemet började tillämpas. I ersättningsfrågor som är juridiskt sett mer komplicerade än genomsnittet är det ändamålsenligare att säkerställa den behövliga sakkunskapen genom att stärka Statskontorets egen sakkunskap. I Statskontorets ersättningsbeslut kan man också söka ändring hos försäkringsdomstolen.

Den lag om delegationen för personskadeärenden som stiftades i samband med reformen av skadeståndslagen minskade också för sin del brottsskadenämndens betydelse. Delegationen för personskadeärenden har bland annat till uppgift att ge allmänna rekommendationer om beloppen av de ersättningar som betalas för sveda och värk och andra tillfälliga men, bestående men samt lidande. Eftersom grunderna enligt brottsskadelagen för bestämmande av ersättningar för immateriella skador enligt förslaget är desamma som enligt skadeståndslagen, kan delegationens rekommendationer beaktas också vid till-

ämpning av brottsskadelagen. Inte heller av denna anledning vore det ändamålsenligt att bevara en särskild nämnd.

Grundavdrag

Ersättningssystemet effektiveras också i någon mån genom det föreslagna grundavdraget på 150 euro, som skall gälla samtliga ersättningstagare. Grundavdraget föreslås ersätta det nuvarande minimibeloppet av den skada som skall ersättas. Det nuvarande minimibeloppet ställer dem som lidit mycket små skador utanför ersättningssystemet, men påverkar inte ersättningsbeloppen för dem som lidit större än ringa skador. Minimibeloppet, som för tillfället är 34 euro, har inte höjts en enda gång och justerat med levnads-kostnadsindex skulle det i dagens pengar motsvara 169 euro. Grundavdragets belopp är således lägre än det ursprungliga minimibeloppets reella värde trots att det är fråga om en avsevärd höjning av eurobeloppet.

Det viktigaste syftet med det föreslagna grundbeloppet är att kontrollera de kostnader som ersättningssystemet orsakar staten. Då avdraget gäller alla ersättningstagare, blir kostnadsinbesparingen betydande fastän avdragets betydelse i förhållande till den enskilda ersättningstagarens sammanlagda ersättning i allmänhet är liten. Genom den inbesparade ersättningsutgiften kan man i sin tur till en del finansiera de föreslagna reformer som avsevärt stärker ställningen särskilt hos offren för grova våldsbrott.

En minskning av antalet ansökningar om ersättning för de allra minsta skadorna kunde för sin del möjliggöra en snabbare ersättningshandläggning och en koncentrerad av resurserna på skadefall som har en större än ringa betydelse för den skadelidande.

I Sverige används ett avdrag av här avsett slag. Avdraget, som benämns självrisk, är för närvarande 1 500 kronor, det vill säga 158 euro. I Norge föreskrivs ett minimibelopp på den skada som skall ersättas. Minimibeloppet är för närvarande 1 000 kronor, det vill säga cirka 120 euro. I Danmark finns varken bestämmelser om grundavdrag eller minimibelopp och där ersätts således alla skador utan hänsyn till deras storlek.

2.8. Genomförande av brottsofferdirektivet

Enligt förslaget genomförs brottsofferdirektivet så att Statskontoret verkar både som i direktivet avsedd biståndsmyndighet och som beslutsmyndighet i Finland. I den föreslagna brottsskadelagen finns en bestämmelse om i Finland bosatta personers rätt att till Statskontoret lämna ansökan om ersättning enligt brottsskadeersättningssystemet i någon annan medlemsstat i Europeiska unionen för skador som orsakats genom uppsåtliga våldsbrott som begåtts i den staten.

I den föreslagna lagen föreskrivs dessutom om Statskontorets handräckning till ersättningsmyndigheten i någon annan medlemsstat när det gäller hörande av sökanden eller någon annan person. I den föreslagna lagen finns också en i direktivet avsedd bestämmelse om att Statskontoret är skyldigt att ta emot ansökningar som sänds till Statskontoret av myndigheterna i andra medlemsstater såväl när ansökningarna har avfattats på finska eller svenska som när de har avfattats på engelska. Dessutom innehåller den föreslagna lagen en bestämmelse om att Statskontorets tjänster är avgiftsfria i ärenden som direktivet gäller.

Till den del som bestämmelserna i direktivet enbart gäller detaljfrågor i samarbetet mellan Statskontoret och myndigheterna i andra medlemsstater genomförs direktivet enligt förslaget genom förordning av statsrådet. I den föreslagna brottsskadelagen finns ett bemyndigande med stöd av vilket närmare bestämmelser som genomförandet av direktivet förutsätter utfärdas genom förordning av statsrådet.

2.9. Övriga ändringsförslag

Ändringar som grundlagen ger anledning till

I syfte att trygga rätten enligt 21 § 2 mom. i grundlagen att söka ändring föreslås att rätten att anföra besvär över Statskontorets beslut utvidgas. Sökanden kan enligt förslaget till skillnad från vad som är fallet i dag besvara sig också över beslut som gäller ansökningskostnader. Dessutom föreskrivs i enlighet

med vad som anförs ovan i avsnitt 2.1 att Statskontoret har en särskild motiveringskyldighet om det i sitt ersättningsbeslut avviker från domstolens avgörande i ett ersättningsärende. På det här sättet tryggas till denna del rätten enligt 21 § 2 mom. i grundlagen att få motiverade beslut.

För att bestämmelserna om brottsskadeersättningar skall uppfylla kraven på författningsnivå enligt 80 § 1 mom. i grundlagen föreslås att vissa bestämmelser som nu finns i förordning skall tas in i lagen. I den föreslagna lagen finns bland annat en bestämmelse om att ersättningstagaren är skyldig att underrätta Statskontoret om en sådan förändring i ersättningstagarens förhållanden som kan påverka dennes rätt till ersättning.

Ansökningstid

Tiden för ansökan om ersättning föreslås bli ändrad. Enligt förslaget skall ersättning sökas inom tre år efter det att en lagakraftvunnen dom meddelades i ett ersättningsärende. Om ärendet inte har behandlats vid domstol, skall ersättning sökas inom tio år efter det att brottet begicks, precis som i dag. Av synnerliga skäl kan en ansökan prövas också när någondera av dessa tidsfrister har överskridits.

Ändringen behövs för att säkerställa statens regressrätt. Enligt lagen om preskription av skulder, som trädde i kraft den 1 januari 2004, preskriberas skadestånd som en ersättningskyldig genom en dom har ålagts att betala fem år efter det att domen meddelades, om inte preskriptionen avbryts före det. Eftersom ersättning enligt brottsskadelagen nuförtiden kan sökas inom tio år efter det att brottet begicks, kan det uppstå situationer där staten är skyldig att betala ett brottsoffer ersättning enligt brottsskadelagen, fastän staten på grund av att skadeståndsskulden har preskriberats inte har regressrätt gentemot gärningsmannen. Enligt den föreslagna regleringen har de statliga myndigheterna alltid minst två år på sig att behandla ett ersättningsärende och avbryta preskriptionen av en skadeståndsfördran som övergått till staten.

Genom ändringen förtydligas dessutom rätten att ansöka om ersättning i fall där ett er-

sättningsärende behandlas vid domstol först många år efter det att brottet begicks. För närvarande kan en ansökan prövas bara av synnerliga skäl, om den görs mer än tio år efter det att brottet begicks. Enligt förslaget har den ersättningsberättigade alltid oberoende av ersättningsmyndighetens prövning rätt att ansöka om ersättning inom tre år efter det att domen meddelades, oberoende av när brottet begicks.

Som jämförelse kan konstateras att ersättning enligt den svenska brottsskadelagen i regel skall sökas inom två år efter det att en dom har meddelats i ett åtalsärende eller ett slutligt beslut har vunnit laga kraft. I Danmark och Storbritannien skall brottsskadeersättning i regel sökas inom två år och i Nederländerna inom tre år efter det att brottet begicks. I Belgien skall ansökan göras inom tre år efter det att den slutliga domen i ett brott- eller tvistemål meddelades. I Frankrike löper tidsfristen i regel ut tre år efter det att brottet begicks, men ansökan kan dessutom göras inom ett år efter det att behandlingen av ett brottmål har avslutats. I Tyskland finns det ingen föreskriven tid, men ersättning kan betalas retroaktivt från den dag brottet begicks bara om ansökan har gjorts inom ett år från skadans uppkomst.

Ersättning av ansökningskostnader

Rätten till ersättning för ansökningskostnader föreslås bli vidsträcktare än vad den är i dag. Ansökningskostnaderna ersätts enligt förslaget på samma sätt som enligt den gällande lagen då sökanden beviljats rättshjälp för domstolsbehandlingen av ärendet eller då en sökande vars ersättningsärende inte har behandlats vid domstol uppfyller de ekonomiska villkoren för att få rättshjälp. Utöver detta ersätts ansökningskostnaderna enligt förslaget, om sökanden för domstolsbehandlingen av ärendet har förordnats ett rättegångsbiträde enligt 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål. Meningen är att målsäganden skall kunna få bistånd av det biträde som förordnats honom eller henne enligt nämnda lagrum också när ansökan om ersättning skall upprättas.

Avskaffande av den ersättningskyldiges dubbla betalningsskyldighet

Gällande bestämmelser om statens regressrätt leder i vissa fall till att den ersättningskyldige blir tvungen att betala ersättning två gånger. Enligt nuvarande bestämmelser får staten regressrätt i förhållande till den ersättningskyldige den dag då Statskontoret beslutat att betala ersättning. Om den ersättningskyldige har betalat skadestånd direkt till den skadelidande efter nämnda tidpunkt, är han eller hon således skyldig att utöver det redan betalda skadeståndet betala statens regressfordan. Detta leder till ett för den ersättningskyldige oskäligt slutresultat, om han eller hon har betalat skadestånd till den skadelidande utan vetskap om Statskontorets ersättningsbeslut och fordrans övergång till staten.

Detta missförhållande kan avhjälpas genom en översyn av bestämmelserna om statens regressrätt. Enligt förslaget har staten inte regressrätt för den ersättning som betalats, om den ersättningskyldige har betalat ersättning till den skadelidande innan den ersättningskyldige visste eller borde ha vetat att den skadelidande på grund av Statskontorets ersättningsbeslut inte längre hade rätt att få betalning. I ett sådant fall kan Statskontoret enligt förslaget kräva att ersättningstagaren betalar tillbaka den grundlösa ersättning han eller hon har tagit emot.

3. Propositionens konsekvenser

3.1. Ekonomiska konsekvenser

Utgångspunkterna för bedömningen

Följande bedömning av reformens statsekonomiska konsekvenser baserar sig på antagandet att ersättningsansökningarnas antal och arten av de brott som ger upphov till ansökningar om ersättning inte kommer att förändras så mycket i framtiden. Vid bedömningen har man således inte kunnat beakta exempelvis att antalet ersättningsansökningar sannolikt ökar, om informationen om ersättningsystemet effektiveras.

Vid beredningen av propositionen har man varit medveten om att upplösningen av den

aktuella anhopningen av ärenden vid Statskontoret sannolikt kommer att höja ersättningsutgiften, men att det är fråga om en engångskostnad som inte har något samband med den föreslagna reformen. Engångskostnadens belopp har inte beräknats här och ingår inte i den ökning av ersättningsutgiften som behandlas nedan.

Ersättningar som betalas den som tillfogats en personskada

I enlighet med vad som konstateras i avsnitt 1.3 betalas i ersättning för sveda och värk nuförtiden enligt brottsskadelagen i genomsnitt cirka 90 procent av det dömda skadeståndets belopp. När det gäller lidande som kan jämföras med sveda och värk är motsvarande andel cirka 45 procent. För sveda och värk betalades år 2003 sammanlagt cirka 2,8 och år 2004 cirka 2,6 miljoner euro i ersättningar. För lidande som kan jämföras med sveda och värk var ersättningarna år 2003 cirka 0,4 och år 2004 cirka 0,2 miljoner euro. Om de skadestånd som dömts för sveda och värk och andra tillfälliga men betalades till fullt belopp med statens medel enligt brottsskadelagen, skulle staten beräknat på basis av ovan angivna uppgifter orsakas extra ersättningsutgifter till ett belopp på cirka 0,7 miljoner euro. För ersättningen för sveda och värk och andra tillfälliga men föreslås dock ett maximibelopp på 10 000 euro. Dessutom är det också i framtiden möjligt att avvika från det av domstolen dömda beloppet exempelvis när avgörande grundat sig på svarandens medgivande. Med beaktande av dessa omständigheter kan man bedöma att de föreslagna enhetligare ersättningsnivåerna ökar statens ersättningsutgifter för sveda och värk och andra tillfälliga men med cirka 0,4 miljoner euro i året.

För bestående lyte och men samt för bestående kosmetiskt men betalas nuförtiden i ersättning enligt brottsskadelagen i genomsnitt cirka 60 procent av det dömda skadeståndet. År 2003 betalades sammanlagt cirka 1,7 och år 2004 cirka 1,5 miljoner euro i ersättning för bestående lyte och men samt för bestående kosmetiskt men. Enhetligare ersättningsnivåer i detta avseende skulle kalkylmässigt öka statens ersättningsutgifter med cirka

1,1 miljoner euro. När man bland annat beaktar andelen ärenden där svaranden medgett skadeståndsbeloppet, kan man uppskatta att ersättningsutgifterna de facto ökar med cirka 0,9 miljoner euro per år.

Ersättning för lidande som tillfogats brottsoffer

När det gäller sexual- och frihetsbrott betalas i ersättning för lidande enligt brottsskadelagen nuförtiden cirka 55 procent av de belopp som domstolen dömer i skadestånd. I ersättning för lidande betalades år 2003 sammanlagt cirka 1,1 och år 2004 cirka 1,0 miljoner euro. Om de belopp som domstolen dömer i fortsättningen skulle betalas till fullt belopp, skulle statens ersättningsutgifter kalkylmässigt öka med cirka 0,9 miljoner euro. De föreslagna maximibeloppen 3 000 och 8 000 euro begränsar dock ökningen i väsentlig grad. Med beaktande av bland annat detta kan man uppskatta att de kostnadsverkningar som följer av en enhetligare ersättningsnivå de facto vore cirka 0,5 miljoner euro i året.

Då rätten till ersättning för lidande utvidgas till att gälla grova våldsbrott ökar statens ersättningsutgifter år 2008 med cirka 0,3 miljoner euro och efter det med uppskattningsvis 1,3 miljoner euro i året. Utgångspunkten för bedömningen är att Statskontoret år 2003 tillställdes sammanlagt cirka 600 ansökningar om ersättning för personskada till följd av försök till brott mot liv, grov misshandel eller försök till grov misshandel. Med beaktande av bland annat det föreslagna maximibeloppet på 3 000 euro för ersättningen för lidande kan man grovt uppskatta att den genomsnittliga ersättning för lidande som skulle betalas med statens medel vore 2 000—2 500 euro.

Rätten till ersättning för lidande för närstående till den som tillfogats en personskada

Närstående till den som tillfogats en personskada har redan i dag i vissa fall betalats ersättning för kostnader och inkomstförlust. En uttrycklig bestämmelse i lagen om närståendes rätt till ersättning ökar dock antalet ersättningskrav och statens ersättningsutgifter. I typiska fall betalas ersättningen till minderåriga barns föräldrar. Sammanlagt 346 per-

sonskador som tillfogats under 15 år gamla barn ersattes år 2003. Med beaktande av detta kan ökningen i ersättningsutgifter uppskattas till cirka 0,3 miljoner euro i året.

Ersättningar till följd av dödsfall

Den föreslagna utvidgningen av rätten till ersättning för förlust av underhåll ökar ersättningsutgifterna med uppskattningsvis 30 000 euro. Uppskattningen grundar sig på att ersättningarna för förlust av underhåll för tillfället bara uppgår till cirka 130 000 euro i året. En faktisk förlust av underhåll ersätts sannolikt i praktiken mer sällan än en på lag grundad förlust av underhåll.

Som begravningskostnader ersätts enligt förslaget också närstående personers skäligen kostnader för att ta sig till begravningen. Det vidsträcktare ersättningsskyddet ökar ersättningsutgifterna med uppskattningsvis 10 000 euro i året.

Närstående till en person som omkommit har i ersättning för lidande betalats sammanlagt 276 000 euro år 2003 och 182 000 euro år 2004. Enligt förslaget slopas närstående personers rätt till ersättning för lidande enligt brottsskadelagen, men i stället föreslås att närstående personer ersätts för sjukvårdskostnader och andra utgifter samt för inkomstförlust med högst 5 000 euro. Det nya ersättningslaget, det vill säga kostnader, kan beräknas i stora drag motsvara de ersättningar som hittills betalats för lidande. Således är den föreslagna ändringen sannolikt kostnadsneutral.

Övriga ändringsförslag

När brottsskadenämnden läggs ned gör staten en inbesparing som motsvarar nämndens verksamhetsutgifter. År 2003 var nämndens verksamhetsutgifter cirka 9 000 euro. För att Statskontorets juridiska sakkunskap skall kunna säkerställas krävs en extra resurs som motsvarar ett årsverke vid Statkontorets ersättningshandläggning.

Omvandlingen av minimibeloppet av den skada som skall ersättas till ett grundavdrag på 150 euro för alla ersättningstagares del sänker de årliga ersättningsutgifterna med

cirka 800 000 euro.

Enligt de föreslagna bestämmelser genom vilka brottsofferdirektivet sätts i kraft skall Statskontoret på egen bekostnad se till att en ersättningsansökan som skall översändas till någon annan medlemsstat översätts till ett språk som medlemsstaten godkänner. Detta orsakar översättningskostnader på cirka 10 000 euro årligen för Statskontoret.

Ansökningskostnaderna ersätts enligt förslaget i ett lite större antal fall än för närvarande. Under de senaste åren har i ersättning för ansökningskostnaderna betalats sammanlagt cirka 100 000 euro per år. Med beaktande av detta kan man uppskatta att den föreslagna utvidgningen ökar ansökningskostnadernas belopp med cirka 30 000 euro i året.

Till övriga delar har de föreslagna ändringarna inga nämnvärda verkningar på ersättningsutgifterna.

Sammandrag

Förslagen ökar de kostnader som staten orsakas på grund av brottsskadeersättningssystemet med ett nettobelopp på sammanlagt cirka 2,7 miljoner euro per år. Till följd av den föreslagna övergångsregleringen uppgår merkostnaden dock till sitt fulla belopp först år 2009.

Att göra en exakt uppskattning av de årliga kostnaderna för brottsskadeersättningssystemet är svårt eftersom det också kan ske oväntade förändringar i bland annat antalet ansökningar och beslut och i den ersättningsnivå som domstolarna följer. Klart är dock att de föreslagna ändringarna orsakar staten merkostnadstryck närmast från ingången av år 2007, eftersom den föreslagna lagen tillämpas först vid ersättning av skada som orsakas genom brott som begås efter lagens ikraftträdande. Med beaktande av den tid som går åt för domstolsbehandlingen i ärenden som gäller ersättning på grund av brott och behandlingen av ersättningar vid Statskontoret är det klart att största delen av de ersättningsbeslut som meddelas år 2006 fattas med stöd av den nuvarande lagen.

År 2007 stiger kostnaderna inte till det uppskattade slutliga beloppet utan till cirka 1,4 miljoner euro. Orsaken till detta är att

offren för grova våldsbrott börjar få ersättning för lidande först år 2008. De ekonomiska konsekvenserna av sistnämnda utvidgning av ersättningssystemet har uppskattats till 1,3 miljoner euro. År 2008 bedöms den faktiska merkostnaden uppgå till högst 0,3 miljoner euro, eftersom de ersättningsbestämmelser som träder i kraft vid ingången av året i fråga tillämpas först vid ersättning av lidande som orsakas genom grova våldsbrott som begås efter att bestämmelserna har trätt i kraft. Kostnaderna för brottskadeersättningssystemet kommer således år 2008 att vara cirka 1,7 miljoner euro större än vad de är i dag.

3.2. Konsekvenser för myndigheterna

Snabbare ersättningshandläggning

Den föreslagna nedläggningen av brottskadenämnden leder till att handläggningen av ersättningsansökningar vid Statskontoret blir snabbare. Handläggningstiden för de ansökningar som man nuförtiden begär nämndens utlåtande om förkortas enligt de tillgängliga uppgifterna om handläggningstid med uppskattningsvis ett år. Till följd av detta beräknas den genomsnittliga handläggningstiden för samtliga ersättningsansökningar bli cirka tre veckor kortare.

Den föreslagna omvandlingen av minimibeloppet på 34 euro till ett grundavdrag på 150 euro leder i praktiken till att de minsta skadorna lämnas utanför ersättningssystemet. Om potentiella ersättningssökande informeras på ett effektivt sätt om begränsningen, minskar ändringen sannolikt antalet ersättningsansökningar. För tillfället gäller cirka fem procent av ansökningarna skador för vilka den ersättning som har betalats varit högst 150 euro. På basis av detta uppskattas antalet ansökningar som kommer till Statskontoret minska med 200—300 stycken per år till följd av den föreslagna ändringen. Detta möjliggör i sig kortare handläggningstider.

Också de föreslagna maximiersättningarna för sveda och värk och andra tillfälliga men samt för lidande är ägnade att underlätta och påskynda ersättningshandläggningen, eftersom man i de allvarligaste fallen, vilka för tillfället kräver grundlig prövning, ofta direkt

skulle kunna bevilja ersättning till maximibelopp.

Övriga konsekvenser

Till följd av brottskadenämndens nedläggning ökar behovet av sakkunskap vid Statskontoret då också principiellt betydande eller av annan orsak svåra ersättningsfrågor måste avgöras vid Statskontoret utan det stöd som utomstående sakkunskap ger. Statskontorets särskilda motiveringsskyldighet ökar också för de svåraste skadefallens del behovet av juridisk sakkunskap för att kvaliteten på beslutens motivering skall kunna höjas. I syfte att säkerställa den juridiska sakkunskap som en behörig ersättningshandläggning kräver vore det skäl att öka Statskontorets personalresurser med ett årsverke.

Statskontoret får en ny uppgift enligt de bestämmelser som gäller genomförande av brottsofferdirektivet. Enligt dem skall Statskontoret bland annat sörja för rådgivningen till ersättningssökande och för att ansökningar om ersättning för skada som orsakats genom brott som har begåtts i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater översänds till behöriga ersättningsmyndigheter. Åren 1999—2003 har till Statskontoret inlämnats i genomsnitt 17 ansökningar om ersättning årligen, vilka gällt skada som orsakats genom ett brott som begåtts i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater. Utifrån detta kan man uppskatta att antalet ansökningar som tillställs Statskontoret för att översändas till ersättningsmyndigheten i någon annan medlemsstat kan vara några tiotal per år. En ökning av antalet ansökningar från andra medlemsstater har inga konsekvenser för Statskontorets verksamhet. I enlighet med vad som anförts ovan kan man uppskatta att de nya uppgifter som Statskontoret får på grund av direktivet kan skötas av dess nuvarande personal.

De föreslagna ändringarna orsakar inte heller i andra avseenden sådant extra arbete för Statskontoret som skulle förutsätta ett ökat antal ersättningshandläggare.

Översynen av bestämmelserna om statens regressrätt i syfte att undanröja den ersättningsskyldiges dubbla betalningsskyldighet ger upphov till en ny uppgift för Rättsre-

gistercentralen. Rättsregistercentralen skall pröva de betalningsinvändningar som framställs till den och besluta om huruvida eventuella återkrav skall ställas på ersättningstagaren. Rättsregistercentralen har uppskattat att skötseln av den nya uppgiften kräver cirka 0,4 årsverken och att den inte kan skötas med den nuvarande personalen.

De förslag som ingår i propositionen bedöms inte ha några nämnvärda konsekvenser när det gäller antalet besvär som förs till försäkringsdomstolen för prövning eller arten av dessa besvär. De föreslagna ändringarna i fråga om ersättningsskyddet för närstående till personer som omkommit är dock ägnade att minska antalet ansökningar om ändring.

3.3. Konsekvenser för brottsoffren och närstående till dem

Propositionens huvudsakliga mål är att ersättningen av personskador och lidande enligt brottsskadelagen skall vara enhetlig med skadeståndslagen. Detta skulle klargöra och stärka ställningen hos de brottsoffer som tillfogats en personskada eftersom brottsoffren i fråga oftare än vad som är fallet i dag skulle kunna få sådan ersättning enligt brottsskadelagen som gärningsmannen har ålagts att betala. Om detta inte sker, måste Statskontoret i sitt beslut ange orsakerna till avvikelserna från domstolens avgörande.

Propositionen stärker ställningen hos offren till grova våldsbrott också på så sätt att de förutom för personskador dessutom kan få ersättning för lidande.

Brottsoffrets rätt till ersättning för vissa immateriella skador begränsas till ett bestämt belopp. På basis av uppgifter om de ersättningar som Statskontoret har betalat 2002 och 2003 kan man uppskatta att den föreslagna övre gränsen på 10 000 euro för ersättningen för sveda och värk och andra tillfälliga men begränsar ersättningen i cirka 5–10 skadefall per år i jämförelse med nuvarande ersättningspraxis. De föreslagna övre gränserna på 3 000 och 8 000 euro för ersättningen för lidande åter begränsar, i jämförelse med nuvarande ersättningspraxis, ersättningen i några enstaka skadefall per år.

Den ersättningsrättsliga ställningen hos närstående till personer som omkommit

stärks särskilt till följd av att också faktisk förlust av underhåll kan ersättas enligt förslaget. De närståendes ersättningsrättsliga ställning blir klarare i den meningen att man i stället för att ersätta dem för lidande, vilket varit en i praktiken svår och ur ersättningssökandens synvinkel till svårförståeliga gränsdragningar ledande fråga, ersätter dem för faktiska terapikostnader och andra kostnader samt för inkomstförlust under den tid som de eventuellt saknat arbetsförmåga.

Den föreslagna omvandlingen av minimibeloppet på 34 euro för en skada som skall ersättas till ett grundavdrag på 150 euro betyder att de brottsoffer vilka orsakats en skada vars belopp är mindre än 150 euro inte längre har rätt till ersättning enligt brottsskadelagen.

För den som fallit offer för ett uppsåtligt våldsbrott i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater blir det lättare att ansöka om ersättning enligt brottsskadeersättningsystemet i den stat där gärningen begicks än vad det för närvarande är. Brottsoffret kan lämna sin ansökan på finska eller svenska till Statskontoret som vid behov skall se till att handlingarna översätts och därefter översända dem till ersättningsmyndigheten i den stat där brottet begicks.

4. Beredningen av propositionen

Den 13 februari 2004 tillsatte justitieministeriet en arbetsgrupp för att bereda en totalreform av brottsskadelagen. Utöver justitieministeriet hörde till arbetsgruppen företrädare för försäkringsdomstolen, Statskontoret, Finlands Advokatförbund och Brottsofferjouren, som drivs gemensamt av flera organisationer. Arbetsgruppens betänkande blev färdigt den 17 december 2004 (Justitieministeriets arbetsgruppsbetänkanden 2004:16).

Betänkandet sändes på remiss till inrikesministeriet, finansministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, tre tingsrätter, försäkringsdomstolen, Rättsregistercentralen och Statskontoret samt till elva organisationer. Ett sammandrag (Justitieministeriets utlåtanden och utredningar 2005:13) har utarbetats av de 16 remissvaren.

Remissinstanserna har ansett en totalreform av brottsskadelagen generellt sett vara nöd-

vändig. Reformens grundläggande målsättningar och huvuddragen i de föreslagna ändringarna får i huvudsak understöd. När det gäller innehållet i arbetsgruppens lagförslag, har största delen av anmärkningarna gällt bestämmelserna om hur domstolens avgörande i ett ersättningsärende påverkar Statskontorets ersättningsbeslut. Flera remissinstanser har ansett att den enhetliga ersättningspraxis man eftersträvar genom förslaget kräver bestämmelser om att Statskontoret är bundet till domstolens avgörande utom i sådana undantagsfall som uttryckligen skall framgå av lagen.

Det fortsatta beredningsarbetet har utförts som tjänsteuppdrag vid justitieministeriet. Propositionen har utarbetats utifrån arbetsgruppens förslag. Vissa ändringar har på grund av remissvaren gjorts i bestämmelserna om avdrag för ersättningar som kommer från annat håll från den ersättning som betalas enligt brottsskadelagen och i bestämmel-

serna om indrivning av en fordran som staten får till följd av ett beslut om återkrav på ersättning.

5. Samband med andra propositioner

Vid behandling av förslaget till ändring av lagen om verkställighet av böter (672/2002) bör beaktas att det i den regeringspropositionen som avläts till riksdagen den 21 december 2004 med förslag till lagar om ändring av de bestämmelser om behandling av brottmål i tingsrätten som ingår i lagen om rättegång i brottmål, rättegångsbalken och i vissa andra lagar (RP 271/2004 rd) och i regeringens proposition av den 10 juni 2005 med förslag till lagar om ändring av lagen om förhindrande av miljöförorenning från fartyg och 1 § i lagen om verkställighet av böter (RP 77/2005 rd) ingår förslag till ändring av 1 § i lagen om verkställighet av böter.

DETALJMOTIVERING

1. Lagförslag

1.1. Brottsskadelagen

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 §. Lagens tillämpningsområde. Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde. I sak motsvarar bestämmelserna 1 § 1 och 2 mom. i den gällande brottsskadelagen.

Lagen gäller enbart ersättning för skada som har orsakats genom ett brott. Med ett brott avses en gärning som när den begicks var straffbar enligt lag. Ersättningen förutsätter dock inte att gärningsmannen har dömts till straff för brottet. Saken påverkas inte heller av att åtalsrätten har preskriberats eller att gärningsmannen på grund av sin låga ålder eller otillräknelighet inte är straffrättsligt ansvarig för gärningen.

Enligt huvudregeln, som framgår av paragrafens 1 mom., gäller lagen bara ersättning

för skador som tillfogats fysiska personer och dödsbon. En betalning av ersättning till ett dödsbo kommer i praktiken oftast på fråga för begravningskostnader enligt 8 § 1 mom.

Enligt paragrafens 2 mom. gäller lagen också i vissa fall skador som genom brott har tillfogats juridiska personer. Skador som tillfogats juridiska personer ersätts i de fall som avses i 7 och 14 §. Om en juridisk person har tillfogats en skada som skall ersättas enligt 7 och 14 §, kan den juridiska personen också få ersättning för rättegångskostnader enligt 18 §.

Enligt 1 § 3 mom. i den gällande brottsskadelagen gäller lagen inte trafikskador som avses i trafikförsäkringslagen (279/1959). Någon motsvarande bestämmelse tas enligt förslaget inte in i den nya lagen. I enlighet med vad som framgår av 19 § 1 mom. är ersättningen enligt brottsskadelagen fortfarande subsidiär i förhållande till ersättningsansvaret enligt trafikförsäkringslagen. Enligt brottsskadelagen kan dock i princip en sådan

skada ersättas som uppfyller rekvisiten enligt 1 § 1 mom. i trafikförsäkringslagen, det vill säga är en person- eller egendomsskada som orsakats till följd av motorfordons användning i trafik, om skadan inte ersätts enligt trafikförsäkringslagen. En sådan situation är det fråga om exempelvis då en förrymd fånge har orsakat en skada på ett motorfordon som denne olovligen tagit i bruk.

2 §. Ersättning av skada till följd av brott som har begåtts i Finland. I paragrafen anges lagens territoriella tillämpningsområde.

Enligt huvudregeln, som framgår av paragrafens första mening, tillämpas lagen på skador som orsakats genom brott som har begåtts i Finland. Bestämmelsen motsvarar till sitt innehåll den första meningen i 2 § i den nuvarande brottsskadelagen. Frågan om när brottet anses ha begåtts i Finland bestäms på samma grunder som vid tillämpning av 1 kap. 1 § i strafflagen (38/1889). Vid bestämmande av gärningsorten kan bestämmelserna i 1 kap. 10 § i strafflagen tillämpas.

Med den senare meningen i paragrafen avgränsas tillämpningsområdet så att vissa skador som orsakats genom brott som har begåtts i Finland inte skall ersättas enligt brottsskadelagen. Det är fråga om brott vilkas anknytning till Finland är så liten att det inte kan anses vara motiverat att betala ersättning för dem med finska statens medel.

Tillämpligheten av den begränsande bestämmelsen beror på två förutsättningar. Först och främst krävs att den skadelidande varken är eller vid brottets tidpunkt var bosatt i Finland eller i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater. Detta villkor uppställs med tanke på genomförande av brottsofferdirektivet. Av artiklarna 1, 2 och 12 i direktivet följer nämligen att den som tillfogats en skada genom ett våldsbrott som har begåtts i Finland skall ha rätt till ersättning enligt det finska nationella ersättnings-systemet, om sökanden av ersättning är bosatt i någon av Europeiska unionens medlemsstater. Den föreslagna bestämmelsen uppfyller detta krav. För konsekvensens skull har bestämmelsen dock utformats så att den gäller alla slags brott och inte enbart de uppsåtliga våldsbrotten som hör till direktivets tillämpningsområde.

För att en skada skall ersättas är det enligt

förslaget tillräckligt att den skadelidande vid tidpunkten för brottet har varit bosatt i någon av Europeiska unionens medlemsstater, fastän direktivet inte kräver att ersättning skall betalas i sådana fall. Detta har ansetts vara motiverat för att den skadelidande inte skall mista sin rätt till ersättning om han eller hon efter det att brottet har begåtts men innan ersättning söks flyttar till en stat som inte hör till Europeiska unionen.

Med att vara bosatt avses i paragrafen att vara bosatt i internationellprivaträttslig mening. En person skall anses vara bosatt i den stat där han eller hon bor och de facto har sin huvudsakliga livsmiljö. Vid prövning av var en person skall anses vara bosatt beaktas framför allt boendets varaktighet och kontinuitet samt övriga omständigheter som pekar på personens faktiska band till den staten. En tillfällig vistelse i en viss stat för semester, ett enstaka arbetsuppdrag eller studier under en kortare tid är inte tillräckligt för att man skall anses vara bosatt i vistelsestaten.

Inte heller då den skadelidande vid tidpunkten för ansökan inte är eller vid tidpunkten för brottet inte var bosatt inom Europeiska unionen är det alltid uteslutet att ersättning betalas. Ett beslut om att avslå ansökan om ersättning med stöd av den begränsande bestämmelsen förutsätter dessutom att skadan också annars har ringa anknytning till Finland. Med detta avses exempelvis fall där både gärningsmannen och brottsoffret vistas tillfälligt och kortvarigt i Finland. Som exempel på en situation där vistelsen i Finland kan anses vara tillfällig och kortvarig är en några veckor lång semester här.

Skadans anknytning till Finland kan anses vara ringa också exempelvis i en situation där brottets territoriella anknytning till Finland bara grundar sig på att brottet har begåtts ombord på ett utländskt fartyg medan det befunnit sig på finländskt territorialvatten eller ombord på ett utländskt luftfartyg medan det befunnit sig i finländskt luftrum. Skadans anknytning till Finland kan anses vara ringa också exempelvis då ett brott har begåtts utanför Finland så att endast följden av brottet framträdde i Finland. I sist nämnda fall anses brottet enligt 1 kap. 10 § 1 mom. ha begåtts i Finland, men enbart denna omständighet är nödvändigtvis inte en till-

räcklig grund för att det skall vara befogat att med finska statens medel ersätta den skada som brottet orsakat.

3 §. *Ersättning av skada till följd av ett brott som har begåtts utanför Finland.* I paragrafen utvidgas lagens i 2 § angivna territoriella tillämpningsområde så att också skador som orsakats genom brott som har begåtts utanför Finland ersätts under vissa förutsättningar.

Paragrafens 1 mom. motsvarar i sak 2 a § 1 mom. i den gällande brottskadelagen. Bara vissa ändringar som andra bestämmelser i lagförslaget gett anledning till och vissa preciseringar i lydelsen har gjorts i den. Till skillnad från gällande lag nämns i förslaget lidande som en skada som skall ersättas vid sidan av personskada. Detta beror på den terminologiska ändring som man stannade för vid reformen av skadeståndslagen och enligt vilken personskador och lidande anses som skilda slag av skador som skall ersättas. I sak motsvarar bestämmelsen således det nuvarande rättsläget.

Ersättning enligt brottskadelagen förutsätter för det första att brottsoffret vid tidpunkten för brottet hade hemvist i Finland. Med detta avses detsamma som enligt uttrycket i gällande lag att personen varit stadigvarande bosatt i Finland. Det internationelltprivaträttsliga begreppet hemvist skiljer sig från det i motiven till 2 § behandlade begreppet vara bosatt i framför allt att man vid bedömningen av var en person har sin hemvist även fäster uppmärksamhet vid personens avsikter. För att en person skall anses ha hemvist i en viss stat bör man kunna förutsätta att personen bor i den staten och har för avsikt att bo där på stadigvarande basis. Ett byte av hemvist sker åter bara då en person bosatt sig i en annan stat i syfte att bo där på stadigvarande basis. Om flyttningen till någon annan stat är avsedd att vara tillfällig, exempelvis för att pågå bara så länge som studier eller en tidsbestämd arbetsuppgift pågår, ändras personens hemvist inte utan personens anses fortfarande ha hemvist i den stat där personen tidigare var bosatt och har för avsikt att återvända.

Ersättning enligt brottskadelagen förutsätter dessutom att brottsoffrets vistelse utanför Finland berodde på arbete, studier eller nå-

gon annan med dem jämförbar orsak. En med arbete och studier jämförbar orsak kan exempelvis vara att brottsoffret vistats utomlands på grund av den behandling en sjukdom kräver. En skada som inträffat på en semester eller rekreationsresa avses däremot inte bli ersatt med stöd av 1 mom. Också en skada som tillfogats ett barn då familjen bor tillfälligt utomlands på grund av en förälders arbete skall ersättas.

Den tilläggsförutsättning som framgår av den sista meningen i paragrafens 1 mom., och som gäller ersättning för förlust av underhåll, motsvarar gällande lag. Bestämmelsen har dock för de ersättningsberättigade personernas del preciserats så att den motsvarar 8 § 2 mom. och de bestämmelser i 5 kap. 4 § i skadeståndslagen som där hänvisas till.

Paragrafens 2 mom. motsvarar i sak 2 a § 2 mom. i den gällande brottskadelagen. De ändringar som gjorts i den har bara gällt lydelsen.

Enligt 2 a § 3 mom. i den gällande brottskadelagen kan ersättning för en skada som orsakats genom ett brott som begåtts utanför Finland förvägras eller dess utbetalning inställas, om den skadelidande varaktigt flyttat utomlands sedan brottet har begåtts. En motsvarande bestämmelse föreslås inte i den nya lagen. En vägran att betala ersättning på den grunden att den skadelidande har flyttat från Finland till någon annan stat i Europeiska unionen kunde anses vara ett hinder för den fri rörligheten av personer. Bestämmelsen har dessutom visat sig vara onödig i praktiken. Därför har det inte ansetts vara motiverat att i den nya lagen ta in en motsvarande bestämmelse ens för de fall där den skadelidande flyttar till en stat utanför Europeiska unionen.

2 kap. Skada som skall ersättas

Personskada och lidande

4 §. *Ersättning som skall betalas den som tillfogats en personskada.* Paragrafens 1 mom. motsvarar i sak 5 kap. 2 § i skadeståndslagen, vars detaljmotivering finns i RP 167/2003 rd, s. 28—34. Meningen är att bestämmelsen skall tillämpas på samma sätt som 5 kap. 2 §.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om rätten för den som tillfogats en personskada till ersättning för kläder och andra personliga bruksföremål som skadats i samband med personskadan. Med personliga bruksföremål avses i bestämmelsen sådana föremål i personligt bruk som man vanligen bär med sig. Exempel på föremål av detta slag är glasögon, tandproteser, andra proteser, hjälpmedel för rörelsehindrade personer, armbandsur, mobiltelefon, paraply och handväska.

Ersättningen av en sakskada förutsätter, liksom enligt 5 § 1 mom. 3 punkten i den gällande brottsskadelagen att skadan har orsakats i samband med en personskada. I allmänhet avser man den situationen att personskadan och sakskadan har orsakats genom en och samma gärning. Som en skada som har orsakats i samband med en personskada betraktar man också en sakskada som orsakats vid behandling av personskadan. Som exempel kan nämnas en situation där man varit tvungen att klippa upp brottsoffrets kläder på grund av den brådskande behandling som en kroppsskada krävt. Om någon personskada inte har uppstått exempelvis därför att ett misshandelsbrott har stannat vid försöksstadiet, ersätts inte den sakskada som uppstått i situationen i fråga. Ersättning betalas för den skada som tillfogas ett föremål men inte den skada som orsakas om föremålet tillgrips. Till exempel får offret för ett rån få ersättning för skadorna på sina kläder men inte för egendom som han eller hon blivit av med vid rånet.

För kläder och andra personliga bruksföremål behöver full ersättning inte alltid betalas, utan ersättningen kan begränsas till ett skäligt belopp. Skäligheten bedöms enligt hur värdefulla kläder och andra personliga bruksföremål får vara för att kunna anses vara sedvanliga. Om exempelvis ett exceptionellt värdefullt armbandsur har skadats i samband med en personskada behöver full ersättning inte betalas, utan ersättningen bestäms så att den till sitt belopp motsvarar vad som skulle betalas i ersättning för en skada på ett armbandsur av sedvanligt värde. Denna begränsning av ersättningskyldigheten motsvarar nuvarande tillämpningspraxis.

I paragrafens 3 mom. preciseras bestämmelsen i 1 mom. 1 punkten om sjukvårds-

kostnader som skall ersättas. Enligt lagrummet ersätts rehabiliteringskostnader enligt brottsskadelagen bara till den del det är fråga om medicinsk rehabilitering i omedelbar anslutning till sjukvården. Syftet med bestämmelsen är att inskriva nuvarande tillämpningspraxis i lagen. Exempel på sådan medicinsk rehabilitering i omedelbar anslutning till sjukvården som skall ersättas enligt brottsskadelagen är kortvarig fysioterapi, psykoterapi och kristerapi eller annan motsvarande terapi som är nära förknippad med behandlingen av en personskada.

Kostnaderna för yrkesinriktad rehabilitering kommer enligt förslaget inte heller i fortsättningen att ersättas enligt brottsskadelagen.

5 §. Bestämmande av ersättning för personskada. Paragrafen innehåller bestämmelser om grunderna för bestämmande av den ersättning som enligt 4 § 1 mom. 2—4 punkten betalas till den som tillfogats en personskada.

I paragrafens 1 mom. finns med tanke på grunderna för bestämmande av ersättning för inkomstförlust en hänvisning till 5 kap. 2 a och 2 b § i skadeståndslagen. Motiven till nämnda paragrafer finns i RP 167/2003 rd, s. 34—39. Meningen är att man vid bestämmande av ersättning enligt brottsskadelagen skall tillämpa grunderna för bestämmande av ersättning på samma sätt som i skadeståndslagens tillämpningspraxis.

Momentets andra mening är en bestämmelse om maximibeloppet av ersättningen för inkomstförlust, som med undantag för en ändring i lydelsen motsvarar 5 § 1 mom. 2 punkten i den gällande brottsskadelagen. Ersättningen är högst 125 euro per dag minskat med den förvärvsinkomst som den ersättningsberättigade får för samma tid. Förvärvsinkomst som skall avdras från maximiersättningen är exempelvis den dagpenning som den skadelidande betalas med stöd av sjukförsäkringslagen (364/1963).

I paragrafens 2 mom. hänvisas för den ersättnings del som skall betalas för sveda och värk och andra tillfälliga men samt för bestående men till ersättningsgrunderna i 5 kap. 2 c §. Detaljmotiven till nämnda paragraf finns i RP 167/2003 rd, s. 39—42 och i LaUB 1/2004 rd, s. 3. Meningen är att man

vid bestämmande av ersättning enligt brottskadadelagen skall tillämpa grunderna för bestämmande av ersättning på samma sätt som i skadeståndslagens tillämpningspraxis.

Maximibeloppet av ersättningen för sveda och värk och andra tillfälliga men föreslås av orsaker som framgår av de allmänna motiven vara 10 000 euro. Om den skadelidande fått eller har rätt till ersättning från annat håll i enlighet med vad som föreskrivs i 19 §, skall den ersättning som kommer från annat håll dras av från maximibeloppet 10 000 euro. Om full ersättning får sveda och värk och andra tillfälliga men i ett enskilt fall prövas vara exempelvis 12 000 euro och gärningsmannen betalat 4 000 euro i ersättning, kan högst 6 000 euro betalas i ersättning med stöd av brottskadadelagen.

6 §. *Ersättning som skall betalas närstående till den som tillfogats en personskada.* Paragrafen gäller rätten för närstående till den som tillfogats en personskada att få ersättning för kostnader och inkomstförlust som orsakats av vården av den skadelidande och andra åtgärder som krävts till följd av skadan.

I paragrafens första mening finns en hänvisning till grunderna i 5 kap. 2 d § i skadeståndslagen för bestämmande av ersättning till närstående. Detaljmotiveringarna till nämnda paragraf finns i RP 167/2003 rd, s. 42—45 och LaUB 1/2004 rd, s. 3—4. Meningen är att 6 § i brottskadadelagen skall tillämpas på samma sätt som 5 kap. 2 d § i skadeståndslagen.

Förutom att villkoren enligt 5 kap. 2 d § i skadeståndslagen skall uppfyllas krävs för att ersättning skall betalas till en närstående dessutom att de allmänna villkoren för ersättning enligt brottskadadelagen uppfylls. Ersättning betalas bara då den personskada som orsakat kostnader eller inkomstförlust för den närstående är följden av ett brott. Bestämmelserna i 23 § om polisanmälan och ersättningsyrkanden i domstol tillämpas också då en närstående ansöker om ersättning. Om den närstående har orsakats skada som skall ersättas enligt den paragraf som här avses, är den närstående även berättigad till ersättning för rättegångskostnader enligt 18 § och för ansökningskostnader under de förutsättningar som avses i 29 §.

I paragrafens senare mening föreskrivs på samma sätt som i 5 § 1 mom. om maximibeloppet av den ersättning för inkomstförlust som kan betalas till en närstående.

7 §. *Ersättning som skall betalas arbetsgivaren.* Paragrafen gäller den ersättning som skall betalas arbetsgivaren till den som tillfogats en personskada. Paragrafen motsvarar i sak 5 a § i den gällande brottskadadelagen.

Enligt paragrafens 1 mom. har arbetsgivaren rätt till ersättning för lön eller motsvarande ersättning som betalats för tiden för arbetsoförmåga till den som tillfogats en personskada. Arbetsgivaren har rätt till ersättning bara om de allmänna villkoren för ersättning uppfylls. Ersättning betalas endast när den personskada som lett till arbetsoförmåga har orsakats genom ett brott. Bestämmelserna i lagens 23 § om polisanmälan och ersättningsyrkande vid domstol tillämpas också då en arbetsgivare ansöker om ersättning. Har arbetsgivarens tillfogats skada som skall ersättas enligt paragrafen i fråga, har arbetsgivaren också rätt till ersättning för rättegångskostnader enligt 18 §. Är arbetsgivaren en fysisk person har han eller hon också rätt till ersättning för ansökningsutgifterna under de förutsättningar som anges i 29 §.

I momentets senare mening föreskrivs på samma sätt som i 5 § 1 mom. och 6 § om maximibeloppet av den ersättning som kan betalas till en arbetsgivare.

I paragrafens 2 mom. begränsas arbetsgivarens rätt till ersättning i situationer där personskadan har orsakats genom ett målsägandebrott, exempelvis lindrig misshandel. Den motsvarande bestämmelsen i den gällande brottskadadelagen grundar sig på tanken att ett målsägandebrott är nära förknippat med brottsoffrets privata intressen och att det därför inte vore ändamålsenligt om arbetsgivaren skulle kunna anmäla brottet till polisen bara för att få ersättning för den lön som denne betalat för sjukdomstiden (RP 111/1985 rd, s. 2).

Enligt förslaget ses bestämmelsen över så att den absoluta förutsättningen för att få ersättning inte längre är att målsäganden framställt ett straffyrkande. Utöver detta är det enligt förslaget tillräckligt om målsäganden annars har begärt en förundersökning. Denna ändring grundar sig på 3 § 4 mom. i förun-

dersökningslagen. Enligt det lagrummet skall förundersökningen av ett målsägandebrott i nödvändig omfattning göras på begäran av målsäganden, även om han inte meddelar att han yrkar på straff för den som är skyldig till brottet, om det för att en åtgärd skall kunna vidtas eller en förmån bestå enligt lag förutsätts att det visas att ett brott har begåtts.

Arbetsgivaren förlorar inte sin rätt till ersättning om målsäganden senare återkallar sitt straffyrkande eller sin begäran om förundersökning.

8 §. Ersättning vid dödsfall. Paragrafen innehåller bestämmelser om de ersättningar som betalas på grund av dödsfall.

I paragrafens 1 mom. finns en hänvisning till 5 kap. 3 § i skadeståndslagen när det gäller grunderna för betalning av ersättning för kostnaderna för och i anslutning till en begravning. Detaljmotiveringarna till nämnda paragraf finns i RP 167/2003 rd, s. 45—46. Meningen är att 8 § 1 mom. i brottsskadelagen skall tillämpas på samma sätt som 5 kap. 3 § i skadeståndslagen.

I paragrafens 2 mom. finns en hänvisning till 5 kap. 4 § i skadeståndslagen när det gäller grunderna för betalning av ersättning för förlust av underhåll. Detaljmotiveringarna till nämnda paragraf finns i RP 167/2003 rd, s. 46—50. Meningen är att 8 § 2 mom. i brottsskadelagen skall tillämpas på samma sätt som 5 kap. 4 § i skadeståndslagen.

Enligt paragrafens 3 mom. ersätts nödvändiga sjukvårdskostnader och andra nödvändiga utgifter samt inkomstförlust som en personskada till följd av ett dödsfall har orsakat närstående till den som omkommit. I den föreslagna bestämmelsen finns en hänvisning till 5 kap. 4 b § i skadeståndslagen när det gäller förutsättningarna för rätten till ersättning. Detaljmotiveringarna till nämnda paragraf finns i RP 167/2003 rd, s. 50—52 och LaUB 1/2004, s. 4. Meningen är att 8 § 3 mom. i brottsskadelagen skall tillämpas på samma sätt som 5 kap. 4 b § i skadeståndslagen.

I momentets andra mening preciseras de rehabiliteringskostnader som ersätts med stöd av brottsskadelagen på samma sätt som i 4 § 3 mom. Med stöd av denna paragraf kan ersättning i typiska fall betalas för kostnader för psykoterapi eller kristerapi eller någon

annan motsvarande terapi som getts på grund av de rubbningar som ett dödsfall orsakat i det psykiska tillståndet hos en närstående till den som omkommit. I momentets sista mening anges på samma sätt som i 5 § 1 mom., 6 § och 7 § 1 mom. ett maximibelopp för den ersättning för inkomstförlust som kan betalas närstående till den som omkommit.

För de ersättningar som enligt 3 mom. kan betalas en närstående till den som omkommit föreslås av orsaker som behandlas i de allmänna motiven ett maximibelopp på 5 000 euro. Detta maximibelopp inbegriper ersättningen för inkomstförlust, också när den betalas i form av periodiska prestationer. Om den skadelidande fått eller har rätt att få ersättning för i paragrafen avsedda utgifter eller inkomstförlust från annat håll på det sätt som avses i 19 §, skall den ersättning som kommer från annat håll dras av från maximibeloppet 5 000 euro. Om terapikostnaderna och andra utgifter samt inkomstförlusten uppgår till exempelvis 6 000 euro och den närstående fått 3 000 euro i ersättning för dem från annat håll, kan högst 2 000 euro betalas som ersättning med stöd av brottsskadelagen.

9 §. Ersättning för lidande. Paragrafen gäller den rätt som offret för ett brott som riktat sig mot dennes person har till ersättning för lidande.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om förutsättningarna för att lidande skall ersättas.

Med lidande avses den psykiska känsla av lidande som en person orsakas till följd av ett brott som riktar sig mot honom eller henne. Lidandet framträder typiskt i form av en känsla av exempelvis rädsla, förödmjukelse, skam eller olust. Betalningen av ersättning förutsätter dock inte någon särskild utredning av offrets känsloreaktion, utan gärningens karaktär i sig räcker som ersättningsgrund.

Ersättningen för lidande förutsätter inte att brottet har orsakat offret en rubbning i hans eller hennes mentala hälsa. Om brottet samtidigt också har orsakat offret en personskada, exempelvis en medicinskt påvisbart psykiskt men, bestäms ersättningen för personskadan separat i enlighet med de bestämmelser som gäller personsador. Exempelvis i samband med brott som våldtäkt och rån kan offret få rätt till ersättning både för person-

skada och för lidande.

Enligt 1 mom. 1 punkten i paragrafen har den vars frihet har kränkts genom ett brott rätt till ersättning för lidande. Bestämmelsen motsvarar i sak 5 kap. 6 § 1 mom. 1 punkten till den del som där föreskrivs om rätten till ersättning för lidande som orsakats genom en kränkning av någons frihet. Detaljmotiven till nämnda lagrum finns i RP 167/2003 rd, s. 52—53 och i LaUB 1/2004 rd, s. 4. Meningens är att frågan om huruvida ersättning skall betalas för lidande som orsakats genom brott mot en persons frihet skall bedömas på samma sätt enligt brottsskadelagen som enligt skadeståndslagen.

Även om bestämmelsernas tillämpningsområde avses vara lika vidsträckt, har lydelsen av den föreslagna bestämmelsen i brottsskadelagen utformats så att den är mer detaljerad än motsvarande bestämmelse i skadeståndslagen. I den föreslagna brottsskadelagen nämns uttryckligen ett slags kränkningar mot friheten, det vill säga kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten. Eftersom de brott som nämns i 20 kap. i strafflagen också nuförtiden nämns särskilt i 5 § 2 mom. i brottsskadelagen som berättigande till ersättning för lidande, har omnämmandet av den sexuella självbestämmanderätten också i den nya lagen ansetts vara befogat för att inte skapa en felaktig uppfattning om att avsikten varit att inskränka rätten till ersättning för lidande från vad den är i dag. Det som dessutom talar för att särskilt nämna den sexuella självbestämmanderätten i bestämmelsen är att största delen av de brott som kränker den personliga integriteten och till följd av vilka ersättning för lidande betalas enligt brottsskadelagen uttryckligen är kränkningar av den sexuella självbestämmanderätten.

Enligt 1 mom. 2 punkten i paragrafen har den person rätt till ersättning för lidande vars personliga integritet har kränkts på ett särskilt allvarligt sätt genom ett i bestämmelsen nämnt brott. Bestämmelsen motsvarar delvis 5 kap. 6 § 1 mom. 3 punkten i skadeståndslagen, men dess tillämpningsområde avses vara snävare.

I bestämmelsen anges försök till dråp, mord och dråp under förmildrande omständigheter samt grov misshandel och försök till grov misshandel som brott för vilka offret

har rätt till ersättning för lidande. Dessutom ger andra med de uttryckligen nämnda brotten jämförbara brott rätt till ersättning för lidande. Med sådana brott avses i bestämmelsen bara brott där det ingår en kränkning av den personliga integriteten som är lika allvarlig som den kränkning som ett försök till brott mot liv eller grov misshandel eller försök till grov misshandel innebär. Ett sådant brott kunde i ett enskilt fall vara exempelvis ett i 11 kap. 2 § avsett grovt krigföringsbrott som begåtts på ett synnerligen grymt eller rått sätt. En gärning som i straffrättslig mening bara klassificeras som vanlig misshandel kan inte jämföras med de brott som uttryckligen nämns i bestämmelsen. Offret för vanlig misshandel kan således inte få ersättning för lidande enligt brottsskadelagen om domstolen har förpliktat gärningsmannen att enligt 5 kap. 6 § 1 mom. 3 punkten i skadeståndslagen betala ersättning för det lidande som misshandeln har orsakat.

I paragrafens 2 mom. finns en hänvisning till 5 kap. 6 § 2 mom. när det gäller grunderna för ersättning för lidande. Detaljmotiven till nämnda bestämmelse finns i RP 167/2003 rd, s. 57—60 och i LaUB 1/2004 rd, s. 5. Meningens är att ersättningsgrunderna vid bestämmande av ersättning skall tillämpas på samma sätt enligt brottsskadelagen som enligt skadeståndslagen.

I 5 kap. 6 § 2 mom. nämns kränkningens offentlighet som en omständighet som skall beaktas vid bestämmande av ersättning för lidande. Både i regeringens proposition och i lagutskottets betänkande har det konstaterats att den bedömningsgrunden har praktisk betydelse närmast vid bestämmande av ersättning för det lidande som orsakas av en kränkning av en persons heder eller privatliv. På grund av sådana kränkningar betalas inte ersättning enligt brottsskadelagen. Kränkningens offentlighet kan dock i undantagsfall vara av betydelse vid bedömningen av hur mycket lidande en kränkning orsakar också vid kränkingsfall som ger rätt till ersättning för lidande enligt brottsskadelagen. Exempelvis kan det lidande en våldtäkt orsakar vara större om andra människor observerar gärningen, fastän de inte är delaktiga i den. Bland annat i ett sådant fall kan vid bestämmande av ersättning kränkningens offentlighet beaktas

som en faktor som höjer ersättningen.

För ersättningen för lidande föreslås av orsaker som framgår av den allmänna motiveringen ett maximibelopp på 3 000 euro. Om den skadelidande i enlighet med 19 § har fått eller har rätt till ersättning från annat håll, skall den ersättningen avdras från maximibeloppet. Om full ersättning för lidande i ett enskilt fall prövas vara exempelvis 5 000 euro och gärningsmannen har betalt 2 000 euro i ersättning, kan som ersättning enligt brottsskadelagen betalas högst 1 000 euro.

Till offret för ett sexualbrott kan i stället för högst 3 000 euro betalas högst 8 000 euro som ersättning för lidande. Med sexualbrott avses i bestämmelsen brott som är straffbara enligt 20 kap. i strafflagen.

10 §. Ersättningens maximibelopp. I paragrafen föreskrivs om maximibeloppet av de ersättningar som betalas för personskador och lidande.

I paragrafens 1 mom. begränsas statens ersättningsansvar för personskada och lidande till ett maximibelopp på 51 000 euro vilket är samma belopp som i dag enligt 7 § i brottsskadelagen. Eftersom personskador och lidande i enlighet med vad som konstateras i motiven till 3 § anses vara skilda slag av skador, nämns lidande till skillnad från vad som är fallet i den nuvarande bestämmelsen uttryckligen i den föreslagna bestämmelsen. I sak motsvarar bestämmelsen till denna del alltså gällande lag. Ersättningarna för personskada och för lidande summeras vid tillämpning av den begränsande bestämmelsen.

Från nämnda maximibelopp avdras dock de ersättningar som kommer från annat håll och som i enlighet med 19 § skall avdras från ersättningar enligt denna lag. Den gällande bestämmelsen i 7 § i brottsskadelagen har i tillämpningspraxis tolkats så att den skadelidande alltid har rätt att i ersättning få maximibeloppet 51 000 euro oberoende av om han eller hon fått ersättning för samma skada från annat håll. Förslaget leder till en striktare tillämpning av bestämmelsen i jämförelse med nuläget. Detta har ansetts vara motiverat för att de till ersättning berättigade skall ha en likvärdig ställning när det gäller det maximala ersättningsskydd som staten tryggar oberoende av om de enbart får ersättning en-

ligt brottsskadelagen eller utöver den också ersättning från annat håll.

Tillämpningen av paragrafen kan åskådliggöras genom exempel. Ett brottsoffer har tillfogats en personskada på basis av vilken den fulla ersättning som kan beviljas bedöms vara 70 000 euro. Han eller hon har dock fått 20 000 euro i ersättning från gärningsmannen och dessutom 10 000 från sin frivilliga försäkring. När man från skadans belopp 70 000 euro drar av sammanlagt 30 000 euro i enlighet med 19 §, vore ersättningens belopp 40 000 euro utan begränsningen i 10 §. Enligt 10 § kan dock i ersättning betalas bara 51 000 euro minskat med 30 000 euro, det vill säga 21 000 euro.

Enligt paragrafens 2 mom. påverkar inte bestämmelsen om maximibelopp den skadelidandes rätt att få ersättning till den del som ersättning för inkomstförlust eller förlust av underhåll betalas i form av periodiska prestationer. Detta motsvarar i sak gällande lag eftersom den nuvarande bestämmelsen om maximibelopp endast gäller engångsersättning.

Enligt 11 § 2 mom. i den föreslagna lagen kan också ersättningen för bestående men under vissa förutsättningar betalas periodiskt. På ersättning för bestående men som betalas i form av periodiska prestationer tillämpas 1 mom. Ersättningsposterna för bestående men ingår alltså i maximibeloppet 51 000 euro och de periodiska betalningarna av ersättning skall upphöra när maximibeloppet har uppnåtts.

11 §. Sättet att betala ersättning. Paragrafen innehåller bestämmelser om sättet att betala ersättning för personskador och lidande.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om sättet att betala ersättning för inkomstförlust och förlust av underhåll. Momentet gäller bara framtida förlust, det vill säga förlust som uppstår efter tidpunkten för bestämmande av ersättning. Ersättningen för inkomstförlust och förlust av underhåll som uppstått innan ersättningen bestäms betalas i allmänhet i form av en engångsersättning.

Huvudregeln enligt momentets första mening är att ersättningen för inkomstförlust och förlust av underhåll betalas som periodiska prestationer. Oftast är det ändamålsenligast att betala ersättningen månadsvis. Be-

talningsintervallet får dock bestämmas enligt prövning från fall till fall.

Enligt momentets andra mening kan ersättningen för inkomstförlust och förlust av underhåll dock betalas som engångsersättning, om det är ändamålsenligt med beaktande av ersättningens storlek. Som engångsersättning kan betalas sådana till sin grund förlöpande men till sitt totalbelopp smärre ersättningar för vilkas del förvaltningskostnaderna och kostnaderna för upprepade betalningar inte skulle stå i förnuftigt förhållande till ersättningens belopp.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om sättet att betala ersättning för sveda och värk och andra tillfälliga men och för bestående men.

För sveda och värk och andra tillfälliga men betalas alltid en engångsersättning.

För bestående men betalas i regel en engångsersättning. Enligt momentets andra mening kan ersättningen för bestående men dock helt eller delvis betalas som periodiska prestationer om det är befogat med beaktande av den skadelidandes förhållanden och ersättningens belopp. Valet av sätt att betala ersättning på grundar sig på en helhetsbedömning utifrån nämnda omständigheter.

Den skadelidandes förhållanden kan tala för att ersättningen skall betalas som periodiska prestationer exempelvis när det är fråga om en ständigt medvetlös person med en kroppsskada eller en åldring som tillfogats en allvarlig hjärnskada och vårdas på anstalt på varaktig basis. I sådana fall kan det nämligen vara så att man genom en engångsersättning inte i praktiken kan främja den skadelidandes tillstånd.

Ju större ersättningen är, desto oftare är det befogat att betala ersättningen i form av periodiska prestationer. Strävan är att bara till beloppet betydande ersättningar skall betalas som periodiska prestationer. Exempelvis ersättning på några tusen euro skall i regel betalas som engångsersättning.

Enligt paragrafens 3 mom. betalas ersättningen för lidande alltid som en engångsersättning.

12 §. Ändring av ersättning. Paragrafen innehåller bestämmelser om ändring av ersättningar vid personskador på grund av förändrade omständigheter. Enligt paragrafen kan man ändra ersättningar som avses i 4, 6 och

7 § samt 8 § 2 och 3 mom.. Ersättningar för begravningskostnader eller lidande kan inte ändras enligt denna paragraf.

Enligt 1 mom. i paragrafen kan ersättning som betalas i form av periodiska prestationer antingen höjas eller sänkas. Dessutom kan ersättning som betalas periodiskt ändras så att den i stället för de framtida periodiska prestationer som förfaller till betalning betalas som en engångsbetalning. Nedsättningen av ersättning kan också betyda att betalningen av ersättning upphör helt.

En engångsersättning kan enligt paragrafen bara höjas. Samtidigt är det möjligt att också ändra ersättningens betalningssätt. Utöver en tidigare beviljad engångsersättning kan den skadelidande alltså för framtiden beviljas ersättning som betalas i form av periodiska prestationer.

Bestämmelsen, enligt vilken en engångsersättning inte kan nedsättas med stöd av nämnda paragraf, hindrar inte att en engångsersättning nedsätts på någon annan grund. En nedsättning av en engångsersättning kan komma på fråga exempelvis med stöd av bestämmelsen om rättelse av sakfel i 50 § i förvaltningslagen, om beslutet grundat sig på felaktig eller bristfällig utredning.

En ändring av ersättning med stöd av den paragraf som här behandlas förutsätter att de omständigheter som legat till grund för bestämmande av ersättningen har förändrats väsentligt efter det att ersättningen fastställdes. Med de omständigheter som legat till grund för bestämmande av ersättningen avses exempelvis omständigheter som har att göra med den skadelidandes hälsa, arbetsförmåga eller underhåll och som det tidigare beslutet har grundat sig på. En ändring av ersättningen blir i allmänhet behövlig på grund av att man varit tvungen att bestämma ersättningen på basis av antaganden om den framtida utvecklingen av omständigheterna i fråga och dessa antaganden sedan visat sig vara helt felaktiga. Exempelvis har ersättningen för inkomstförlust kunnat bestämmas utifrån det antagandet att den skadelidande på grund av sin skada inte kommer att kunna återvända till arbetslivet överhuvudtaget, men sedan har det senare visat sig att rehabiliteringen återgett den skadelidande dennes arbetsförmåga.

Trots den föreslagna paragrafen är huvud-

regeln fortfarande att ersättningsbeslut inte skall ändras senare. Ersättningsfrågan kan tas till ny prövning bara i undantagsfall. Detta framgår av den förutsättning som skrivits in i den föreslagna paragrafen, att omständigheterna skall ha förändrats väsentligt. En väsentlig förändring i omständigheterna kan vara exempelvis att arbetsförmågan hos den som får ersättning för inkomstförlust blivit mycket bättre eller sämre i förhållande till vad som ansågs vara sannolikt när ersättningen bestämdes. En väsentlig förändring i omständigheterna som kan ge skäl till att upphöra med betalningen av ersättning eller nedsätta ersättning för förlust av underhåll kan i ett enskilt fall vara att en efterlevande make som får ersättning på grund av sin makes död ingår ett nytt äktenskap eller inleder ett samboförhållande och att denne därför inte längre för sitt underhåll behöver den ersättning som i tiden beviljades för förlust av underhåll.

En ändring av ersättningens belopp eller dess betalnings sätt till följd av en väsentlig förändring i omständigheterna är beroende av prövning. Om det har skett väsentliga förändringar i de omständigheter som legat till grund för bestämmande av ersättningen men deras verkningar på ersättningens belopp vore små, är det i allmänhet inte motiverat att ändra ersättningen.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om när verkan av en ändring av en periodisk ersättning inträder. I regel börjar man följa ett beslut om ändring först den dag när beslutet meddelas, men undantagsvis kan man fastställa att beslutet skall gälla retroaktivt. När det gäller höjning av ersättning, kan ändringen börja gälla tidigast från den tidpunkt vid vilken ansökan om höjning av ersättningen blev anhängig. Om frågan om höjning av ersättningen har behandlats vid domstol, kan också ersättning som betalas enligt brottskadlagen höjas retroaktivt med verkan från den tidpunkt vid vilken talan om höjning av ersättningen blev anhängig.

Om ersättningen ändras med retroaktiv verkan så att ersättningen nedsätts eller dess betalning upphör, kan ändringen börja tillämpas tidigast vid den tidpunkt då ersättningstagaren har blivit skyldig att underrätta Statskontoret om förändringar i sina förhål-

landen enligt 46 §.

Vid prövning av huruvida en ändring skall ha retroaktiv verkan, bör man beakta den skadelidandes förmögenhetsförhållanden och andra omständigheter. Vid beslut om att ersättningen skall upphöra eller nedsättas bör man särskilt sträva efter att den skadelidandes skyldighet att betala tillbaka mottagna ersättningar inte skall bli oskäligt stor. Om situationen exempelvis är förknippad med missbruk av en rättighet, såsom försök att för Statskontoret dölja grunder för upphörande av ersättningen, är det dock motiverat att fastställa återbetalningsskyldigheten till fullt belopp.

Sakskada och ekonomisk skada

13 §. *Sakskada som orsakats av någon som är intagen på anstalt.* I paragrafen föreskrivs om ersättning av en sakskada till följd av att den person som orsakat skadan har varit intagen på anstalt oberoende av sin vilja eller annars har mist sin frihet. Rätten till ersättning förutsätter dessutom i enlighet med 1 § att sakskadan har orsakats genom ett brott.

I paragrafens 1 mom. uppräknas de personer som genom brott kan orsaka sakskador som ersätts med stöd av paragrafen. Momentets 1 punkt gäller personer som har mist sin frihet på grund av ett brott. Sådana personer är först och främst fångarna, det vill säga närmast personer som avtjänar ett fängelsestraff eller ett förvandlingsstraff för böter eller som är rannsakningsfångar. Dessutom nämns i bestämmelsen anhållna personer och personer som har tagits i förvar sedan de gripits. Bestämmelsen kan också tillämpas på exempelvis personer som på grund av brott har tagits i förvar i syfte att säkerställa utlämning till en främmande stat.

Momentets 2 punkt gäller personer som oberoende av sin vilja har tagits in på anstalt på grund av sitt hälsotillstånd eller någon annan motsvarande orsak. Bestämmelsen gäller exempelvis personer som på i 2—4 kap. i mentalvårdslagen (1116/1990) avsett sätt oberoende av sin vilja har ordinerats psykiatrisk sjukhusvård eller intagning på sjukhus för sinnesundersökning. Den gäller också personer som med stöd av 17 § i lagen om smittsamma sjukdomar (583/1986) har isole-

rats på en sjukvårdsanstalt, personer som på det sätt som avses i 32 § i lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) meddelas specialomsorger mot sin vilja eller på det sätt som avses i 2 kap. i lagen om missbrukarvård (41/1986) förordnats till vård oberoende sin vilja. Bestämmelsen gäller också sådana vållare av sakskador som har tagits i förvar på det sätt som avses i lagen om behandling av berusade (461/1973). Däremot gäller den inte exempelvis personer som själva frivilligt har sökt sig till anstaltsvård på grund av sitt missbruk av berusningsmedel.

En sakskada skall ersättas också om den person som har orsakat den har tagits in på anstalt oberoende av sin vilja av någon annan orsak som kan jämföras med dem som uttryckligen nämns i bestämmelsen. Ett sådant fall kan det vara fråga om exempelvis när någon med stöd av 8 § i lagen om utlämning till Danmark, Island, Norge eller Sverige för verkställighet av beslut om vård eller behandling (761/1970) förvaras i vårdanstalt eller har tagits i förvar.

Enligt momentets 3 punkt ersätts en sakskada också om den har orsakats av en person som tagits i förvar med stöd av 121 § i utlämningslagen (301/2004).

Enligt momentets 4 punkt ersätts en sakskada dessutom, om den har orsakats av ett barn som omhändertagits och placerats i anstaltsvård enligt barnskyddslagen (683/1983). Bestämmelsen inskränker den nuvarande rätten till ersättning för en sakskada som har orsakats av ett barn som är föremål för åtgärder enligt barnskyddslagen. Av ett barns omhändertagande i sig följer inte längre att en sakskada som barnet orsakat genom ett brott skall ersättas, utan dessutom krävs att det omhändertagna barnet har placerats i anstaltsvård. Sakskador som orsakats av barn som omhändertagits av socialnämnden och placerats i familjevård ersätts enligt förslaget inte längre enligt brottskadlagen.

Enligt paragrafens 2 mom. förutsätter ersättningen av en sakskada med stöd av paragrafen i fråga att en i 1 mom. avsedd person har orsakat sakskadan medan personen varit intagen i ett fängelse eller på någon annan anstalt, medan personen varit placerad utom anstalten eller varit på permission eller sedan

personen rymt från anstalten eller från en myndighets förvar. Nämnda förutsättning motsvarar gällande lag.

Med avvikelse från 8 § 2 mom. i gällande lag skall i allmänhet en sakskada som en person som har intagits på anstalt i något annat nordiskt land har orsakat genom ett brott som personen begått medan denne varit i Finland inte ersättas med finska statens medel. En sådan skada kan ersättas bara under i 16 § avsedda förutsättningar.

14 §. Sakskada som orsakats av någon som dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff. Paragrafen gäller ersättningen av sakskador som har orsakats av personer som dömts till samhällstjänst eller till ungdomsstraff och den motsvarar, förutom att lydelsen setts över i vissa avseenden, 8 § 3 mom. i gällande brottskadlagen.

15 §. Fördelning av ersättningsansvaret. I paragrafen finns en bestämmelse om fördelning av ersättningsansvaret i situationer där också andra än personer som avses i 13 och 14 § har medverkat i den gärning som orsakar skadans uppkomst. Bestämmelsen motsvarar 9 a § i gällande brottskadlagen.

16 §. Ersättning av sakskada och ekonomisk skada enligt prövning. Paragrafen gäller ersättning enligt prövning för sakskada och ekonomisk skada. Bestämmelserna i paragrafen motsvarar delvis 8 a § i den gällande brottskadlagen, men förutsättningarna för att få ersättning är på nedan beskrivet sätt i vissa avseenden striktare än vad de är i dag.

Betalningen av de ersättningar som avses i paragrafen beror på ersättningsmyndigheternas prövning på samma sätt som betalningen av motsvarande ersättningar gör i dag. Eftersom det är fråga om ersättning som är beroende av prövning är det naturligt att man också kan betala partiell ersättning.

Enligt paragrafens 1 mom. kan en sakskada ersättas också i andra än i de fall som avses i 13 och 14 §. Ersättningen av en sakskada enligt paragrafen förutsätter för det första att skadan är betydande till sitt belopp. För att detta krav skall uppfyllas, bör skadans belopp mätt i pengar vara minst ett par tusen euro. Något motsvarande krav ställs inte i gällande lag. Man har ansett det vara motiverat att ta in det i lagen för att ersättning för skador enligt prövning med statens medel

skall gälla sådana skadefall där detta ersättningskydd har väsentlig betydelse för den skadelidande.

För det andra förutsätter ersättningen av en sakskada att hjälplöshet som föranletts av den skadelidandes ålder, sjukdom, handikapp eller någon annan sådan omständighet har medverkat till skadans uppkomst. Ett motsvarande villkor finns i gällande lag. Med hjälplöshet avses i bestämmelsen närmast att personens förmåga att se till sin egendom och försvara den är försvagad av någon av de i bestämmelsen nämnda orsakerna. Hjälplösheten kan förutom av någon av de i bestämmelsen uttryckligen nämnda orsakerna vara en följd av exempelvis att den skadelidande har en utvecklingsstörning eller ett förståndshandikapp. I bestämmelsen förutsätts att den skadelidandes hjälplöshet har haft samband med skadans uppkomst. Så kan det vara om exempelvis en hemhjälpare som besöker en äldre har tillägnat sig äldringens egendom genom utnyttjande av äldringens oförmåga att övervaka hemhjälparens verksamhet.

Vid prövning av om det skall anses vara befogat att betala ersättning med stöd av bestämmelsen skall den skadelidandes ekonomiska och övriga förhållanden beaktas. Ju större skadan är i förhållande till den skadelidandes förmögenhet, desto oftare kan ersättning betalas.

Enligt gällande lag kan en sakskada ersättas enligt prövning också när den skadelidandes utkomstmöjligheter har blivit varaktigt sämre till följd av skadan. I ersättningspraxis har detta ansetts kräva att sökandens ekonomiska grundtrygghet äventyras till följd av skadan. Någon motsvarande ersättningsgrund föreslås inte i den nya lagen. Bevarandet av den har inte ansetts vara motiverat med beaktande av den allmänna lagstiftningen om utkomsttrygghet, särskilt lagen om utkomststöd (1412/1997).

Enligt paragrafens 2 mom. kan ersättning under i 1 mom. avsedda förutsättningar betalas också för ren förmögenhetsskada, det vill säga skada som inte står i samband med person- eller sakskada. Bestämmelsen motsvarar 8 a § 2 mom. i gällande brottsskadelag.

Enligt 8 a § 3 mom. i den gällande brottsskadelagen betalas detta slags ersättning inte

för sakskada eller ekonomisk skada utan särskilda skäl, om den skadelidande utan godtagbara skäl försummat sedvanliga försiktighetsåtgärder eller underlåtit att försäkra egendomen. En motsvarande bestämmelse tas enligt förslaget inte in i den nya lagen. Någon särskild begränsning har inte ansetts vara motiverad med beaktande av att ersättning med stöd av denna paragraf enligt förslaget bara kan betalas i fall där den skadelidandes hjälplöshet har medverkat till skadans uppkomst. När det gäller hjälplösa personer kan en underlåtelse att vidta försiktighetsåtgärder eller försäkra egendomen ofta anses vara förställic.

Om en underlåtelse att vidta försiktighetsåtgärder i ett enskilt fall pekar på klar likgiltighet, kan ersättningen jämkas enligt 22 § på den grunden att den skadelidande själv medverkat till skadan.

17 §. *Ersättningens maximibelopp.* I paragrafen anges ersättningens maximibelopp vid sakskada och ekonomisk skada.

I paragrafen begränsas statens ersättningsansvar för sakskada och ekonomisk skada till ett maximibelopp på 25 500 euro vilket är detsamma som i dag enligt 10 § i brottsskadelagen. Ersättningen för sakskada och ersättningen för ekonomisk skada summeras vid tillämpning av den begränsande bestämmelsen.

Från nämnda maximibelopp avdras i 19 § avsedda ersättningar vilka kommer från annat håll på samma sätt som vid tillämpning av bestämmelsen om maximibeloppet på ersättningen för personskada och lidande enligt 10 §.

Rättegångskostnader

18 §. *Ersättning för rättegångskostnader.* Paragrafen gäller rätten för den person som har rätt till ersättning enligt brottsskadelagen att få ersättning för de rättegångskostnader som behandlingen av ärendet vid domstol ger upphov till.

Enligt paragrafen förutsätter ersättningen av rättegångskostnader att personen tillfogats en skada som skall ersättas med stöd av denna lag. I regel kommer ersättning av rättegångskostnader således på fråga bara när också andra ersättningar betalas till denna

person. I undantagsfall kan ersättning för rättegångskostnader betalas också när den skadelidande inte får några andra ersättningar. En sådan situation kan uppstå när den skadelidande tillfogats skada som kunde ha ersatts enligt bestämmelserna i denna lag, men som de facto inte ersätts. Som exempel kan nämnas en situation där gärningsmannen före Statskontorets ersättningsbeslut har betalat det dömda skadeståndet, men låtit bli att betala den ersättning som dömts för rättegångskostnaderna.

I ersättning för rättegångskostnader som orsakats av behövliga åtgärder betalas ett belopp som ersättningsmyndigheten anser vara skäligt. Vid prövningen är det befogat att i riktgivande syfte beakta grunderna för beräkning av rättshjälpsarvode.

3 kap. **Gemensamma bestämmelser om bestämmande av ersättning**

19 §. Ersättningens subsidiaritet. I paragrafen föreskrivs om när den ersättning som betalas enligt den förslagna lagen skall minskas med ersättningar som kommer från annat håll.

Enligt paragrafens 1 mom. skall från ersättning som betalas enligt denna lag först och främst avdras ersättning som betalas enligt någon annan lag. Med detta avses även ersättningar som betalas enligt en lagstadgad försäkring. Enligt huvudregeln skall från ersättning som bestäms enligt bestämmelserna i denna lag avdras sådan ersättning som sökanden redan har fått eller som han eller hon klart har rätt till enligt någon annan lag. Bestämmelsen motsvarar 3 § 1 mom. i gällande lag. Med stöd av bestämmelsen avdras exempelvis ersättningar som grundar sig på trafikförsäkringslagen och lagen om olycksfallsförsäkring (608/1948). Skadestånd som grundar sig på skadeståndslagen skall dras av med stöd av denna bestämmelse, om inte något annat följer av 2 mom.

Bestämmelsen gäller också avdrag för sådan ersättning för rättegångskostnader som sökanden redan har fått eller klart har rätt att få enligt någon annan lag, i allmänhet enligt lagen om rättegång i brottmål. Från ersättningen för rättegångskostnader enligt 18 § avdras således den ersättning för rättegångs-

kostnader som betalas enligt någon annan lag, om inte något annat följer av 2 mom. Till denna del motsvarar bestämmelsen i sak 10 a § 2 mom. i gällande lag.

Dessutom avdras ersättningar som betalas enligt en frivillig försäkring, om inte något annat följer av 3 mom. Regleringen motsvarar i sak 3 § 2 mom. i gällande lag, men den är enklare och klarare. Exempelvis ersättning som betalas för invaliditet enligt en frivillig försäkring avdras på samma sätt som i dag från den ersättning för bestående men som avses i 4 § 1 mom. 4 punkten. På samma sätt som enligt 10 a § 2 mom. i gällande lag skall också från den ersättning som betalas för rättegångskostnader enligt 18 § i denna lag avdras den ersättning för rättegångskostnader som betalas enligt en frivillig försäkring.

Momentets andra mening gäller ersättning som kommer från utlandet. Bestämmelsen blir typiskt tillämplig när ersättning med stöd av denna lag enligt 3 § kan betalas för en skada som orsakats genom ett brott som har begåtts utanför Finland, men skadan samtidigt ger rätt till ersättning också enligt ersättningssystemet i den stat där brottet begicks. Med avvikelser från bestämmelsen i momentets första mening skall i ett sådant fall från den ersättning som har beräknats enligt bestämmelserna i denna lag förutom den ersättning som redan kommit från utlandet avdras bara sådan ersättning som sökanden enligt utredning som skäligen står att få har rätt till. Syftet med bestämmelsen är att begränsa sökandens och Statskontorets utredningsskyldighet när det gäller ersättningar som eventuellt betalas från utlandet när en utredning i ett enskilt fall inte vore ändamålsenlig på grund av det arbete och de kostnader den skulle medföra.

Ett avdrag för ersättningar som kommer från utlandet blir i allmänhet aktuellt enbart när det i den främmande staten i fråga finns ett av samhället finansierat system för ersättning av brottsskador. Av sökanden kan således inte krävas att denne för att få ersättning väcker talan om ersättning mot gärningsmannen eller någon annan ersättningsskyldig i en främmande stat.

Frågan om i vilken mån sökandens eventuella rätt till ersättning enligt en främmande stats lag bör utredas måste övervägas i för-

hållande till ersättningens belopp. Om den ersättning som skall betalas med statens medel under vilka omständigheter som helst uppgår till högst några hundra euro och sökanden uppger att han eller hon inte har fått ersättning från utlandet, är det i allmänhet inte ändamålsenligt att desto mer börja utreda sökandens eventuella rätt till ersättning enligt en främmande stats lag. Om det är fråga om en skada för vilken sökanden kan lämna in sin ansökan om ersättning till Statskontoret med stöd av 33 §, bör sökandens rätt till ersättning från den stat där gärningen begicks i regel utredas med tanke på eventuella avdrag.

Paragrafens 2 mom. begränsar tillämpningen av 1 mom. när det gäller ersättningar som kommer från gärningsmannen och vissa personer som bär ansvar för gärningsmannens handlande. Den ersättning som gärningsmannen skall betala avdras med avvikelse från 1 mom. bara till den del som ersättningen har betalats. Med den ersättning som kommer från gärningsmannen jämföras sådan ersättning som kommer från den som är ersättningsskyldig enligt 3 kap. 1 § 1 eller 3 mom. i skadeståndslagen, det vill säga gärningsmannens arbetsgivare eller den för vars räkning ett arbete eller en uppgift utförs. Om staten, en kommun, ett offentligt samfund eller en offentlig inrättning ansvarar för skadan enligt 3 kap. 1 § 2 mom. eller 2 § i nämnda kapitel, skall i stället den huvudregel tillämpas som framgår av 1 mom. i denna paragraf och enligt vilken man från den ersättning som betalas enligt denna lag skall avdra också sådan ersättning som den skadelidande uppenbarligen har rätt till. När en nämnd instans är ersättningsskyldig, finns det inget tvivel om att den skadelidande inte skulle få sin ersättning från den ersättningsskyldige.

Från ersättningen enligt 18 § för rättegångskostnader avdras på motsvarande sätt bara en sådan ersättning för rättegångskostnader som motparten i rättegången redan har betalt.

I paragrafens 3 mom. begränsas skyldigheten enligt 1 mom. att dra av ersättningar som kommer från frivilliga försäkringar. En dödsfallssumma som betalas ur en försäkring skall enligt momentet inte dras av från de ersättningar som enligt 8 § betalas vid dödsfall.

Dödsfallssummor ingår typiskt i livförsäkringar. Också i andra försäkringar, exempelvis i en resenärförsäkring kan det finnas villkor som anger att ett avtalat försäkringsbelopp betalas vid dödsfall till följd av olycksfall. Från ersättning som betalas enligt brottskadelagen avdras inte försäkringsbelopp vilkas syfte är ett annat än att utgöra ersättning för de kostnader eller den ekonomiska förlust som ett dödsfall ger upphov till.

Om den ersättning som betalas ur en försäkring däremot är för begravningskostnader, avdras den enligt huvudregeln i 1 mom. från den ersättning för begravningskostnader som skall betalas enligt 8 § 1 mom.

20 §. Grundavdrag. I paragrafen föreskrivs om ett grundavdrag som avräknas från ersättningen. Enligt bestämmelsen avdras 150 euro från den sammanlagda ersättning som betalas av statens medel till en skadelidande för ett och samma skadefall. Om ersättningar betalas till flera skadelidande med anledning av ett och samma skadefall, görs grundavdraget separat för varje skadelidandes del.

Med det sammanlagda beloppet av ersättningar avses i paragrafen det ersättningsbelopp som de facto skall betalas av statens medel efter att maximibeloppen och de i 19 § avsedda avdragen har beaktats. Om det sammanlagda ersättningsbeloppet inte betalas på en och samma gång, avräknas grundavdraget från den första betalningen.

21 §. Räkna. I den föreslagna paragrafen finns en bestämmelse om att någon ränta inte betalas på ersättning enligt brottskadelagen. Bestämmelsen motsvarar 4 a § i gällande lag.

22 §. Jämkningsbestämmelse. I paragrafen föreskrivs om jämkning av ersättning som betalas enligt brottskadelagen. Bestämmelsen i paragrafens första mening möjliggör jämkning, om den skadelidande har medverkat till skadan eller om någon omständighet som inte har samband med den gärning genom vilken en skada orsakats har bidragit till skadans uppkomst. Bestämmelsen motsvarar jämkningsbestämmelsen 6 kap. 1 § i skadeståndslagen. Meningen är också att den skall tillämpas på samma sätt. Ersättning som skall betalas för sjukvårdskostnader kan exempelvis jämkas på den grunden att den skadelidande själv medverkat vid skadans upp-

komst.

Ersättning som skall betalas för begravningskostnader och förlust av underhåll kan däremot enligt paragrafens senare mening inte jämkas. Bestämmelsen motsvarar den senare meningen i 11 § i gällande lag. Ersättningar som enligt 8 § 3 mom. skall betalas närstående till någon som omkommit kan däremot jämkas.

23 §. Polisanmälan och domstolsbehandling. I paragrafen föreskrivs om de förutsättningar för att få ersättning som gäller polisanmälan och ersättningskrav vid domstol. Paragrafen motsvarar, med undantag för vissa smärre ändringar i lydelsen, 12 § i gällande lag.

4 kap. Ersättningsförfarandet

24 §. Ersättningsmyndighet. Enligt den föreslagna paragrafen är det precis som i dag Statskontoret som beviljar och betalar ersättning enligt brottsskadelagen. Syftet med bestämmelsen är också att sätta i kraft artikel 3.2 i brottsofferdirektivet, enligt vilken medlemsstaterna skall inrätta eller utse en eller flere myndigheter eller andra organ med ansvar för beslutsfattandet när det gäller ersättningsansökningar.

25 §. Ansökan om ersättning. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om den tid inom vilken ansökan om ersättning enligt brottsskadelagen skall sökas.

Den föreskrivna tiden för ansökan om ersättning beror på om ersättningsärendet har behandlats vid domstol eller inte. Har ärendet behandlats vid domstol, skall ersättning enligt brottsskadelagen sökas inom tre år efter det att en lagakraftvunnen dom meddelades i ersättningsärendet. Exempelvis i en situation där hösta domstolen inte beviljat besvärstillstånd över hovrättens dom, räknas den föreskrivna tiden från dag då hovrättens dom meddelades.

Har ärendet inte behandlats vid domstol, är den föreskrivna tiden för ansökan om ersättning tio år. Den föreskrivna tiden räknas från tidpunkten för det brott som ansökan grundar sig på. Den tidpunkt vid vilken brottsoffret fått kännedom om brottet är alltså inte av någon betydelse. Inte heller har det någon betydelse med tanke på rätten till ersättning att

åtalsrätten för brottet eventuellt har preskriberats.

Enligt förslaget kan också en sen ansökan prövas av synnerliga skäl. Ett i lagrummet avsett skäl kan vara exempelvis den skadelidandes sjukdom som har hindrat honom eller henne från att anhängiggöra ansökan inom föreskriven tid.

Enligt paragrafens 2 mom. skall ansökan lämnas in hos Statskontoret. Ansökan kan också lämnas in hos folkpensionsanstaltens lokalbyrå som vidareförmedlar den till Statskontoret. I sist nämnda fall anses ansökan ha gjorts inom föreskriven tid, om den lämnats in hos folkpensionsanstaltens lokalbyrå inom den föreskrivna tiden.

Momentet motsvarar i sak 2 § i brottsskadeförordningen med undantag för att där inte föreskrivs om möjligheten att lämna ansökan till olycksfallsombudet. Olycksfallsombudsnätverket håller också annars på att läggas ned. Att bevara nätverket bara för ansökningarna om brottsskadeersättning vore inte ändamålsenligt.

26 §. Sökandens skyldighet att lämna utredningar. I paragrafen föreskrivs om sökandens skyldighet att lämna utredningar till Statskontoret. Genom den kompletteras och preciseras bestämmelserna om utredningskyldighet i 31 § i förvaltningslagen med beaktande av särdragen i brottsskadeärenden.

Enligt den första meningen i paragrafen skall till ersättningsansökan fogas en kopia av den dom som meddelats i ersättningsärendet. Med beaktande av de i 11 kap. 6 § i lagen om rättegång i brottmål föreskrivna kraven beträffande innehållet i en dom som meddelas i ett brottmål har det inte ansetts vara behövligt att förplikta sökanden att utöver domen tillställa Statskontoret de protokoll som tillkommit vid behandlingen av ärendet. Om Statskontoret undantagsvis behöver övriga handlingar från domstolsbehandlingen för att kunna bestämma ersättningen, kan Statskontoret skaffa dem direkt från domstolen med stöd av 47 § 1 punkten i den föreslagna lagen.

Har ärendet inte behandlats vid domstol, skall till ansökan fogas en kopia av förundersökningsprotokollet. Har ett förundersökningsprotokoll inte upprättats, skall sökanden lägga fram någon annan tillförlitlig utredning

om skadefallet.

Dessutom skall sökanden lämna Statskontoret sådana andra handlingar och uppgifter som behövs för att utreda ersättningsärendet. Här avsedda andra handlingar och uppgifter är exempelvis handlingar och uppgifter med hjälp av vilka man kan konstatera arten och storleken av den skada som uppstått och vem som skall ersättas för den.

Sökandens skyldighet att lämna utredning begränsar sig enligt bestämmelsen till vad som skäligen kan krävas av honom eller henne, om man också beaktar Statskontorets egna möjligheter att inhämta utredning. Särskilt om ersättningssökanden är bosatt utomlands, kan det ofta vara svårare för honom eller henne att skaffa utredningar från de finska myndigheterna än vad det är för Statskontoret. I exempelvis en sådan situation skall Statskontoret i mån av möjlighet på eget initiativ utreda saken i stället för att uppmana sökanden att komplettera sin ansökan. Detta motsvarar den skyldighet som följer av artikel 3.3 i brottsofferdirektivet för medlemsstaterna att försöka ställa så få krav som möjligt på sökanden när det gäller formaliteter vid ansökan om ersättning.

Till den del som något annat inte följer av denna paragraf, skall bestämmelserna i 6 kap. i förvaltningslagen tillämpas på utredningen av ett ärende och på hörande av en part.

Enligt paragrafens 2 mom. skall sökanden underrätta Statskontoret om sådan ersättning från annat håll som han eller hon antingen har fått eller uppenbart har rätt till för samma skada. Bestämmelsen har samband med 19 §, enligt vilken ersättning som kommer från annat håll skall dras av från den ersättning som betalas enligt denna lag. Om sökanden hemlighåller ersättningar som han eller hon får från annat håll, kan påföljden bli återkrav på ersättningen enligt 42 § 1 mom. i den föreslagna lagen.

Paragrafens 3 mom. gäller en arbetsgivares skyldighet att lämna utredningar, om arbetsgivaren ansöker om ersättning med stöd av 7 §. Momentet motsvarar i sak 16 § 2 mom. i gällande lag.

27 §. Beslutsförutsättningarna i ersättningsärenden. I paragrafen föreskrivs om förutsättningarna för att avgöra ett ersättningsärende.

Paragrafens 1 mom. motsvarar, med undantag för smärre ändringar i lydelsen, 17 § 2 mom. i gällande lag.

Paragrafens 2 mom. motsvarar, med undantag för smärre ändringar i lydelsen och den ändring som följer av innehållet i 19 § 2 mom. i den föreslagna lagen, 17 § 1 mom. i gällande lag.

28 §. Förskottsersättning. Paragrafen gäller sökandens rätt till förskottsersättning. Med förskottsersättning avses ett ersättningsbelopp som betalas före det slutliga ersättningsbeslutet enligt en preliminär bedömning av ersättningsansökan.

Förskottsersättning kommer på fråga bara om sökanden uttryckligen begär sådan ersättning. Någon behovsprövning hör inte till förskottsersättningen. En behovsprövning har inte ansetts vara ändamålsenlig, eftersom en utredning av sökandens ekonomiska förhållanden bara med tanke på förutsättningarna för att betala förskottsersättning skulle göra ersättningshandläggningen onödigt komplicerad.

Förskottsersättning bör betalas, om beslutet i ett ersättningsärende fördröjs vid Statskontoret av orsaker som inte beror på sökanden så att ett ersättningsbeslut inte kan meddelas inom några månader från den tidpunkt vid vilken ansökan blev anhängig. Till dröjsmålsperioden räknas alltså inte den tid som en eventuell domstolsbehandling tagit i anspråk innan ersättningsansökan gjordes. Till dröjsmålsperioden räknas inte heller den tid under vilken ett beslut i ärendet fördröjs på grund av orsaker som nämns i 27 § eller för att sökanden inte har lämnat utredningar som avses i 26 §.

Vid prövning av huruvida beslutet i ett ersättningsärende skall anses ha fördröjts, bör man inte enbart fästa uppmärksamhet vid huruvida behandlingstiden för ärendet överstiger den genomsnittliga behandlingstiden för ärenden vid Statskontoret. Om ansökan varit anhängig redan i flera månaders tid och också de övriga villkoren för betalning av förskottsersättning uppfylls, skall förskottsersättning betalas fastän tiden för behandling av ansökan vid tidpunkten i fråga inte skulle ha överskridit den genomsnittliga behandlingstiden för brottskadeärenden.

Förutsättningen för att förskottsersättning

skall betalas är att det är uppenbart att sökanden har rätt till betydande ersättning enligt denna lag. Sökandens rätt att få ersättning skall alltså vara klar. Dessutom skall den del av ersättningen som sökanden uppenbart har rätt till vara så betydande till sitt belopp att det är ändamålsenligt med beaktande av de administrativa kostnaderna att betala förskottsersättning. Den förskottsersättning man avser betala måste i allmänhet uppgå till minst några hundra euro.

Paragrafen hindrar inte att man fortsätter med att följa nuvarande praxis på så sätt att Statskontoret fattar ett slutligt beslut till den del som ersättningsansökan är klar. Exempelvis kan ersättning för glasögon som har gått sönder ofta betalas på detta sätt utan att man behöver vänta på beslut i fråga om sådana delar av ansökan om ersättning som kräver tilläggsutredning.

29 §. Ersättning för ansökningskostnader. Paragrafen gäller sökandens rätt till ersättning för sina ansökningskostnader.

I paragrafens 1 mom. föreskrivs om förutskattningarna för att få kostnadsersättning. En kostnadsersättning kommer på fråga i tre olika slags fall. För det första kan ersättning betalas när sökanden har beviljats rättshjälp för domstolsbehandlingen enligt rättshjälplagen (257/2002). Till denna del motsvarar bestämmelsen 24 § i gällande lag. För det andra kan ersättning betalas när sökanden har förordnats ett rättegångsbiträde enligt 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål. Detta betyder att ansökningskostnaderna ersätts i vidsträcktare omfattning än enligt gällande lag. För det tredje betalas ersättning, om ärendet inte har behandlats vid domstol men sökanden uppfyller de ekonomiska villkoren för att få rättshjälp. Till denna del motsvarar bestämmelsen i sak gällande lag.

Sökandens rätt till kostnadsersättning innebär att exempelvis ett skäligt arvode som betalas till ett biträde skall ersättas med statens medel.

Paragrafens 2 mom. gäller sökandens utredningsskyldighet. Om sökanden kräver ersättning för sina kostnader, skall sökanden visa att han eller hon beviljats rättshjälp eller fått ett rättegångsbiträde enligt 1 mom. Till ersättningsansökan kan exempelvis fogas en kopia av rättshjälpsbeslutet eller beslutet om

förordnande av rättegångsbiträde. Oftast kan också en dom, av vilken det framgår att biträdets arvode betalats med statens medel, anses vara en tillräcklig utredning.

Har ärendet inte behandlats vid domstol, skall till ansökan fogas en utredning som rättshjälpsbyrån lämnat i fråga om huruvida sökanden uppfyller de ekonomiska villkoren för att få rättshjälp. Till propositionen fogas ett utkast till statsrådets förordning om ändring av 26 § i statsrådets förordning om rättshjälp. Enligt den föreslagna bestämmelse som ingår i utkastet lämnar rättshjälpsbyrån på ersättningssökandens begäran en utredning om de ekonomiska förutsättningarna för rättshjälp och på basis av den utredningen kan Statskontoret avgöra frågan om sökandens rätt till ersättning för sina ansökningskostnader.

30 §. Hur domstolens beslut påverkar ersättningsbeslutet. Paragrafen innehåller bestämmelser om verkningarna av ett domstolsbeslut när beslutet om ersättning enligt brottskadlagen skall fattas.

Utgångspunkten är, på samma sätt som i dag, att Statskontoret inte är bundet till domstolens beslut i ett ersättningsärende. Statskontoret kan däremot inte avvika från den straffrättsliga bedömning av ärendet som skett vid domstolen, det vill säga frågan om huruvida den gärning som åtalet avser skall anses vara ett brott och vilket brottsrekvisit som gärningsbeskrivningen eventuellt uppfyller.

Statskontoret kan och vore också skyldig att avvika från ett domstolsbeslut i ett ersättningsärende när bestämmelserna i denna lag exempelvis på grund av den föreskrivna maximiersättningen avviker från de bestämmelser som domstolens beslut grundar sig på. Dessutom kan det vara skäl för Statskontoret att avvika från domstolens beslut exempelvis i ett fall där beslutet inte har grundat sig på materiellrättslig prövning av ärendet utan på att motparten har medgett riktigheten av ersättningskravet eller om ärendet har avgjorts genom en tredsdom. Statskontoret har skäl att avvika från domstolens beslut också exempelvis när den ersättning som har dömts för en immateriell skada till sitt belopp avviker väsentligt från allmän rätts- och ersättningspraxis. Detta kan övervägas särskilt

med utgångspunkt i de rekommendationer som getts av delegationen för personskadeärenden.

Även om Statskontoret inte är bundet till domstolens beslut, saknar inte ett domstolsbeslut i ett ersättningsärende verkningar när Statskontoret skall fatta sitt beslut. Om invändningar har framställts mot ersättningskraven och ärendet på grund av detta har prövats utförligt genom direkta personliga vittnesmål och annan utredning, krävs det exceptionella grunder för att de omständigheter som påverkar rätten till ersättning skall kunna bedömas på ett avvikande sätt utifrån den skriftliga utredning som kan lämnas till Statskontoret. I sådana fall kan Statskontoret i allmänhet inte bedöma exempelvis det kausala sambandet mellan den brottsliga gärningen och den skada som orsakats på ett sätt som avviker från domstolens beslut. Inte heller kan Statskontoret annat än i exceptionella fall jämka ersättningen med hänvisning till den skadelidandes medverkan, om inte jämkning skett vid domstolen.

Statskontoret kan vid behov avvika från domstolens beslut också till ersättningssökandens fördel. Om domstolen exempelvis jämkat skadeståndet för förlust av underhåll på grund av den ersättningsskyldiges svaga ekonomiska ställning, skall motsvarande jämkning inte ske när Statskontoret beviljar ersättning för förlust av underhåll enligt brottsskadelagen.

Paragrafens 2 mom. gäller Statskontorets skyldighet att motivera sina beslut. Bestämmelsen kompletterar den i 45 § i förvaltningslagen föreskrivna motiveringsskyldigheten med beaktande av särdragen hos ärenden som gäller beviljande av ersättning enligt brottsskadelagen i situationer där ett ersättningsärende har avgjorts tidigare vid domstol. Genom bestämmelsen inskriver man i lagen den rättsnorm som framgår av högsta domstolens beslut HD 1999:84.

Om Statskontoret avviker till ersättnings-sökandens nackdel från domstolens beslut i ett ersättningsärende, skall grunderna för avvikelserna utredas tillräckligt utförligt i beslutets motiv. Med tanke på motiveringsskyldigheten räcker det inte till att avvikelserna från domstolens beslut förklaras bara genom en allmän hänvisning till 1 mom. i denna pa-

ragraf, utan i beslutet skall specifikt anges vilka omständigheter eller lagbestämmelser som i ett enskilt fall ger anledning till avvikelserna.

5 kap. Statens regressrätt

31 §. Statens regressrätt. Paragrafen gäller statens regressrätt, när Statskontoret har beviljat sökanden ersättning enligt denna lag.

Enligt huvudregeln i paragrafens 1 mom. övergår sökandens rätt att få ersättning av den som ansvarar för skadan till staten. Statens regressrätt uppstår den dag då Statskontoret har beslutat att betala ersättning. Sökandens rätt till skadestånd övergår dock till staten högst till den del som Statskontoret har beslutat att ersättning skall betalas. Momentet motsvarar 19 § 1 mom. i gällande lag.

Om ersättning för rättegångskostnader med stöd av 18 § mom. har betalats till sökanden, övergår på motsvarande sätt sökandens rätt att få ersättning av motparten för dessa kostnader till staten. Uttryckliga bestämmelser om detta finns i den senare meningen i 19 § 2 mom. i gällande lag. Någon motsvarande särskild bestämmelse har inte ansetts vara behövlig i den nya lagen. Meningen är alltså inte att inskränka statens regressrätt till denna del.

Med paragrafens 2 mom. begränsas regressrättens uppkomst i situationer där den som ansvarar för skadan har betalat ersättning till sökanden efter att Statskontoret har fattat sitt beslut. Bestämmelsens syfte är att hindra att den som ansvarar för skadan blir tvungen att betala ersättningen på nytt till staten, fastän han eller hon omedveten om fordrans övergång till staten redan betalt ersättningen till den ursprungliga borgenären.

Bestämmelsen i fråga tillämpas bara om den som ansvarar för skadan har fullgjort en betalning till sökanden efter att fordran i enlighet med 1 mom. har övergått till staten. Om den som ansvarar för skadan betalar skadestånd till sökanden före Statskontorets ersättningsbeslut, är sökanden enligt 26 § 2 mom. skyldig att underrätta Statskontoret om den ersättning han eller hon fått och den dras av enligt 19 § från den ersättning som skall betalas med statens medel. Har ersättningstagaren försummat sin nämnda upplys-

ningssskyldighet, kan han eller hon förpliktas att återbetala överskottsersättningen enligt 42 § 1 mom.

Om den som ansvarar för skadan har betalat ersättning till sökanden efter Statskontorets ersättningsbeslut, har staten regressrätt till den del som motsvarar det betalda beloppet bara om den som ansvarar för skadan vid betalningstidpunkten visste eller borde ha vetat att den ursprungliga borgenären inte längre hade rätt att få betalningen. I praktiken kan den som ansvarar för skadan i allmänhet anses ha fått kännedom om nämnda omständighet vid den tidpunkt som Rättsregistercentralen i enlighet med vad som föreskrivs i 5 § i lagen om verkställighet av böter har gett denne tillfälle att betala fordran.

I 42 § 2 mom. i den föreslagna lagen föreskrivs om återkrav på ersättning som staten betalat i situationer där staten inte fått regressrätt enligt 2 mom.

32 §. Indrivning av fordran som grundar sig på regressrätt. Paragrafen innehåller bestämmelser om indrivning av fordringar som grundar sig på statens regressrätt. De motsvarar i sak bestämmelserna i 19 § 2 mom. i den gällande brottskadelagen.

Enligt lagen om verkställighet av böter har Rättsregistercentralen till uppgift att sörja för verkställigheten av fordringar som grundar sig på statens regressrätt och i övrigt föra statens talan i ärenden som har samband med regressrätten.

6 kap. **Samarbetet med myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska unionen**

33 §. Ansökan. Paragrafen gäller en i Finland bosatt persons rätt att lämna ansökan om ersättning för en skada som orsakats genom ett uppsåtligt våldsbrott i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater till Statskontoret. Begreppet vara bosatt har behandlats i motiveringen till 2 §.

Paragrafens syftar till att genomföra artiklarna 1 och 3.1 i brottsofferdirektivet. Enligt artikel 1 i direktivet skall medlemsstaterna säkerställa att sökanden har rätt att lämna sin ansökan till en myndighet eller något annat organ i den stat där sökanden är bosatt, om ett uppsåtligt våldsbrott har begåtts i någon

annan medlemsstat än den medlemsstat där sökanden är bosatt. Enligt artikel 3.1 skall medlemsstaterna inrätta eller utse en eller flere myndigheter eller andra organ för att svara för tillämpningen av artikel 1.

Statskontoret skall sända vidare ansökan till ersättningsmyndigheten i den stat där brottet har begåtts. Statskontoret har i enlighet med vad som framgår av artikel 5.3 i brottsofferdirektivet inte rätt att göra en bedömning av ansökan. Även om Statskontoret exempelvis skulle anse ansökan vara ogrundad, får det alltså inte vägra att sända ansökan vidare.

34 §. Handräckning till ersättningsmyndigheten i en annan medlemsstat. Artikel 9.1 i brottsofferdirektivet sätts i kraft genom bestämmelsen i paragrafens 1 mom. I artikeln föreskrivs att om beslutsmyndigheten beslutar att höra sökanden eller någon annan person, exempelvis ett vittne eller en expert, kan den kontakta biståndsmyndigheten för att se till att beslutsmyndigheten hör personen eller personerna direkt, främst genom telefon- eller videokonferens, eller så att personen eller personerna hörs av biståndsmyndigheten som sedan sänder förhørsrapporten till beslutsmyndigheten.

I paragrafens 2 mom. begränsas rätten till hörande enligt 1 mom. 1 punkten. Förutsättningen för hörande är att den som skall höras ger sitt samtycke till det. Detta motsvarar artikel 9.2 i direktivet enligt vilken hörande endast får äga rum i samarbete med biståndsmyndigheten och på frivillig väg utan möjlighet för den beslutsmyndigheten att införa tvångsåtgärder.

I paragrafens 3 mom. anges hur hörande enligt 1 mom. 2 punkten skall förrättas. Hörande som avses i bestämmelsen i fråga skall ske med iakttagande i tillämpliga delar av 37 och 40 § i förvaltningslagen.

35 §. Språket i handlingar. Denna paragraf syftar till genomförande av artikel 13.1 punkt b i brottsofferdirektivet. Enligt artikeln skall medlemsstaterna meddela kommissionen de språk som myndigheterna i medlemsstaten i fråga kan godta för användning i det samarbete som direktivet avser. Ett av dessa språk skall vara ett sådant av språken vid Europeiska gemenskapernas institutioner som inte är det officiella språket i den stat som lämnar

meddelandet.

För ändamålsenlighetens skull är det motiverat att Finland meddelar sitt godkännande av att, förutom finska och svenska, engelska kan användas i de behövliga handlingarna. Eftersom myndigheterna i Finland i regel bara är skyldiga att ta emot handlingar som avfattats på finska eller svenska, fogas till lagen en bestämmelse enligt vilken ansökningshandlingarna kan tillställas Statskontoret också på engelska när ersättning med bistånd av en myndighet i någon annan medlemsstat söks för en skada som orsakats genom ett uppsåtligt våldsbrott som begåtts i Finland.

Paragrafen gäller språket i handlingar bara i de fall där Statskontoret på grund av direktivet är skyldigt att pröva ansökningar eller andra handlingar som avfattats på något annat språk än finska eller svenska. Den hindrar inte Statskontoret att i andra fall enligt egen prövning ta emot handlingar som avfattats på ett främmande språk. Detta framgår också av 2 § 3 mom. i språklagen (423/2003), enligt vilket en myndighet kan ge bättre språklig service än vad som förutsätts i nämnda lag. När Statskontoret exempelvis tillställs en ansökan enligt 33 § för att översändas till ersättningsmyndigheten i någon annan medlemsstat, kan det ofta vara ändamålsenligt att ta emot den på något annat språk än på finska eller svenska. Detta beror på att Statskontoret oftast vore skyldigt att på egen bekostnad översätta den på finska eller svenska avfattade ansökan innan den översänds till ersättningsmyndigheten i den andra medlemsstaten.

36 §. Kostnader och översättning. I den föreslagna paragrafens 1 mom. finns bestämmelser om hur de kostnader som orsakas av samarbetet mellan Statskontoret och myndigheten i någon annan medlemsstat skall ersättas. Paragrafen syftar till genomförande av artikel 11.2 i brottsofferdirektivet, enligt vilken det arbete som biståndsmyndigheten utför i enlighet med artiklarna 1—10 i direktivet inte skall ge upphov till något krav på att sökanden eller beslutsmyndigheten skall gottgöra den för avgifter eller kostnader.

I paragrafens 2 mom. finns en bestämmelse om skyldigheten att översätta handlingar. Syftet med bestämmelsen är att göra det klart

att sökanden kan tillställa Statskontoret en i 33 § avsedd ansökan jämte bilagor på finska eller svenska och att det är Statskontorets sak att se till att handlingarna översätts till ett sådant språk som enligt bestämmelserna i direktivet kan användas i handlingar som skall översändas till ersättningsmyndigheten i någon annan medlemsstat.

37 §. Närmare bestämmelser. Paragrafen innehåller ett bemyndigande att utfärda förordning. Närmare bestämmelser om rådgivningen i fråga om hur en i 33 § avsedd ansökan skall göras, om det språk som skall användas i samarbetet mellan Statskontoret och myndigheterna i en annan medlemsstat samt om hur samarbetet ordnas i övrigt utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 kap. Ändringssökande och återkrav

38 §. Ändringssökande. Enligt paragrafens 1 mom. kan i Statskontorets beslut ändring sökas genom besvär hos försäkringsdomstolen inom 30 dagar från delfäendet av beslutet. Delgivningen av Statskontorets beslut skall ske på i förvaltningslagen föreskrivet sätt. Har beslutet delgetts sökanden på vanligt sätt i enlighet med 59 § 1 mom. i förvaltningslagen, anses sökanden enligt 2 mom. i nämnda paragraf ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter avsändandet av brevet, om inte något annat visas.

Enligt den andra meningen i momentet får ändring inte sökas genom besvär i beslut som gäller förskottsersättning. Detta har ansetts vara motiverat med tanke på beslutets temporära natur. Bestämmelsen motsvarar gällande lag. Med avvikelse från gällande lag kan i Statskontorets beslut ändring sökas till den del som beslutet gäller ersättning av ansökningskostnader som avses i 29 §.

Enligt 16 § 1 mom. i lagen om försäkringsdomstolen (132/2003) sker behandlingen av ärenden i försäkringsdomstolen i enlighet med förvaltningsprocesslagen (586/1996), om inte något annat föreskrivs särskilt. På exempelvis formen och innehållet av ett besvär tillämpas således 23 § i förvaltningsprocesslagen.

Paragrafens 2 mom. gäller möjligheten att få ett besvär prövat vid försäkringsdomstolen om besväret har lämnats in senare än vad

som föreskrivs. Som ett i bestämmelsen avsett vägande skäl kan i allmänhet betraktas exempelvis att ändringssökanden haft en sjukdom som förhindrat denne att lämna in besväret inom föreskriven tid. Också andra sådana orsaker till dröjsmålet som inte kan läggas ändringssökanden till last, kan beroende på situationen anses vara i lagrummet avsedda vägande skäl. Den föreslagna bestämmelsen har samma innehåll som bland annat motsvarande bestämmelser om arbetspensions- och arbetsolycksfallsärenden.

Enligt paragrafens 3 mom. får i försäkringsdomstolens beslut ändring inte sökas genom besvär. Bestämmelsen motsvarar 26 § 2 mom. i den gällande brottsskadelagen.

Om sökande av ändring i Rättsregistercentralens beslut i ett ärende enligt denna lag föreskrivs i 2 § i lagen om rättsregistercentralen (1287/1995). Besvärsinstans är förvaltningsdomstolen.

39 §. Extraordinärt ändringssökande. I den föreslagna paragrafen finns bestämmelser om extraordinära rättsmedel. De motsvarar med undantag för vissa smärre ändringar i lydelsen 27 § 1 och 3 mom. i den gällande brottsskadelagen.

40 §. Ny behandling på basis av ny utredning. I den föreslagna paragrafens föreskrivs om ny prövning av ett ärende. I sak motsvarar bestämmelsen 27 § 2 mom. i den gällande brottsskadelagen, men lydelsen har gjorts klarare.

För att Statskontoret skall vara skyldigt att ta ett ärende till ny prövning krävs att det kommer fram sådan utredning i ärendet som man tidigare inte haft tillgång till. Om den utredning som läggs fram i syfte att få ärendet prövat på nytt inte är ny, skall Statskontoret meddela ett sådant beslut om att lämna ärendet utan prövning som ändring kan sökas i genom besvär.

En ändring av en lagakraftvunnen dom till fördel för ersättningssökanden kräver ny utredning av sådant slag att ärendet ursprungligen hade avgjorts till sökandens fördel, om utredningen då hade varit tillgänglig. Om det inte finns några skäl till att ändra det tidigare beslutet, skall Statskontoret meddela ett förkastande beslut. Också i de beslut som meddelats med stöd av denna paragraf får ändring sökas genom besvär enligt 38 §.

Paragrafen kan tillämpas på alla beslut som gäller ersättning. Möjligheten att få ett ärende prövat på nytt beror inte på om ärendet har avgjorts genom ett lagakraftvunnet beslut vid Statskontoret eller vid försäkringsdomstolen. Med stöd av denna paragraf kan ett tidigare beslut ändras bara till ersättningssökandens fördel.

41 §. Rättelse av fel i beslut. Paragrafen innehåller en informativ bestämmelse enligt vilken bestämmelserna i 50—53 § i förvaltningslagen skall tillämpas på rättelse av sakfel och skrivfel i beslut som Statskontoret meddelat enligt denna lag.

42 §. Återkrav på ersättning. I paragrafens 1 mom. föreskrivs om återkrav på ersättning som betalats utan grund. Enligt huvudregeln skall ersättning som betalats utan grund återkrävas. Återkravet kan förutom den skadelidande gälla andra mottagare av ersättning som betalats utan grund, exempelvis arbetsgivare.

Återkrav förutsätter i princip att det lagakraftvunna beslutet om grundlös ersättning undanröjs med stöd av 39 § samt att ett nytt överklagbart beslut meddelas. Ett nytt beslut kan likaså meddelas med stöd av 50 § i förvaltningslagen där det föreskrivs om rättelse av sakfel. I det nya beslutet konstateras felet, den grundlösa och den riktiga ersättningens belopp samt det belopp som återkrävs eller grunderna för avstående från återkrav. Också när Statskontoret avstår helt från återkrav, är det av rättsskyddshänsyn behövt att ett beslut i saken meddelas inom skälig tid.

Det är i allmänhet inte behövt att undanröja beslutet om ersättning då den grundlösa betalningen har berott på en i 12 § avsedd förändring av omständigheterna. Också i ett sådant fall skall Statskontoret dock fatta ett beslut om ändring av ersättningen.

Statskontoret har inte rätt att återkräva ersättning bara för att det ursprungligen fattat sitt ersättningsbeslut i enlighet med den dom som tingsrätten meddelat i ett skadestandsärende, men hovrätten sedermera efter besvär i ärendet har nedsatt det dömda skadeståndets belopp.

I ett beslut om återkrav får ändring sökas på samma sätt som i Statskontorets beslut i allmänhet.

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om åter-

krav i fall där Statskontoret har betalat den skadelidande ersättning och där också den ersättningsskyldige efter ersättningsbeslutet i god tro har betalat ersättning till den skadelidande för samma skada. Den skadelidande har således blivit ersatt två gånger för samma skada. Staten får enligt 31 § 2 mom. inte regressrätt i ett sådant fall. Med stöd av den bestämmelse som här behandlas har staten däremot rätt att kräva att ersättningstagaren betalar tillbaka ersättningen eller en sådan del av ersättningen som staten inte får regressrätt till på grund av den betalning som den ersättningsskyldige gjort efter Statskontorets ersättningsbeslut. Beslutet om återkrav fattas i sådana fall av Rättsregistercentralen när den har hört ersättningstagaren.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om avstående från återkrav och förutsättningarna för ett sådant beslut. Återkrav får ställas delvis eller behöver överhuvudtaget inte ställas, om ett sådant beslut måste anses vara skäligt och betalningen av den grundlösa ersättningen inte har berott ersättningssökandens eller dennes företrädares svikliga förfarande. Om det belopp som skall återkrävas är litet, behöver återkrav aldrig ställas. Fordringar på tio euro eller mindre kan anses vara ringa i den mening som avses i bestämmelsen.

Vid bedömning av skäligheten i att avstå från återkrav beaktas bland annat beloppet av den grundlösa ersättning som betalats, arten och varaktigheten av det fel som lett till att den grundlösa ersättningen betalats, hos vem felet ligger och ersättningstagarens möjligheter att upptäcka felet. Likaså beaktas ersättningstagarens ekonomiska ställning, ålder, hälsotillstånd och övriga omständigheter som påverkar dennes förmåga att betala tillbaka ersättningen.

Grunder som ofta talar mot återkrav är att betalningen av den grundlösa ersättningen pågått länge, att ersättningstagarens ekonomiska ställning är svag, att ersättningstagaren inte varit vårdslös och att ersättningstagaren är ålderstigen, allvarligt handikappad eller sjuk. Också den omständigheten att det är på Statskontorets sida man gjort sig skyldig till felet kan tala mot återkrav. För återkrav talar åter bland annat ersättningstagarens eller dennes företrädares vårdslöshet eller likgiltighet, eller försumlighet som inte direkt kan

betraktas som bedrägeri.

I paragrafens 4 mom. anges inom vilken tid återkrav skall ske. Bestämmelsen motsvarar 23 § 2 mom. i gällande lag.

43 §. Verkställighet av beslut om återkrav. Enligt paragrafens 1 mom. är ett lagakraftvunnet beslut som Statskontoret meddelat om återkrav direkt verkställbart utan särskilt beslut eller särskild dom. Bestämmelsen motsvarar 23 § 3 mom. i gällande lag.

Enligt paragrafens 2 mom. verkställs Rättsregistercentralens beslut om återkrav i enlighet med lagen om verkställighet av böter. Verkställigheten förutsätter att beslutet har vunnit laga kraft.

I paragrafens 3 mom. föreskrivs om kvittning av ersättning som betalats utan grund mot ersättning som betalas senare. Kvittningsmöjligheterna har begränsats i jämförelse med 23 § 4 mom. i gällande lag. Kvittningsmöjligheten gäller inte ersättningar som enligt 4 kap. 7 § 3 mom. i utsökningslagen (37/1895) inte heller kan utmätas.

Den i momentet angivna kvittningsgränsen avviker från minimiutkomstgränsen och gränsen för det skyddade beloppet enligt 4 kap. i utsökningslagen. Den föreslagna kvittningsbegränsningen leder oftast till ett för ersättningstagaren fördelaktigare resultat. Dessutom är sättet att fastställa den enklare. Den skapar inbesparingar i kostnaderna för återkrav och förebygger fel. En motsvarande begränsning finns exempelvis i lagen om olycksfallsförsäkring och i de lagar som gäller arbetspensionssystemen. Gränsen skall iaktas också när grundlös ersättning återkrävs av ersättningstagare som förfarit svikligt.

8 kap. Särskilda bestämmelser

44 §. Överlåtelseförbud. I paragrafen föreskrivs om ogiltigheten av avtal om överlåtelse eller pantsättning av en rätt som grundar sig på brottsskadelagen. Paragrafens motsvarar 25 § i gällande lag. Med avtal avses i paragrafen alla slags rättshandlingar som avser överföring av en ersättningsfordran från sökanden till någon annan eller pantsättning av en sådan fordran. Paragrafen utgör inte något hinder för betalning av ersättning till sökandens ombud med stöd av indrivningsfull-

makt.

45 §. *Betalning av ersättning till en omyndig.* Paragrafen innehåller bestämmelser om betalning av ersättning som skall gå till en omyndig och den anmälan som skall göras till förmyndarmyndigheten när sådan ersättning betalas. Paragrafen motsvarar 6 § i den gällande brottsskadeförordningen.

46 §. *Anmälningsskyldighet.* I paragrafen föreskrivs om ersättningstagarens skyldighet att underrätta Statskontoret om förändringar i sina förhållanden. Paragrafen motsvarar 3 § i den gällande brottsskadeförordningen.

Anmälningsskyldigheten gäller sådana förändringar i förhållandena som kan ge anledning till att nedsätta ersättningen eller upphöra med utbetalningen av den i enlighet med 12 § 1 mom. Till exempel en person som får periodisk ersättning för inkomstförlust på grund av förlorad arbetsförmåga till följd av en brottsskada skall underrätta Statskontoret om hans eller hennes arbetsförmåga blir bättre och förvärvsinkomsterna ökar. En efterlevande make som ersätts för förlust av underhåll till följd av sin makes dödsfall skall underrätta Statskontoret om han eller hon ingår ett nytt äktenskap eller inleder ett samboförhållande. En skadelidande som får periodisk ersättning för bestående men skall anmäla en minskning av menet.

Om anmälningsskyldigheten försummas kan följden vara att ersättningen ändras retroaktivt med stöd av 12 § 2 mom. räknat från den tidpunkt vid vilken ersättningstagaren blivit skyldig att anmäla saken. I ett sådant fall kan de ersättningsposter som betalats för mycket återkrävas med stöd av 42 § 1 mom.

47 §. *Statskontorets rätt att få upplysningar.* Paragrafen innehåller bestämmelser om Statskontorets rätt att få upplysningar. De behövs för att Statskontoret i enlighet med vad som föreskrivs i 26 § skall kunna inhämta utredning om sökandens rätt till ersättning.

Enligt 1 punkten i paragrafen har Statskontoret utan hinder av bestämmelser och föreskrifter om sekretess rätt att av en domstol få sådana handlingar som den förfogar över och som behövs för att utreda ett ersättningsärende. Handlingarna kan exempelvis vara läkarutlåtanden som lämnats till domstolen. Bestämmelsen motsvarar i sak 16 § 3 mom. i gällande lag.

Enligt 2 punkten i paragrafen har Statskontoret dessutom rätt att av myndigheterna och anstalterna inom polisen, kriminalvården, fängsvården samt social- och hälsovården och av försvarsenheter som avses i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om försvarsenheter (116/2002) få sådana uppgifter som behövs för att utreda ett ersättningsärende. Ett avgörande av en ersättningsansökan som görs med stöd av 13 § i den föreslagna lagen förutsätter att Statskontoret kan få uppgifter från ovan nämnda myndigheter och anstalter om huruvida gärningsmannen har varit intagen på en anstalt i den mening som avses i paragrafen i fråga.

Statskontoret har också rätt att få uppgifter som behövs för att avgöra ett ersättningsärende från Pensionsskyddscentralen, pensions- och försäkringsanstalter och från ersättningstagarens arbetsgivare, en arbetslöshetskassa eller någon annan beviljare av förmåner. Uppgifterna behövs exempelvis i situationer där man måste utreda beloppet av de ersättningar från annat håll som enligt 19 § skall avdras från den ersättning som betalas enligt brottsskadelagen.

Statskontoret och Rättsregistercentralen kan i de fall som avses i 42 § behöva uppgifter om exempelvis ersättningstagarens ekonomiska ställning eller hälsotillstånd för att kunna avgöra om det finns förutsättningar för att avstå från återkrav enligt 3 mom. i nämnda paragraf. I ett sådant fall kan man dock förutsätta att ersättningstagaren lägger fram den utredning som behövs för att visa det. Därför är det inte nödvändigt att föreskriva om Statskontorets och Rättsregistercentralens rätt att få uppgifter om de nämnda omständigheterna.

48 §. *Justering av penningbelopp.* I paragrafen föreskrivs om justering av minimi- och maximipenningbeloppen för skador som skall ersättas enligt brottsskadelagen. Dessa eurobelopp justeras vart tredje år genom förordning av statsrådet enligt förändringen i penningvärdet. Bestämmelsen motsvarar 27 a § i gällande lag, men möjliggör också justering genom förordning av statsrådet av maximibeloppen för de föreslagna nya ersättningslagen samt det i 20 § angivna grundavdraget. Förändringen i penningvärdet kan beräknas enligt konsumentprisindex.

I samband med justeringen av penningbeloppen kan de justerade nya penningbeloppen för överskådlighetens skull avrundas till ändamålsenliga belopp bestående av hela tal, exempelvis det i 20 § avsedda grundavdraget till närmaste tio euro och det i 10 § avsedda maximibeloppet till närmaste 500 euro.

49 §. Ikraftträdande. Enligt 1 mom. i paragrafen träder den nya lagen, med undantag för 9 § 1 mom. 2 punkten, i kraft den 1 januari 2006. Bestämmelsen i fråga, vilken gäller rätten för offer för grova våldsbrott att med statsmedel få ersättning för det lidande som en kränkning orsakat, träder av statsekonomiska skäl i kraft först vid ingången av år 2008.

Enligt paragrafens 2 mom. upphävs den gällande brottskadlagen genom den nya lagen.

50 §. Övergångsbestämmelser. Enligt paragrafens 1 mom. tillämpas den nya lagen i regel bara vid ersättning av en skada som har orsakats genom ett brott som begåtts efter lagens ikraftträdande. Vid ersättning av skador som har orsakats genom brott som begåtts före lagens ikraftträdande tillämpas de bestämmelser som gäller vid ikraftträdandet av den nya lagen, om inte något annat följer av 2—6 mom.

Den nya lagen tillämpas också på sådan underlåtelse som har börjat före lagens ikraftträdande, men fortsätter att pågå efter ikraftträdandet. Det avgörande med tanke på lagens tillämplighet är således den tidpunkt vid vilken underlåtelserna upphör. Detsamma gäller gärningar som är av fortgående natur. Den tidpunkt vid vilken skadan framträder är inte av betydelse med tanke på lagens tillämplighet.

Enligt paragrafens 2 mom. kan 12 § 1 mom., som gäller justering av ersättning på grund av förändrade omständigheter, med avvikelser från huvudregeln i 1 mom. delvis kunna tillämpas retroaktivt. Enligt den kan också sådana engångsersättningar som fastställts för skada som har orsakats genom brott som begåtts före lagens ikraftträdande justeras. Enligt den gällande brottskadlagen har det inte varit möjligt att justera engångsersättningar på grund av förändrade omständigheter.

Till den del som en förändring i omstän-

digheterna ger anledning till justering av en sådan fortlöpande ersättning, som grundar sig på en skada som har orsakats genom ett brott som begåtts före lagens ikraftträdande, tillämpas enligt huvudregeln i 1 mom. den tidigare lagen. Angående detta föreslås en uttrycklig bestämmelse i 2 mom.

Enligt paragrafens 3 mom. skall bestämmelserna om ersättningsförfarandet i 4 kap. samt bestämmelsen om rätten att få upplysningar i 47 § tillämpas i ärenden som blivit anhängiga efter lagens ikraftträdande. Den tidpunkt vid vilken det brott genom vilket en skada har orsakats begicks har alltså ingen betydelse med tanke på tillämpligheten av bestämmelserna om förfarandet och rätten till upplysningar. De ärenden som blivit anhängiga vid Statskontoret före lagens ikraftträdande behandlas färdigt med iakttagande av bestämmelserna i den tidigare lagen.

När det gäller tidsfristen för sökande av ersättning föreslås dock i syfte att undvika rättsförluster en sådan övergångsreglering att ersättning skulle få sökas för en skada som har orsakats genom ett brott som begåtts före den nya lagens ikraftträdande, om det är möjligt att söka ersättning antingen enligt 15 § i den tidigare lagen eller enligt 25 § 1 mom. i den nya lagen. Ersättning kan i dessa fall således sökas inom tio år efter det att brottet begicks och dessutom inom tre år efter det att en lagakraftvunnen dom meddelades i ersättningsärendet.

Enligt paragrafens 4 mom. skall bestämmelserna om statens regressrätt i 5 kap. tillämpas, om Statskontoret har beslutat att betala ersättning efter lagens ikraftträdande. Har ersättningsbeslutet fattats före den nya lagens ikraftträdande, tillämpas den tidigare lagen på statens regressrätt.

Av paragrafens 4 mom. följer dessutom att bestämmelserna om ändringssökande och återkrav i 7 kap. skall tillämpas, om det beslut som ändring söks i eller genom vilket den ersättning som skall återkrävas har bestämts har meddelats efter lagens ikraftträdande. I ett sådant fall är alltså tidpunkten för det brott genom vilket en skada orsakades inte av någon betydelse.

Enligt paragrafens 5 mom. skall bestämmelserna i 6 kap., i vilka det föreskrivs om samarbetet med myndigheter i andra med-

lemsstater, tillämpas om ersättningsansökan gäller en skada som har orsakats genom ett brott som begåtts den 1 juli 2005 eller senare. Bestämmelsen grundar sig på artikel 18.2 i brottsofferdirektivet. Enligt artikeln får medlemsstaterna föreskriva att de bestämmelser som behövs för att följa direktivet endast skall gälla för sökande vilkas skador har vållats genom brott som begåtts efter den 30 juni 2005.

Enligt paragrafens 6 mom. skall efter lagens ikraftträdande bestämmelserna om anhållan om utlåtande av brottsskadenämnden i 8 § i brottsskadeförordningen inte tillämpas. Tidpunkten för det brott som ansökan gäller eller den tidpunkt vid vilken ansökan blivit anhängig är inte av betydelse.

Enligt paragrafens 7 mom. skall en hänvisning i annan lagstiftning till den tidigare lagen efter lagens ikraftträdande avse en hänvisning till denna lag.

1.2. Lagen om delegationen för personskadeärenden

I lagen görs vissa ändringar som följer av att brottsskadenämnden läggs ned.

2 §. Delegationens uppgifter. Paragrafens 2 mom. ses över så att delegationens rätt att utan hinder av sekretessbestämmelser få brottsskadenämndens utlåtanden ersätts med delegationens rätt att få Statskontorets beslut om ersättning av personskador och lidande. Den föreslagna rätten att få upplysningar är nödvändig för att delegationen med tanke på skötseln av sina uppgifter skall kunna ge akt på ersättningspraxis också i ärenden som gäller ersättningar enligt brottsskadelagen.

3 §. Delegationens sammansättning. Paragrafens 1 mom. ses över så att det i delegationen förutom ordförande finns fem i stället för sex andra medlemmar.

Från den sammansättning som delegationen har enligt paragrafens 2 mom. bortfaller ordföranden för brottsskadenämnden.

1.3. Lagen om verkställighet av böter

1 §. Lagens tillämpningsområde. Förteckningen i paragrafen över påföljder som skall verkställas i enlighet med denna lag kompletteras enligt förslaget så att till 7 punkten fo-

gas statens fordran på ersättningstagaren enligt Rättsregistercentralens beslut om återkrav i enlighet med 42 § 2 mom. i brottsskadelagen. Detta är ändamålsenligt för att samma bestämmelser skall tillämpas på alla de fordringar som grundar sig på brottsskadelagen och som Rättsregistercentralen skall verkställa.

2 §. Påföljders verkställbarhet. I paragrafens 4 mom. har det gjorts en ändring som följer av ändringen i 1 § 7 punkten. Särskilda bestämmelser meddelas om verkställbarheten av på brottsskadelagen grundade fordringar som Rättsregistercentralen skall verkställa. Bestämmelserna ingår i 32 § och 43 § 2 mom. i lagförslag 1.

5 §. Tillfälle att erlägga betalning. I paragrafens 1 mom. har det gjorts en ändring som följer av ändringen i 1 § 7 punkten. Rättsregistercentralen skall se till att den betalningskyldige ges tillfälle att betala en sådan på brottsskadelagen grundad fordran som Rättsregistercentralen har till uppgift att verkställa.

2. Närmare bestämmelser och föreskrifter

2.1. Närmare bestämmelser som genomförandet av brottsofferdirektivet förutsätter

Ett utkast till förordning av statsrådet om samarbetet mellan Statskontoret och myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska unionen vid ersättning av brottsskador bifogas propositionen. Bemyndigandet att utfärda förordning finns i 37 § i den föreslagna brottsskadelagen. Genom förordningen sätts brottsofferdirektivets bestämmelser i kraft till den del som detta inte har ansetts kräva reglering i lag.

I 1 § i förordningsutkastet föreskrivs om Statskontorets rådgivningsskyldighet. Genom paragrafen sätts bestämmelserna i artikel 5 i direktivet i kraft. Enligt dem skall biståndsmyndigheten lämna sökanden grundläggande information om rätten att ansöka om ersättning och de ansökningsblanketter som krävs samt på sökandens begäran ge allmän vägledning och information om hur ansökan skall fyllas i och vilka handlingar som kan

krävas för styrkande av ansökan. I paragrafen preciseras för i direktivet avsedda brottsskadeärendens del reglerna i 8 § 1 mom. i förvaltningslagen, enligt vilken en myndighet inom ramen för sin behörighet enligt behov skall ge sina kunder råd i anslutning till skötseln av ett förvaltningsärende samt svara på frågor och förfrågningar som gäller uträttandet av ärenden.

I 2 § i förordningsutkastet föreskrivs om översändandet till ersättningsmyndigheten i den stat där gärningen begicks av en ansökan som i enlighet med 33 § i den föreslagna brottsskadelagen har lämnats till Statskontoret. Paragrafen syftar till genomförande av bestämmelserna i artikel 6 i direktivet enligt vilka biståndsmyndigheten skall översända ansökan och dess eventuella bilagor så snart som möjligt till beslutsmyndigheten med hjälp av den standardblankett som avses i artikel 14 i direktivet.

I 3 § i förordningsutkastet föreskrivs om Statskontorets skyldighet att ge sökanden råd om hur denne skall tillmötesgå en begäran om tilläggsutredning från ersättningsmyndigheten i en annan medlemsstat samt om Statskontorets skyldighet att på begäran av sökanden översända tilläggsutredningen till ersättningsmyndigheten i fråga. Paragrafen syftar till genomförande av bestämmelserna i artikel 8 i direktivet.

I 4 § i förordningsutkastet finns specialbestämmelser som gäller handläggningen av en ersättningsansökan som tillställts Statskontoret från en annan medlemsstat. Artikel 7 i direktivet sätts i kraft genom paragrafens 1 mom. Enligt artikeln i fråga skall beslutsmyndigheten så snart som möjligt efter mottagandet av en ansökan skicka biståndsmyndigheten och sökanden information om den kontaktperson eller avdelning som ansvarar för ärendets handläggning, ett mottagningsbevis för ansökan och om möjligt en uppskattning av hur lång tid det kommer att ta innan ett beslut fattas om ansökan. Den föreslagna bestämmelsen preciserar, när det gäller handläggning av i direktivet avsedda brottsskadeärenden, 23 § 2 mom. i förvaltningslagen enligt vilken myndigheten på begäran av en part skall ge en uppskattning av när ett beslut kommer att ges samt svara på förfrågningar om hur behandlingen av ett

ärende framskrider.

Paragrafens 2 mom. syftar till genomförande av artikel 10 i direktivet, enligt vilken beslutsmyndigheten skall skicka beslutet om ansökan om ersättning med hjälp av den standardblankett som nämns i artikel 14 till sökanden om biståndsmyndigheten så snart som möjligt, i enlighet med nationell lagstiftning, efter det att beslutet har fattats. Bestämmelsen preciserar, när det gäller handläggning av i direktivet avsedda brottsskadeärenden, bestämmelserna om delgivning av förvaltningsbeslut i III avdelningen i förvaltningslagen.

I 5 § i förordningsutkastet finns det bestämmelser om det språk som Statskontoret skall använda i handlingar som skickas till en myndighet i en annan medlemsstat. Bestämmelserna syftar till genomförande av artikel 11.1 i direktivet. Enligt artikeln skall information som översänds mellan myndigheterna enligt artiklarna 6—10 i direktivet lämnas på det officiella språket i den medlemsstat till vars myndighet informationen sänds eller ett av de officiella språken i den medlemsstaten och det språket skall vara ett av gemenskapsinstitutionernas språk eller också kan språket vara ett annat av gemenskapsinstitutionernas språk som medlemsstaten har angett att den kan godta. Dessa bestämmelser gäller dock inte beslut som beslutsmyndigheten har fattat eller i artikel 9.1 punkt b i direktivet avsedda förhørsrapporter där biståndsmyndigheter bestämmer vilket språk som skall användas. Också här skall språket dock vara ett av gemenskapsinstitutionernas språk.

I 6 § i förordningsutkastet anges att Statskontoret är den kontaktinstans som avses i artikel 16 i direktivet.

2.2. Ändring av 26 § i statsrådets förordning om rättshjälp

Av skäl som anförs ovan i motiveringen till 29 § i lagförslag 1, fogas till 26 § i statsrådets förordning om rättshjälp (388/2002) ett nytt 2 mom. enligt vilket rättshjälpsbyrån på begäran skall lämna ersättningssökanden en utredning om de ekonomiska förutsättningarna för rättshjälp. Ett utkast till förordning av statsrådet bifogas denna proposition.

3. Ikraftträdande

Lagarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2006. Den föreslagna tidpunkten följer av att medlemsstaterna enligt artikel 18.1 i brottsofferdirektivet skall sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet senast vid nämnda tidpunkt. Dessutom är tidpunkten i fråga tidpunkten för ikraftträdande av de nya bestämmelserna om ersättning för personskada och lidande i skadeståndslagen. Av statsekonomiska skäl föreslås dock att bestämmelsen om rätten till ersättning med statsmedel för lidande för offren för grova våldsbrott träder i kraft först den 1 januari 2008.

4. Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Med tanke på skyddet för privatlivet och personuppgifter enligt 10 § 1 mom. i grundlagen är det skäl att granska 47 § i lagförslag 1. Enligt paragrafen i fråga har Statskontoret utan hinder av sekretessbestämmelser och sekretessföreskrifter rätt att på begäran få uppgifter av domstolar och myndigheter inom polisen, kriminalvården, fängvården samt social- och hälsovården, försvarsenheter, Pensionsskyddscentralen, pensions- och försäkringsanstalter samt arbetsgivare, arbetslöshetskassor och andra beviljare av förmåner. Rätten att få upplysningar gäller bara handlingar och information som behövs för utredningen av ersättningsärenden. Denna rätt till upplysningar är nödvändig för att Statskontoret på behörigt sätt skall kunna utreda å ena sidan sökandens rätt till ersättning, å andra sidan summan av de ersättningar från annat håll som skall dras av från ersättningen enligt brottsskadelagen. Det finns alltså en godtagbar grund för regleringen.

Enligt 38 § 1 mom. i den föreslagna lagen får ändring i beslut om förskottsersättning inte sökas genom besvär. Besvärsförbudet kan anses vara befogat med hänsyn till 21 § 1 mom. i grundlagen när man beaktar att ett

beslut om förskottsersättning är interimistiskt till karaktären. Sökandens rätt till ersättning blir avgjord på ett bindande sätt först genom det slutliga ersättningsbeslutet i vilket ändring får sökas.

Bemyndigandena i 37 och 48 § i den föreslagna lagen att utfärda förordning bör granskas med utgångspunkt i 80 § i grundlagen. Genom förordning utfärdas enligt 37 § närmare bestämmelser om rådgivningen om hur en ansökan till ersättningsmyndigheten i en annan medlemsstat skall göras, om det språk som skall användas i samarbete mellan Statskontoret och myndigheten i en annan medlemsstat och om hur detta samarbete ordnas i övrigt. Bemyndigandet omfattar inte frågor som gäller grunderna för den enskildes rättigheter och skyldigheter. Dessutom är den föreslagna bestämmelsen exakt och väl avgränsad till sitt innehåll.

Enligt 48 § i den föreslagna lagen justeras grundavdraget och maximipenningbeloppen av de ersättningar som nämns i bestämmelserna genom förordning av statsrådet vart tredje år enligt förändringen i penningvärdet. Det är fråga om förordningsutfärdarens befogenhet att ändra lagen. Bemyndigandet är i bestämmelsen bundet till en exakt beräkningsgrund och påverkar därför inte lagförslagets behandlingsordning (GrUU 62/2002 rd, 14/2003 rd och 2/2004 rd). Det kan anses föreligga särskilda och vägande skäl till att ge ett sådant bemyndigande att utfärda förordning som förpliktar till justeringar som motsvarar förändringen i penningvärdet vid vissa tidpunkter. Genom bemyndigandet kan man undvika uppkomsten av en situation där brottsoffrens ställning så småningom blir svagare till följd av att bestämmelserna hela tiden blir ofördelaktigare ur offrets synvinkel när penningvärdet förändras.

Av ovan anförda skäl är det befogat att anse att de lagförslag som ingår i propositionen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs Riksdagen följande lagförslag:

1.

Brottsskadelag

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

En skada som har tillfogats en fysisk person eller ett dödsbo genom brott ersätts med statens medel i enlighet med vad som bestäms i denna lag.

Dessutom ersätts i de fall som avses i 7 och 14 § en skada som har tillfogats en juridisk person genom brott.

2 §

Ersättning för skada till följd av brott som begåtts i Finland

Ersättning betalas för skada som har orsakats genom brott som har begåtts i Finland. Ersättning betalas dock inte, om den skadelidande inte är och inte heller vid tidpunkten för brottet var bosatt i Finland eller i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater och om skadans anknytning till Finland också annars är ringa.

3 §

Ersättning för skada till följd av brott som begåtts utanför Finland

I fråga om brott som har begåtts utanför Finland betalas ersättning bara för person-

skada och lidande. Ersättning betalas under förutsättning att brottsoffret vid tidpunkten för brottet hade hemvist i Finland och att vistelsen utanför Finland berodde på arbete, studier eller andra med dem jämförbara orsaker. För att förlust av underhåll skall ersättas krävs dessutom att också den som var berättigad till underhåll eller underhållsbidrag eller som annars var beroende av den omkomne för sin försörjning hade hemvist i Finland vid tidpunkten för brottet.

Personskada och lidande som har orsakats genom brott som har begåtts utanför Finland kan enligt prövning ersättas också i andra fall än de som avses i 1 mom., om betalning av ersättning skall anses vara motiverad särskilt med beaktande av brottets nära anknytning till Finland, det nära förhållandet mellan gärningsmannen och brottsoffret, skadans art samt den skadelidandes möjligheter att få ersättning från annat håll.

2 kap.

Skada som skall ersättas*Personskada och lidande*

4 §

Ersättningar till den som tillfogats en personskada

Den som har tillfogats en personskada skall ersättas för

1) nödvändiga sjukvårdskostnader och andra nödvändiga utgifter,

- 2) inkomstförlust,
- 3) sveda och värk och andra tillfälliga men,
- 4) bestående men.

Den som har tillfogats en personskada skall dessutom få skälig ersättning för kläder och andra personliga bruksföremål som skadats i samband med personskadan.

Som sjukvårdskostnader ersätts också kostnaderna för medicinsk rehabilitering i omedelbar anslutning till sjukvården.

5 §

Bestämmande av ersättning för personskada

Ersättningen för inkomstförlust bestäms enligt de grunder som anges i 5 kap. 2 a och 2 b § i skadeståndslagen (412/1974). Ersättningen är dock högst 125 euro per dag minskat med beloppet av den förvärvsinkomst som den ersättningsberättigade får för samma tid.

Ersättningen för sveda och värk och andra tillfälliga men samt för bestående men bestäms enligt de grunder som anges i 5 kap. 2 c § i skadeståndslagen. Ersättningen för sveda och värk och andra tillfälliga men är dock högst 10 000 euro minskat med beloppen av sådana i 19 § avsedda ersättningar som ersättningstagaren får från annat håll.

6 §

Ersättningar till närstående till den som tillfogats en personskada

Närstående till den som har tillfogats en personskada ersätts för nödvändiga kostnader och inkomstförlust enligt de grunder som anges i 5 kap. 2 d § i skadeståndslagen. Ersättningen för inkomstförlust är dock högst 125 euro per dag minskat med beloppet av den förvärvsinkomst som den ersättningsberättigade får för samma tid.

7 §

Ersättning till arbetsgivaren

Arbetsgivaren ersätts för lön eller för den motsvarande ersättning som arbetsgivaren för tiden av arbetsoförmåga har betalat till den

som har tillfogats en personskada. Ersättningen är dock högst 125 euro per dag.

Om en personskada har orsakats genom ett brott för vilket åklagaren får väcka åtal bara på yrkande av målsäganden, måste för att ersättning skall betalas till arbetsgivaren målsäganden ha underrättat förundersökningsmyndigheten eller åklagaren om att målsäganden yrkar på straff för den som gjort sig skyldig till brottet eller annars ha begärt att förundersökning skall förrättas.

8 §

Ersättningar vid dödsfall

Begravningskostnader och kostnader i samband med begravningen ersätts enligt de grunder som anges i 5 kap. 3 § i skadeståndslagen.

Förlust av underhåll ersätts enligt de grunder som anges i 5 kap. 4 § i skadeståndslagen.

Sådana nödvändiga sjukvårdskostnader och andra nödvändiga utgifter samt sådan inkomstförlust som beror på en av dödsfallet orsakad personskada som har tillfogats en närstående till den som omkommit ersätts under de förutsättningar som anges i 5 kap. 4 b § i skadeståndslagen. Som sjukvårdskostnader ersätts också kostnaderna för medicinsk rehabilitering i omedelbar anslutning till sjukvården. Ersättningen för inkomstförlust är högst 125 euro per dag minskat med beloppet av den förvärvsinkomst som den ersättningsberättigade får för samma tid. Med stöd av detta moment kan en närstående i ersättning sammanlagt få högst 5 000 euro minskat med beloppen av sådana i 19 § avsedda ersättningar som ersättningstagaren får från annat håll.

9 §

Ersättning för lidande

För lidande som har orsakats genom en kränkning betalas ersättning till den

1) vars sexuella självbestämmanderätt har kränkts genom ett brott eller vars frihet annars har kränkts genom ett brott,

2) vars personliga integritet har kränkts på ett särskilt allvarligt sätt genom försök till dråp, försök till mord eller försök till dråp under förmildrande omständigheter eller genom grov misshandel eller försök till grov misshandel eller något annat med dem jämfällbart brott.

Ersättningen för lidande bestäms enligt de grunder som anges i 5 kap. 6 § 2 mom. i skadeståndslagen. Ersättningen är dock högst 3 000 euro minskat med beloppen av sådana i 19 § avsedda ersättningar som ersättningstagaren får från annat håll. Till offret för ett sexualbrott kan dock som ersättning betalas högst 8 000 euro med motsvarande avdrag.

10 §

Ersättningens maximibelopp

Som ersättning för personskada och lidande till följd av ett och samma skadefall kan den skadelidande sammanlagt få högst 51 000 euro minskat med det sammanlagda beloppet av sådana i 19 § avsedda ersättningar som ersättningstagaren får från annat håll.

I det maximibelopp som nämns i 1 mom. ingår inte sådan ersättning för inkomstförlust eller ersättning för förlust av underhåll som betalas ut periodiskt.

11 §

Sättet att betala ersättning

Ersättning för framtida inkomstförlust eller förlust av underhåll till följd av en personskada skall betalas ut periodiskt. Ersättningen kan dock betalas som engångsersättning, om det med beaktande av ersättningens belopp är ändamålsenligt.

För sveda och värk och andra tillfälliga men eller för bestående men betalas engångsersättning. Ersättningen för bestående men kan dock helt eller delvis betalas ut periodiskt, om det är befogat med beaktande av den skadelidandes förhållanden och ersättningens belopp.

För lidande betalas engångsersättning.

12 §

Ändring av ersättning

Om de omständigheter som legat till grund för bestämmande av ersättning enligt 4, 6 eller 7 §, eller enligt 8 § 2 eller 3 mom. har förändrats väsentligt efter det att ersättningen fastställdes, kan ersättningens belopp eller utbetalningssätt ändras. En engångsersättning kan dock inte sänkas med stöd av denna paragraf.

En ändring av en ersättning som betalas ut periodiskt kan av synnerliga skäl fastställas att gälla retroaktivt. Ersättningen kan dock höjas med verkan tidigast från den tidpunkt då ansökan om höjning av ersättningen blev anhängig eller, om ärendet har behandlats vid domstol före det, från den tidpunkt då talan om höjning av ersättningen väcktes. Ersättningen kan sänkas eller betalningen av den bestämmas att upphöra med verkan tidigast från den tidpunkt då ersättningstagaren blivit skyldig att göra en i 46 § avsedd anmälan.

Sakskada och ekonomisk skada

13 §

Sakskada som orsakats av någon som är intagen på anstalt

Med stöd av denna lag ersätts sakskada som har orsakats av

1) en fånge, en anhållen, en person som tagits i en myndighets förvar sedan personen gripits eller en person som annars berövats sin frihet på grund av brott,

2) en person som på grund av sinnessjukdom eller någon annan störning i den mentala hälsan, sinnesundersökning, smittsam sjukdom, utvecklingsstörning, missbruk av berusningsmedel, berusning eller någon annan motsvarande orsak har tagits in på anstalt oberoende av sin vilja,

3) en person som har tagits i förvar med stöd av 121 § i utlänningslagen (301/2004), eller

4) ett barn som har omhändertagits och placerats i anstaltsvård enligt barnskyddslagen (683/1983).

Ersättningen förutsätter dessutom att den

som avses i 1 mom. har orsakat skadan medan han eller hon har varit intagen i fängelse eller på någon annan anstalt, varit placerad utom anstalten eller varit på permission, eller sedan han eller hon har rymt från anstalten eller från myndighetens förvar.

14 §

Sakskada som orsakats av någon som dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff

Med stöd av denna lag ersätts sakskada som någon som har dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff vid utförandet av arbete eller uppgifter som hör till samhällstjänsten eller ungdomsstraffet har orsakat den som har ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orientering i arbetslivet och i utförande av arbete ges eller en utomstående.

Den som ordnat tjänstgöringsplatsen eller platsen där orienteringen ges skall också ersättas för vad denne enligt 3 kap. 1 § 3 mom. i skadeståndslagen har blivit skyldig att betala till utomstående i ersättning för skada som den som dömts till samhällstjänst eller ungdomsstraff har orsakat vid utförandet av arbete eller uppgifter som hör till samhällstjänsten eller ungdomsstraffet.

15 §

Fördelning av ersättningsansvaret

Har även någon annan än en i 13 eller 14 § avsedd person varit delaktig i den gärning genom vilken en sakskada har orsakats, uträknas den ersättning som skall betalas med stöd av denna lag genom att den ersättningsgilla skadan fördelas jämt mellan skadevållarna, om inte deras skuld eller andra omständigheter ger anledning att fördela ersättningen på något annat sätt.

16 §

Ersättning av sakskada och ekonomisk skada enligt prövning

Utöver vad som föreskrivs i 13 och 14 §, kan en sakskada enligt prövning helt eller delvis ersättas, om skadan uppgår till ett be-

tydande belopp och om hjälplöshet som föranletts av den skadelidandes ålder, sjukdom, handikapp eller någon annan sådan omständighet har bidragit till skadans uppkomst. Vid prövningen skall den skadelidandes ekonomiska och övriga förhållanden beaktas.

Ersättning kan under de förutsättningar som anges i 1 mom. betalas också för sådan ekonomisk skada som inte har samband med person- eller sakskada.

17 §

Ersättningens maximibelopp

Som ersättning för sakskada och ekonomisk skada till följd av ett och samma skadefall kan den skadelidande sammanlagt få högst 25 500 euro minskat med det sammanlagda beloppet av sådana i 19 § avsedda ersättningar som ersättningstagaren får från annat håll.

Rättegångskostnader

18 §

Ersättning för rättegångskostnader

Har ärendet behandlats vid domstol, skall den som tillfogats skada som är ersättningsgill enligt denna lag, till den del som det prövas vara skäligt, ersättas för kostnaderna för de behövliga åtgärder som denne har vidtagit för att få sin rätt till skadestånd fastställd.

3 kap.

Gemensamma bestämmelser om bestämmande av ersättning

19 §

Ersättningens subsidiaritet

Från ersättning som betalas enligt denna lag avdras den ersättning som sökanden med anledning av samma skada har fått eller uppenbarligen har rätt till enligt någon annan lag eller en frivillig försäkring, om inte något annat följer av 2 eller 3 mom. Likaså avdras den ersättning som sökanden har fått eller,

enligt sådan utredning som skäligen kan inhämtas, har rätt till enligt en främmande stats lag.

Skadestånd som skall betalas av gärningsmannen eller av den som är ersättningsskyldig enligt 3 kap. 1 § 1 eller 3 mom. i skadeståndslagen dras av bara till den del skadeståndet har betalats. Detsamma gäller sådan ersättning för rättegångskostnader som motparten skall betala.

En dödsfallssumma som betalas enligt en försäkring dras inte av från den ersättning som betalas enligt denna lag.

20 §

Grundavdrag

Från det sammanlagda beloppet av ersättningar som betalas den skadelidande för ett och samma skadefall görs ett grundavdrag, vars belopp är 150 euro.

21 §

Ränta

På ersättningen betalas inte ränta.

22 §

Jämkning av ersättning

Föreligger medverkan till skadan på den skadelidandes sida eller har någon annan omständighet som inte hörde till den skadevållande handlingen också bidragit till skadans uppkomst, kan ersättningen jämkas efter vad som skäligt. Ersättningar som avses i 8 § 1 och 2 mom. kan dock inte jämkas.

23 §

Polisanmälan och domstolsbehandling

Har den skadelidande inte anmält brottet hos polisen och har polisen inte heller fått kännedom om brottet på något annat sätt, betalas ersättning bara av synnerliga skäl. Den omständigheten att målsäganden inte har yrkat på straff för den som gjort sig skyldig till brottet eller att målsäganden har återtagit sitt

yrkande hindrar inte att ersättning betalas, om inte något annat följer av 7 § 2 mom.

Har ärendet behandlats vid domstol, betalas inte någon ersättning om den skadelidande har försummat de åtgärder som denne skäligen borde ha vidtagit för att få sin rätt till skadestånd fastställd genom en dom.

4 kap.

Ersättningsförfarandet

24 §

Ersättningsmyndighet

Ersättningen beviljas och betalas av Statskontoret.

25 §

Ansökan om ersättning

Ersättning skall sökas skriftligen inom tre år efter det att en lagakraftvunnen dom meddelades i ersättningsärendet, eller, om ärendet inte har behandlats vid domstol, inom tio år efter det att brottet begicks. Av synnerliga skäl kan ersättning även sökas senare.

Ansökan lämnas in till Statskontoret. Ansökan kan även lämnas till Folkpensionsanstaltens lokalbyrå för vidarebefordran till Statskontoret.

26 §

Sökandens skyldighet att lämna utredningar

Till ersättningsansökan skall fogas en kopia av den dom som meddelades i ersättningsärendet. Har ärendet inte behandlats vid domstol, skall till ansökan fogas en kopia av förundersökningsprotokollet eller, om ett förundersökningsprotokoll inte har upprättats, någon annan tillförlitlig utredning om skadefallet. Sökanden skall dessutom lämna Statskontoret andra handlingar och uppgifter som behövs för att utreda ärendet och som skäligen kan krävas av sökanden också med hänsyn till Statskontorets möjligheter att in-

hämta utredning.

Om sökanden på grund av samma skada redan har fått eller uppenbarligen har rätt till ersättning från annat håll, skall sökanden underrätta Statskontoret om detta.

En arbetsgivare skall till sin ersättningsansökan foga utredning om arbetsförmågan hos den som tillfogats en personskada och den lön som betalats för tiden för arbetsförmåga samt i 1 mom. avsedd utredning om skadefallet, om inte utredningen är onödig därför att den som tillfogats personskadan själv har ansökt om ersättning.

27 §

Beslutsförutsättningarna i ersättningsärenden

Ett ersättningsärende kan inte avgöras förrän sökandens rätt att få ersättning av den som ansvarar för skadan har avgjorts i första rättsinstans eller ett beslut om att inte väcka åtal mot gärningsmannen har fattats. Ersättningsärendet kan dock avgöras, om åtal inte har väckts eller ett beslut om åtalseftergift inte har fattats inom sex månader efter det att polisen fått kännedom om brottet.

Om sökandens rätt till en ersättning som skall dras av enligt 19 § är stridig till sina grunder eller sitt belopp eller oklar av någon annan orsak, kan avgörandet av ersättningsärendet enligt denna lag uppskjutas tills sökandens rätt till den ersättning som skall dras av är slutligt avgjord. Detta gäller dock inte ersättning som skall betalas av gärningsmannen eller av den som är ersättningsskyldig enligt 3 kap. 1 § 1 eller 3 mom. i skadetåndslagen.

28 §

Förskottsersättning

Till sökanden skall på begäran betalas förskottsersättning, om beslutet i ett ersättningsärende fördröjs vid Statskontoret av orsaker som inte beror på sökanden och det är uppenbart att sökanden enligt denna lag har rätt till en ersättning av betydande storlek.

29 §

Ersättning för ansökningskostnader

Till en sökande som för domstolsbehandlingen har beviljats rättshjälp eller förordnats ett rättegångsbiträde enligt 2 kap. 1 a § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) betalas, om sökanden yrkar det, en skälig ersättning för de kostnader som ansökan om ersättning enligt denna lag medfört. Detsamma gäller, om ärendet inte har behandlats vid domstol, men sökanden uppfyller de föreskrivna ekonomiska förutsättningarna för att få rättshjälp.

Den som yrkar ersättning för ansökningskostnaderna skall visa att han eller hon beviljats rättshjälp eller förordnats ett rättegångsbiträde i enlighet med vad som föreskrivs i 1 mom. Har ärendet inte behandlats vid domstol, skall till ansökan fogas en utredning som rättshjälpsbyrån lämnat beträffande de ekonomiska förutsättningarna för rättshjälp.

30 §

Hur domstolens avgörande påverkar ersättningsbeslutet

En domstols avgörande i ersättningsfrågan binder inte Statskontoret när det beviljar ersättning.

Om Statskontoret avviker till sökandens nackdel från domstolens avgörande i ersättningsfrågan, skall Statskontoret uppge grunderna för avvikelserna i sitt beslut.

5 kap.

Statens regressrätt

31 §

Statens regressrätt

Sökandens rätt att få ersättning av den som ansvarar för skadan övergår på staten den dag då Statskontoret har beslutat att betala ersättning och högst till den del som ersättning skall betalas enligt beslutet.

Har den som ansvarar för skadan, efter den tidpunkt som nämns i 1 mom., betalat sökan-

den ersättning som sökanden på grund av Statskontorets ersättningsbeslut inte längre hade rätt till, har staten regressrätt till den del som motsvarar betalningen bara om den som ansvarar för skadan visste eller borde ha vetat att sökanden inte längre hade rätt att få betalningen.

32 §

Indrivning av fordran som grundar sig på regressrätt

En fordran som grundar sig på statens regressrätt indrivs i enlighet med lagen om verkställighet av böter (672/2002). Indrivning får inte ske förrän den dom genom vilken den som ansvarar för skadan har förpliktats att betala ersättning har vunnit laga kraft. I fråga om beviljande av befrielse från eller lättnad i skyldigheten att betala en fordran som staten har på grund av sin regressrätt gäller dessutom vad som föreskrivs i lagen om avgiftsbefrielse (529/1980).

6 kap.

Samarbetet med myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska unionen

33 §

Ansökan

En sökande som är bosatt i Finland får hos Statskontoret lämna in en ansökan som gäller betalning av ersättning enligt systemet för brottsskadeersättning i någon annan av Europeiska unionens medlemsstater för en skada som orsakats genom ett uppsåtligt våldsbrott som begåtts i medlemsstaten i fråga.

34 §

Handräckning till ersättningsmyndigheten i en annan medlemsstat

Statskontoret skall på begäran av ersättningsmyndigheten i en annan medlemsstat

1) göra det möjligt för ersättningsmyndigheten att höra den som söker ersättning eller ett vittne, en sakkunnig eller någon annan

person som befinner sig i Finland med hjälp av telefon, videokonferens eller på något annat sätt, eller

2) höra en i 1 punkten nämnd person personligen och tillställa ersättningsmyndigheten en redogörelse om hörandet.

Hörande som avses i 1 mom. 1 punkten kan ske bara med samtycke av den som skall höras.

Hörande som avses i 1 mom. 2 punkten skall ske med iakttagande i tillämpliga delar av 37 och 40 § i förvaltningslagen (434/2003).

35 §

Språket i handlingar

Ansökan om ersättning för skada som orsakats genom ett uppsåtligt våldsbrott som har begåtts i Finland och eventuella bilagor till ansökan får av en myndighet i en annan medlemsstat tillställas Statskontoret på finska, svenska eller engelska.

36 §

Kostnader och översättningar

I ett ärende som avses i detta kapitel tas ingen avgift eller ersättning ut hos sökanden eller en myndighet i en annan medlemsstat.

Vid behov sörjer Statskontoret på egen kostnad för översättning av en ansökan som avses i 33 § och de handlingar som anknyter till den till ett av Europeiska gemenskapernas institutioners språk, som också skall vara officiellt språk i den stat där brottet begicks eller som staten där brottet begicks har angivit att den kan godta i ansökningar.

37 §

Närmare bestämmelser

Närmare bestämmelser om rådgivningen i fråga om hur en ansökan som avses i 33 § skall göras, om det språk som skall användas i samarbetet mellan Statskontoret och myndigheterna i en annan medlemsstat samt om hur samarbetet ordnas i övrigt utfärdas genom förordning av statsrådet.

7 kap.

Ändringssökande och återkrav

38 §

Ändringssökande

Ändring i beslut som Statskontoret har meddelat med stöd av denna lag söks genom besvär hos försäkringsdomstolen inom 30 dagar från delfäendet av beslutet. I beslut om förskottersättning får dock ändring inte sökas genom besvär.

Har besvären anlänt efter den tid som föreskrivs i 1 mom., kan försäkringsdomstolen trots detta ta upp besvären till prövning om det har funnits vägande skäl till förseningen.

I försäkringsdomstolens beslut får ändring inte sökas genom besvär.

39 §

Extraordinärt ändringssökande

Grundar sig ett lagakraftvunnet beslut som Statskontoret eller försäkringsdomstolen meddelat med stöd av denna lag på oriktig eller bristfällig utredning eller är det uppenbart att beslutet står i strid med lag, kan försäkringsdomstolen på framställning av Statskontoret eller på ansökan av en part undanröja beslutet och ta upp ärendet på nytt eller förordna att Statskontoret skall ta ärendet till ny behandling. Efter att ha gjort ovan nämnda framställning kan Statskontoret tillfälligt inställa utbetalningen av ersättning eller betala ersättning enligt sin framställning till dess ärendet har avgjorts på nytt.

Bestämmelser om extraordinärt ändringssökande finns dessutom i 31 kap. i rättegångsbalken.

40 §

Ny behandling på basis av ny utredning

Om ny utredning kommer fram i ett ärende som gäller beviljande av förvägrad ersättning eller höjning av beviljad ersättning, skall Statskontoret pröva ärendet på nytt. Utan hinder av ett tidigare lagakraftvunnet beslut

kan Statskontoret bevilja ersättning som förvägrats eller bevilja ersättning till ett större belopp än tidigare. Också försäkringsdomstolen kan förfara på motsvarande sätt vid behandling av ett ärende i vilket ändring har sökts.

41 §

Rättelse av fel i beslut

På rättelse av sakfel och skrivfel i Statskontorets beslut tillämpas vad som föreskrivs i 50—53 § i förvaltningslagen.

42 §

Återkrav av ersättning

Har ersättning betalats utan grund, skall Statskontoret efter att ha hört ersättningstagaren förplikta denne att återbetala det som betalats utan grund.

Har staten inte enligt 31 § 2 mom. regressrätt i fråga om den betalda ersättningen, skall Rättsregistercentralen efter att ha hört ersättningstagaren förplikta ersättningstagaren att återbetala en sådan del av ersättningen som motsvarar den betalning som avses i nämnda lagrum.

Återkravet får efterges helt eller delvis, om detta anses vara skäligt och betalningen av ersättning inte kan anses ha berott på sökandens eller dennes företrädares svikliga förfarande eller om det belopp som kan återkrävas är ringa.

Beslut om återkrav skall fattas inom tre år efter det att ersättningen betalades. Beslut om återkrav kan också fattas senare, om sökanden eller dennes företrädare konstateras ha förfarit svikligt i saken.

43 §

Verkställighet av beslut om återkrav

Ett lagakraftvunnet beslut som Statskontoret meddelat om återkrav verkställs som en lagakraftvunnen dom.

Ett lagakraftvunnet beslut som Rättsregistercentralen meddelat om återkrav verkställs i enlighet med lagen om verkställighet av bö-

ter.

Ersättning som betalats utan grund får återkrävas också så att den avdras från framtida betalningar av ersättning. Avdrag får dock inte göras från ersättning som betalas för sveda och värk och andra tillfälliga men, bestående men, lidande eller sjukvårdskostnader, begravningskostnader eller andra utgifter som en personskada orsakat. Från varje ersättningspost som skall betalas får inte utan ersättningstagarens samtycke avdras mer än en sjättedel av det belopp som återstår efter det att förskott innehållits på ersättningsposten med stöd av lagen om förskottsuppbörd (1118/1996) eller källskatt innehållits med stöd av lagen om beskattning av begränsat skattskyldig för inkomst och förmögenhet (627/1978).

8 kap.

Särskilda bestämmelser

44 §

Överföringsförbud

Ett avtal om överföring av en rättighet enligt denna lag på någon annan eller pantsättning av en sådan rättighet är ogiltig.

45 §

Betalning av ersättning till en omyndig

En ersättning som en omyndig skall få betalas ut till hans eller hennes intressebevakare. Ersättningen kan dock betalas till den omyndige själv, om ersättningen hänför sig till egendom som varit i den omyndiges besittning eller om den omyndige annars har rätt att bestämma över ersättningen.

Om den ersättning som en omyndig skall få överskrider ett ringa belopp, skall Statskontoret underrätta förmyndarmyndigheten i den omyndiges hemkommun om ersättningen.

46 §

Anmälningsskyldighet

Om det i ersättningstagarens förhållanden

sker en förändring som kan medföra att ersättningen sänks eller att utbetalningen av den upphör skall ersättningstagaren utan dröjsmål underrätta Statskontoret om förändringen.

47 §

Statskontorets rätt att få upplysningar

Statskontoret har utan hinder av bestämmelser och föreskrifter om sekretess rätt att på begäran avgiftsfritt

1) av en domstol få sådana handlingar som den förfogar över och som behövs för att utreda ett ersättningsärende,

2) av myndigheter och anstalter inom polisen, kriminalvården, fängvården samt social- och hälsovården, av förvarsheter som avses i lagen om bemötande av utlänningar som tagits i förvar och om förvarsheter (116/2002), av Pensionsskyddscentralen, pensions- och försäkringsanstalter samt av den ersättningssökandes arbetsgivare, arbetslöshetskassor och andra som beviljar förmåner få sådana uppgifter som behövs för att utreda ett ersättningsärende.

48 §

Justering av penningbelopp

De belopp som nämns i 5—10, 17 och 20 § justeras genom förordning av statsrådet vart tredje år enligt förändringen i penningvärdet.

49 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006. Bestämmelsen i 9 § 1 mom. 2 punkten i lagen träder dock i kraft först den 1 januari 2008.

Genom denna lag upphävs brottsskadlagen av den 21 december 1973 (935/1973), nedan *den tidigare lagen*, jämte ändringar.

50 §

Övergångsbestämmelser

Vid ersättning av skador som har orsakats genom brott som begåtts före lagens ikraftträdande tillämpas den tidigare lagen och bestämmelser som meddelats med stöd av den, om inte något annat följer av 2—6 mom.

Lagens 12 § 1 mom. tillämpas också på engångsersättningar som grundar sig på skador som har orsakats genom brott som begåtts före lagens ikraftträdande. På ändring av periodiska ersättningar som grundar sig på skador som har orsakats genom brott som begåtts före lagens ikraftträdande tillämpas 22 § 1 mom. i den tidigare lagen.

Lagens 4 kap. samt 47 § tillämpas på ersättningsärenden som blivit anhängiga efter

lagens ikraftträdande. Om tidsfristen för att ansöka om ersättning för en skada som har orsakats genom brott som begåtts före lagens ikraftträdande enligt 15 § i den tidigare lagen är längre än enligt 25 § 1 mom. i denna lag, skall dock den tidigare lagen iakttas.

Lagens 5 och 7 kap. tillämpas på beslut som meddelats efter lagens ikraftträdande.

Lagens 6 kap. tillämpas om ersättning söks för skada som har orsakats genom brott som begåtts den 1 juli 2005 eller därefter.

Efter lagens ikraftträdande skall vad som föreskrivs om anhållan om brottsskadenämndens utlåtande i 8 § i brottsskadeförordningen (63/1999) inte längre tillämpas.

Om det någon annanstans i lagstiftningen hänvisas till den tidigare lagen, skall hänvisningen efter lagens ikraftträdande i stället avse denna lag.

2.

Lag**om ändring av lagen om delegationen för personskadeärenden**

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen den 16 juni 2004 om delegationen för personskadeärenden (513/2004) 2 § 2 mom. samt 3 § 1 och 2 mom. som följer:

2 §

Delegationens uppgifter

Delegationen har utan hinder av bestämmelser och föreskrifter om sekretess rätt att av domstolarna på begäran avgiftsfritt få dommar genom vilka ersättning dömts att betalas för personskador eller lidande. Detsamma gäller delegationens rätt att av den i 1 § i lagen om trafikskadenämnden (441/2002) avsedda trafikskadenämnden och den i 11 § i

patientskadelagen (585/1986) avsedda patientskadenämnden få deras utlåtanden och av Statskontoret få dess beslut om ersättning för personskador eller lidande.

3 §

Delegationens sammansättning

Delegationen för personskadeärenden består av en ordförande och fem andra medlemmar.

Ordföranden och tre av de andra medlemmarna skall vara ordinarie domare, vilka statsrådet förordnar till uppgiften för högst fem år i taget. Medlemmar i delegationen är dessutom ordföranden för trafikskadenäm-

den och ordföranden för patientskadenämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

3.

Lag**om ändring av lagen om verkställighet av böter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 9 augusti 2002 om verkställighet av böter (672/2002) 1 § 7 punkten, 2 § 4 mom. och 5 § 1 mom. som följer:

1 § som avses i 1 § 7 punkten föreskrivs särskilt.

Lagens tillämpningsområde

I den ordning som föreskrivs i denna lag verkställs följande påföljder:

7) en på statens regressrätt enligt 31 § i brottsskadelagen (/20) grundad fordran på den som ansvarar för en skada och en fordran som staten har på ersättningstagaren enligt beslut om återkrav som avses i 42 § 2 mom. i nämnda lag.

2 §

Påföljders verkställbarhet

Angående verkställbarheten av fordringar

5 §

Tillfälle att erlægga betalning

Den myndighet som i första instans bestämmer böter och andra påföljder i pengar (*fordran*) som skall verkställas i den ordning som föreskrivs i denna lag, den myndighet som sörjer för självindrivning och Rättsregistercentralen i fråga om fordringar som avses i 1 § 7 punkten, skall ge den betalningsskyldige tillfälle att betala beloppet omedelbart.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

Helsingfors den 11 november 2005

Republikens President

TARJA HALONEN

Justitieminister *Leena Luhtanen*

*Bilaga
Parallelltexter*

2.

Lag

om ändring av lagen om delegationen för personskadeärenden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen den 16 juni 2004 om delegationen för personskadeärenden (513/2004) 2 § 2 mom. samt 3 § 1 och 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

2 §

Delegationens uppgifter

Delegationen har utan hinder av sekretessbestämmelser och domstolarnas föreskrifter om sekretess rätt att av domstolarna på begäran avgiftsfritt få domar genom vilka ersättning dömts att betalas för personskador eller lidande. Detsamma gäller delegationens rätt att av den i 1 § i lagen om trafikskadenämnden (441/2002) avsedda trafikskadenämnden, den i 11 § i patientskadelagen (585/1986) avsedda patientskadenämnden och den i 14 § 2 mom. i brottsskadelagen (935/1973) avsedda brottsskadenämnden få deras utlåtanden om ersättning för personskador eller lidande.

3 §

Delegationens sammansättning

Delegationen för personskadeärenden består av en ordförande och sex medlemmar.

Ordföranden och tre av medlemmarna skall vara ordinarie domare, vilka statsrådet förordnar till uppgiften för högst fem år i ta-

Föreslagen lydelse

2 §

Delegationens uppgifter

Delegationen har utan hinder av *bestämmelser och* föreskrifter om sekretess rätt att av domstolarna på begäran avgiftsfritt få domar genom vilka ersättning dömts att betalas för personskador eller lidande. Detsamma gäller delegationens rätt att av den i 1 § i lagen om trafikskadenämnden (441/2002) avsedda trafikskadenämnden och den i 11 § i patientskadelagen (585/1986) avsedda patientskadenämnden få deras utlåtanden och av Statskontoret få dess beslut om ersättning för personskador eller lidande.

3 §

Delegationens sammansättning

Delegationen för personskadeärenden består av en ordförande och *fem andra* medlemmar.

Ordföranden och tre av *de andra* medlemmarna skall vara ordinarie domare, vilka statsrådet förordnar till uppgiften för högst

Gällande lydelse

get. Medlemmar i delegationen är dessutom ordföranden för trafikskadenämnden, ordföranden för patientskadenämnden *och* ordföranden för brottskadenämnden.

Föreslagen lydelse

fem år i taget. Medlemmar i delegationen är dessutom ordföranden för trafikskadenämnden *och* ordföranden för patientskadenämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

3.

Lag**om ändring av lagen om verkställighet av böter**

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen av den 9 augusti 2002 om verkställighet av böter (672/2002) 1 § 7 punkten, 2 § 4 mom. och 5 § 1 mom. som följer:

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 §

1 §

*Lagens tillämpningsområde**Lagens tillämpningsområde*

I den ordning som föreskrivs i denna lag verkställs följande påföljder:

I den ordning som föreskrivs i denna lag verkställs följande påföljder:

7) en på statens regressrätt enligt brottsskadelagen (935/1973) grundad fordran på den som ansvarar för en skada.

7) en på statens regressrätt enligt 31 § i brottsskadelagen (/20) grundad fordran på den som ansvarar för en skada *och en fordran som staten har på ersättningstagar* en enligt beslut om återkrav som avses i 42 § 2 mom. i nämnda lag.

2 §

2 §

*Påföljders verkställbarhet**Påföljders verkställbarhet*

Angående verkställbarhet när det gäller regressfordringar som staten har enligt brottsskadelagen bestäms särskilt.

Angående *verkställbarheten av fordringar som avses i 1 § 7 punkten* föreskrivs särskilt.

5 §

5 §

*Tillfälle att erlägga betalning**Tillfälle att erlägga betalning*

Den myndighet som i första instans bestämmer böter och andra påföljder i pengar (fordran) som skall verkställas i den ordning som föreskrivs i denna lag, den myndighet som sörjer för självindrivning och Rättsregistercentralen i fråga om en på statens regressrätt enligt brottsskadelagen grundad

Den myndighet som i första instans bestämmer böter och andra påföljder i pengar (fordran) som skall verkställas i den ordning som föreskrivs i denna lag, den myndighet som sörjer för självindrivning och Rättsregistercentralen i fråga om *fordringar som avses i 1 § 7 punkten*, skall ge den betal-

*Gällande lydelse**Föreslagen lydelse*

fordran, skall ge den betalningsskyldige tillfälle att betala beloppet omedelbart.

ningsskyldige tillfälle att betala beloppet omedelbart.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

*Bilaga
Förordningsutkast*

Statsrådets förordning

om samarbetet mellan Statskontoret och myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska unionen vid ersättning av brottsskador

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet, föreskrivs med stöd av 37 § i brottsskadelagen av den 200 (/200):

1 §

Rådgivning

I de fall som avses i 33 § i brottsskadelagen skall Statskontoret lämna sökanden grundläggande information om rätten att söka ersättning samt behövliga ansökningsblanketter.

Statskontoret skall på begäran av sökanden ge allmänna råd och information om hur ersättningsansökan skall fyllas i och vilka handlingar som eventuellt skall bifogas den.

2 §

Åtgärder vid ansökan

Efter att ha mottagit en i 33 § i brottsskadelagen avsedd ansökan skall Statskontoret utan dröjsmål översända ansökan och dess bilagor till den behöriga ersättningsmyndigheten i den medlemsstat i Europeiska unionen på vars territorium brottet har begåtts.

Statskontoret skall översända ansökan med hjälp av den blankett som avses i artikel 14 i rådets direktiv 2004/80/EG om ersättning till brottsoffer, nedan *brottsofferdirektivet*.

3 §

Tilläggsutredning

Om ersättningsmyndigheten i en annan

medlemsstat ber sökanden om ytterligare information, skall Statskontoret vid behov ge sökanden allmänna råd om hur sökanden skall tillmötesgå begäran.

Statskontoret skall på begäran av sökanden översända den tilläggsutredning som avses i 1 mom. till ersättningsmyndigheten i den andra medlemsstaten och vid behov tillsammans med tilläggsutredningen översända en förteckning över de handlingar som bifogas den.

4 §

Ansökan från en annan medlemsstat

Om en myndighet i annan medlemsstat tillställer Statskontoret en ansökan om ersättning för en skada som orsakats genom ett våldsbrott som har begåtts i Finland, skall Statskontoret utan dröjsmål efter mottagandet tillställa sökanden och den myndighet som översänt ansökan

1) en bekräftelse om att ansökan har mottagits,

2) uppgifter om den kontaktperson eller den enhet som svarar för ärendets behandling, samt

3) en uppskattning av hur lång tid det tar att behandla ansökan.

Statskontoret skall utan dröjsmål efter det att ett beslut har fattats om en ansökan som avses i 1 mom. översända beslutet med hjälp av den blankett som avses i artikel 14 i

brottsofferdirektivet till sökanden och till den myndighet som översänt ansökan.

5 §

Språkbestämmelser

Statskontoret skall översända de handlingar som avses i 6 kap. i brottsskadelagen och denna förordning till ersättningsmyndigheten i en annan medlemsstat på ett sådant språk vid Europeiska gemenskapens institutioner som är ett officiellt språk i staten i fråga eller som den staten har meddelat att den godkänner för användning i ansökningar.

Vad som föreskrivs i 1 mom. gäller på motsvarande sätt översändande av handlingar till en sådan myndighet i en annan medlemsstat som har tillställt Statskontoret en ansökan enligt 4 §.

Vad som föreskrivs i 1 och 2 mom. gäller inte Statskontorets beslut eller redogörelser över hörande som avses i 34 § 1 mom.

2 punkten i brottsskadelagen. Statskontoret bestämmer vilket av språken vid Europeiska gemenskapens institutioner som skall användas i en sådan redogörelse.

6 §

Kontaktinstans

Som i artikel 16 i brottsofferdirektivet avsedd kontaktinstans verkar i Finland Statskontoret.

7 §

Ikraftträdande

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2006.

Denna förordning tillämpas, om ersättning söks för en skada som har orsakats genom ett brott som begåtts den 1 juli 2005 eller efter det.

Statsrådets förordning

om ändring av 26 § i statsrådets förordning om rättshjälp

I enlighet med statsrådets beslut, fattat på föredragning från justitieministeriet, fogas till 26 § i statsrådets förordning av den 23 maj 2002 om rättshjälp (388/2002) ett nytt 2 mom. som följer:

26 §

Rättshjälpsbyrån ger på ersättningssökandens begäran en utredning om de ekonomiska förutsättningarna för rättshjälp enligt denna förordning och på basis av den utredningen kan Statskontoret avgöra frågan om sök-

kandens rätt till ersättning för ansökningskostnader enligt 29 § 1 mom. i brottsskadelagen (/20).

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2006.

*Bilaga***Det nationella genomförandet av rådets direktiv 2004/80/EY om ersättning till brottsoffer**

Bestämmelse i direktivet	Den nationella bestämmelsen
1 artikeln	33 § brottsskadelagen
2 artikeln	2 § brottsskadelagen
3.1 artikeln	33 § brottsskadelagen
3.2 artikeln	24 § brottsskadelagen
3.3 artikeln	26 § brottsskadelagen
4 artikeln	20 § lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet
5.1 artikeln	1 § 1 mom. SRF ¹
5.2 artikeln	1 § 2 mom. SRF
5.3 artikeln	-
6.1 artikeln	2 § 1 mom. SRF
6.2 artikeln	2 § 2 mom. SRF
6.3 artikeln	5 § 1 mom. SRF
7 artikeln	4 § 1 mom. SRF
8.1 artikeln	3 § 1 mom. SRF
8.2 artikeln	3 § 2 mom. SRF
9 artikeln	34 § brottsskadelagen
10 artikeln	4 § 2 mom. SRF
11.1 artikeln	35 § brottsskadelagen 5 § SFR
11.2 artikeln	36 § brottsskadelagen
11.3 artikeln	-
12 artikeln	Brottsskadelagen
13—15 artikeln	-
16 artikeln	6 § SRF
17 artikeln	-
18.1 artikeln	49 § 1 mom. brottsskadelagen 7 § 1 mom. SRF
18.2 artikeln	50 § 5 mom. brottsskadelagen 7 § 2 mom. SRF
18.3 och 18.4 artikeln 19—21 artikeln	-

¹Statsrådets förordning om samarbetet mellan Statskontoret och myndigheter i andra medlemsstater i Europeiska Unionen vid ersättning av brottsskador